1897.5432.

Divadelní

Biblioteka.

Svazek 50.

Nathan moudrý.

V témž knihkupectví dostati jest:

Břetislav Bezejmenný. Dramatická báseň v 5 jednáních. Dle dra. H. Schmida volně vzdělal Jos. V. Frič. (Ve 24. sv. Divad. Bibl., za 21 kr.)

Debora. Činohra ve 4 jednáních. Dle J. H. Mosenthala přeložil J. J. Kolar. (Divad. Bibl. sv. 4.) Za 22 kr.

Diblik. Obraz venkovského života v 5 jednáních. Podle románu G. Sandové „La petite fadette“ vzdělaný od K. Birch-Pfeifferové. Přeložil Jos. V. Frič. (Divad. Bibl. sv. 34.) Za 22 kr.

Dimitr Ivanovič. Tragedie v 6 jednáních. S částečným použitím Schillerova zlomku sepsal Ferd. B. Mikovec. Za 40 kr.

Ludmila. Drama ve 3 dějstvích od V. Vojáčka. Za 14 kr.

Muka chudé ženy. Činohra ve 4 jednáních. Z francouzského Fel. Pyata od J. K. Tyla. (Ve 33. sv. Div. Bibl., za 22 kr.)

Narcis. Drama v 5 jednáních od Brachvogla. Přeložil J. J. K. (V 31. sv. Divad. Bibl., za 25 kr.)

Ottokar II. v Samlandu. Historické drama v 5 jednáních od Jos. Junghannse. Za 60 kr.

Ouklady a láska. Truchlohra v 5 jednáních. Dle Schillera pro české divadlo uspořádána a přeložena od J. J. K. (Divad. Bibl. sv. 28.) Za 20 kr.

Rod Svojanovský. Truchlohra ve 4 jednáních od V. Klicpery. Za 10 kr.

Smíření, aneb: Kletba a požehnání. Činohra ve 2 jednáních od E. Houwalda, zčeštěná od V. Filípka. Za 14 kr.

Virginie. Truchlohra ve čtveru dějství od Fr. Turinského. Za 15 kr.

Vláda a láska. Drama v 5 jednáních. Francouzsky sepsal Karel Edmond Chojecki. Přeložil dr. Fr. Lad. Rieger. (Ve 38. sv. Divad. Bibl., za 24 kr.)

Žižkova smrt. Historická tragedie v šesteru dějství od Jos. Jiř. Kolara. Za 42 kr.

Divadelní

Biblioteka.

Vydává

Jaroslav Pospíšil.

Svazek 50.

Obsahuje:

Nathan moudrý.

V Praze.
Tisk a náklad Jarosl. Pospíšila.
1865.

Nathan moudrý.

Dramatická báseň v pěti jednáních

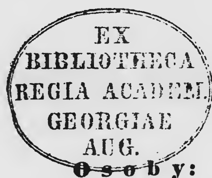
od

Gotth. Ephr. Lessinga.

Přeložil

J. Malý.

V Praze.
Tisk a náklad Jarosl. Pospíšila.
1865.

Osoby:

Sultan **Saladin.**

Sittah, jeho sestra.

Nathan, bohatý žid Jerusalémský.

Recha, jeho schovanka.

Daja, křesťanka, tovaryška Rešina.

Mladý templář.

Al Hafi, derviš.

Patriarcha Jerusalémský.

Řeholní bratr.

Emir a rozliční mamelukové Saladinovi.

Děj v Jerusalémě.

Poznam. Řeči v závorkách ( ) obsažené mluví osoby stranou samy k sobě.

Jednání první.

Síň v domě Nathanově.

Výstup 1.

Nathan přichází z cesty. *Daja* mu jde vstříc.

Daja. On jest to! Nathan! — Věčné Bohu díky,
že konečně se vracujete zpět!
Nath. Buď Bohu dík! Proč ale *konečně?*
Což chtěl jsem dříve snad se nazpět vrátit?
neb *mohl* jsem se vrátit? Babylon
jest od Jerusaléma; kudy já
byl nucen oklikou jít, v pravo hned
a zase v levo, dobrých dvě stě mil;
a dobývání dluhů také není
věc, jenž se spěšně daří, jenž se dá
tak odbyt od ruky.
Daja. Ó Nathane,
jak bídným, bídným mohl jste se zatím
tu státi! Dům váš...
Nath. Hořel, tak jsem slyšel.
Dejž Bůh, bych všecko byl již uslyšel!
Daja. A snadno byl by shořel mentinou.
Nath. Pak, Dajo, vystavěli bychom nový,
o lepším pohodlí.

Daja. To arciť pravda! —
Než *Recha* div že spolu neshořela.

Nath. Div neshořela? Kdo? má Recha? ona?
To neslyšel jsem. — Nuž, pak žádného
bych více domu neměl potřebí. —
Div neshořela? Ha, snad shořela!
snad v skutku shořela! Ó jenom ven s tím!
jen ven s tím! Usmrť mne, netrap mne déle!
Již vím, že shořela!

Daja. By bylo tak,
zdaž byste *ode mne* to uslyšel?

Nath. A proč mne tedy lekáš? — Ó má Recho,
má Recho!

Daja. Vaše? jest to vaše Recha?

Nath. Ha, kdybych někdy měl zas odvykat
to dítě svým nazývat!

Daja. Všecko-li,
co máte, stejným právem zvete svým?

Nath. Nic s větším právem! Všecko ostatní,
co mám, mně udělila příroda
a štěstí. Toto jmění jediné
jsem dlužen cnosti.

Daja. Ó jak draho musím
vám spláceti tu vaši dobrotu!
ač můž-li dobrota, v tom úmyslu
konána, slouti ještě dobrotou.

Nath. V tom úmyslu? V jakém?

Daja. Mé svědomí....

Nath. Nech povědít si, Dajo, především.....

Daja. Pravím, mé svědomí....

Nath. Co v Babyloně
za krásnou látku pro tebe jsem koupil,
tak bohatou, a vkusně bohatou!
ba sotva Reše nesu krásnější.

Daja. Co platno vše? Neb musím vám jen říci,
mé svědomí se déle nedá mámit.
Nath. A žádostiv jsem, jak ti líbiti
se budou sponky, náušnice, prsten
a řetěz, kteréžto v Damašku jsem
ti vyhledal.
Daja. Ba takový jste vy!
jen dary dávat, samé dary dávat!
Nath. Jak rád ti *dávám*, tak ty ráda *ber*,
a mlč!
Daja. A mlč! Kdož pochybuje o tom,
že samá poctivost jste, Nathane,
a velkomyslnost, a přec . . . .
Nath. A přec
jsem jenom žid, chceš říci, je-li pravda?
Daja. Co říci chci, vy lépe víte sám.
Nath. Nuž tedy mlč.
Daja. Já mlčím! Ale to,
co před Bohem tu trestu hodného
se děje a co překazit mi nelze,
co změnit nemohu, přijď na vás!
Nath. Na mne?
Kdež ale *ona* jest? kde mešká? — Dajo,
snad neklameš mne! — Zdali pak již ví,
že jsem se vrátil?
Daja. Na to ptám se vás!
Mé nervy ještě leknutím se chvějí;
a její obraznost vždy oheň ještě
jí maluje ke všechněm představám;
duch její v spaní bdí a bděje sní
hned míň než zvíře a hned víc než anděl.
Nath. Ubohé dítě! což jsme na tom světě!
Daja. Dnes ráno dlouho s zavřenýma očma
jak mrtva ležela. Pak najednou
se vzchopíc zvolala: „Slyš, slyš! to jdou

velbloudi mého otce! slyš, to jest
sám jemný jeho hlas!" V tom ale opět
jí oko zhaslo, hlava pak, jíž ruka
odňala podporu, na polštář klesla.
Já hnedky ze vrat ven, a hle, vy v skutku
tu přicházíte! v skutku přicházíte!
Což divu! všecka její duše byla
po celý čas ten s vámi jen a — s ním.
Nath. S ním? s kým to?
Daja. S ním, jenž vynesl ji z ohně.
Nath. A kdo to byl? kdo? pověz! *Kdo* on jest?
kdo zachoval mě moji Rechu, *kdo?*
Daja. Mladý to templář, jenž před málo dny
byl zajat přiveden a milosti
u Saladina došel.
Nath. Jak že? templář
od Saladina dařen životem!
A menším divem Rechu zachovat
lze nebylo? Ó Bože!
Daja. Bez něho,
jenž chutě nasadil zas co byl získal
tak z nenadání, veta bylo po ní.
Nath. A kde jest, Dajo, šlechetný ten muž?
kde mešká? Rychle veď mne k jeho nohoum.
Toť daly jste mu zatím poklady,
jež zanechal jsem vám? a veškeré?
a slíbily mu více, mnohem více?
Daja. Jakž mohly jsme?
Nath. Že ne? že ne?
Daja. On přišel,
a nikdo neví odkud; odešel,
a nikdo neví kam. Bez všeliké
známosti domu, jenom uchem veden,
se s pláštěm nastaveným směle hnal
do plamenu a dýmu po hlase,

jenž volal o pomoc Již měly jsme
jej za ztracena, an tu z dýmu, z ohně
stál najednou před námi, v silné paži
ji vzhůru nesa. Chladně, nepohnut
jásotem díků našich složil kořist,
vedral se mezi lid a — zmizel pak.
Nath. Ne na vždycky snad, doufám.
Daja. Napotom
v nejbližších dnech jsme vídali ho, kterak
sem tam se prochází pod palmami,
jenž zastiňují hrob vstalého z mrtvých.
Já k němu s radostí, a vzdávám díky
a vynáším ho, prosím, zaklínám,
by jedinkrát jen ještě pohleděl
na zbožné stvoření, jenž nemá stání,
až u nohou mu vypláče svůj dík.
Nath. Nuž?
Daja. Darmo vše! on hluch byl k našim prosbám;
zvlášť mne tak trpkým stíhal úsměškem ....
Nath. Až zastrašena tím ....
Daja. Ó nikoli!
Já každý den mu nadcházela znova,
a každý den jsem nechala se tupit.
Co všecko zkusila jsem! a co nad to
bych ráda byla snesla! Avšak dávno
již nepřichází navštěvovat palmy,
jenž zastiňují hrob vstalého z mrtvých;
a nikdo neví o něm, kam se poděl. —
Divíte se? Jste zamyšlen?
Nath. Rozjímám,
jaký to musí míti účinek
na ducha jako Rešin. Zavrženu
být od toho, k němuž tak vysokou
musíme vážnost mít; tak odstrčenu,

a přec tak vábenu! Na mou-tě věru,
toť srdce s hlavou dlouhý spor mít musí,
zda nevlídnictví nebo tesklivost
má opanovat. Někdy žádné z obou
nezvítězí, a pak obrazotvornost
se ve spor mísíc tvoří blouznivce,
při němžto brzo hlava na srdce
a brzo srdce na hlavu hrát musí.
Zlá směna to! A znám-li Rechu dobře,
jest při ní *toto* — ona blouzní.

Daja. Ale
tak zbožně, milostně!

Nath. A přece blouzní!

Daja. Zvlášť jeden — divný nápad, chcete-li.
jí velmi mil jest: její templář totiž
že není žádný zemský smrtelník,
než anděl strážce, v jehož ochranu
tak rádo její srdéčko od dětství
se spolehalo, z onoho že mraku,
v nějž zahalen i v ohni kolem ní
se vznášel, pojednou co templář vyšel. —
Nic neusmívejte se! kdož pak ví?
Popřejte aspoň s úsměvem jí bludu,
v němž žid a křesťan, i též moslemín
se shodují — tak slaďounký to blud!

Nath. I mně tak sladký! — Jdi již, dobrá Dajo:
viz co as dělá, zda s ní mluvit mohu. —
Pak vyhledám jí toho divokého,
svémyslného andělského strážce,
a dlít-li ještě ráčí mezi námi
i provozovat ještě takové
nespůsobné rytířství, toť ho najdu
a přivedu.

Daja. Vy mnoho podnikáte.

Nath. Když sladký blud pak sladší skutečnosti
ustoupí — věr mně, Dajo, člověku

vždy člověk milejší jest nežli anděl. —
A nebudeš pak hněvati se na mne,
že andělské jsem zléčil blouznění?
Daja. Jak dobrý jste a zároveň jak zlý!
Již jdu! — Než slyšte, hle! — tu ona sama.

Výstup 2.

Recha. Předešlí.

Recha. Vy tedy jste to v skutku sám, můj otče?
Já měla za to, že jste jenom hlas
svůj napřed poslal. Kde pak dlíte? jaké
nás hory ještě, jaké pouště, řeky
odlučují? Nás dělí stěna jen,
a vy v své Rechy náruč nespěcháte?
své Rechy ubohé, jenž měla shořet,
ba málem neshořela. Málem jen.
Neděste se! Toť ošklivá smrt. Ó!
Nath. Mé dítě, milé dítě!
Recha. Vy jste musel
přes Eufrat, Tigris, Jordan, přes — kdo ví
přes jaké vody víc? Jak často jsem
se o vás třásla, než mne ponavštívil
ten oheň! Neb co *ten* mne ponavštívil,
smrt ve vodě mi zdá se posilou,
občerstvením a spásou. Ale vy jste
se neutopil a já neshořela.
Jak budem radovat se, Boha chválit!
On, on vás přenesl i se člunem
na křídlech andělů *neviditelných*
přes řeky nevěrné; on pokynul
i mému andělu, by *viditelně*
na bílé peruti své vynesl
mne z ohně.

Nath. (Na své bílé peruti!
Ba ano, nastavený bílý plášť
templářský!)
Recha. Viditelně, viditelně
by vynesl mne z ohně, ovinuv
mne perutí svou. Andělu jsem tedy
do tváře patřila, to strážci svému.
Nath. Ba, hodna toho byla by má Recha,
a krásnějšího na něm ničeho
by nespatřila, nežli na ní on.
Recha (s úsměvem). Aj, milý otče! komu lichotíte?
zda andělu anebo sobě sám?
Nath. A byť i člověk jen, jakých nám denně
dopřává příroda, tu službu tobě
byl proukázal, andělem by musel
ti býti. Musel by a byl by také.
Recha. Ne takový, než opravdivý anděl!
zajisté byl to anděl opravdivý!
Či sám jste neučil mne, že jest možno,
by byli andělé, by zázraky
Bůh činil v prospěch milujících jej —
a já ho miluji.
Nath. On tebe též, a koná
pro tebe i tvé rovně denně divy;
ba konal je hned od věčnosti již
pro vás.
Recha. To ráda slyším.
Nath. Jak? A proto,
že přirozeným, všedním znělo by,
že pravý templář zachoval ti život,
má být to menší zázrak? — Největší
ze zázraků jest *ten*, že skutečné
a pravé zázraky tak zevšednět
mohou i musí. *Toho* zázraku
všeobecného kdyby nebylo,

pak myslitel by sotva zázrakem
kdy nazval, co tak slouti můž jen dětem,
které čumíce toho jedině
si všímají, co nejmíň obyčejné
a nejnovější jest.
Daja (k Nathanovi). Nechtějte pak
jí mozek beztoho již přepiatý
takými subtilnostmi zcela ztrhat.
Nath. Neboj se! Či by mojí Reše nebyl
dost velký zázrak to, že zachoval
ji člověk, jejž samého malý zázrak
dřív musel zachovat? Ba nemalý!
Neb slýcháno kdy, že by Saladin
templáře ušetřil? že templář by
kdy ušetření žádal od něho?
neb doufal? že by za svobodu svou
víc dával nežli kožený svůj pás,
jenž nosí jeho meč, nanejvýš dýku?
Recha. To svědčí pro mne, otče; proto právě
to nebyl templář, jen se takým zdál.
Když žádný templář do Jerusaléma
nepřijde jinak než pro jistou smrt,
když žádný svobodně v Jerusalémě
se neprochází: jak mne v noci oné
moh' dobrovolně templář vysvobodit?
Nath. Hle, jak jsi vtipna! Teď ty, Dajo, mluv!
Vždyť od tebe to mám, že zajat byl
sem poslán. Nepochybně více víš.
Daja. Nuž arci, tak se povídá; však spolu
se praví, Saladin že ušetřil
templáře proto, že tak velice
prý podoben jest v tváři k jednomu
ze bratří jeho, jejž měl zvláště rád.
Že ale tomu víc než dvacet let,
co mrtev onen bratr — nazýval se

již nevím jak, a zemřel nevím kde —
protož to příliš, příliš nepodobno,
a na celé snad věci není nic.
Nath. Aj Dajo! proč pak by to mělo býti
tak nepodobné? Ne snad proto — jak
se druhdy stává — bychom víru dali
radš věcem takovým, jenž mnohem méně
jsou podobné? I proč by Saladin,
tak laskavý na bratry své a sestry,
nebyl za mladších let ze bratří svých
moh' některému zvlášť být nakloněn? —
Nebývají si podobny dvě tváře?
a bývá starý dojem ztracený?
či stejné věci nepůsobí stejně?
Od které doby? — V čem tu nepodobnost?
Ba ovšem, moudrá Dajo, *pro tebe*
by již to nebyl div; a *tvé* jen divy
potřeb... či zasluhují, chci říct, víry.
Daja. Vy máte ze mne posměch.
Nath. Jak ty ze mne.
I takto vždy tvé zachování, Recho,
zůstává zázrakem, jen tomu možným,
jenž nejpevnější předsevzetí králův,
nejodvážnější jejich zámysly
co hříčku — ne-li více jako v posměch —
rád vodívá na niti nejslabší.
Recha. Můj otče, mýlím-li se, víte dobře,
že nerada se mýlím.
Nath. Ano spíš
se ráda poučiti dáš. — Hle! čelo
tak nebo takto sklenuté; hřbet nosu
víc tak než takto tažen; obočí,
jenž víc na ostré nežli tupé kosti
se vine tak neb tak; jen čára, záhyb,
jen úhel, vráska, skvrna, pouhé nic

na tváři divokého Evropana —
a ty vyvázneš z ohně v Asii!
A to že není *div*, vy divochtivci?
Nač anděla tu zaneprazdňovat?

Daja. Co škodí, Nathane — ač smím-li mluvit —
při tomto všem-li milejší nám myslit,
že zachoval nás anděl, nežli člověk?
Zdaž necítíme tak se mnohem bližší
ku první nepochopné příčině
své spásy?

Nath. Pýcha to a nic než pýcha!
Železný hrnec rád by z plamene
byl vyndán stříbrnými kleštěmi,
by sám se mníti mohl stříbrným. —
A co to škodí? ptáš se, co to škodí!
Já mohu ptát se: co to prospívá?
Neb tvé „být Bohu mnohem bližší“ jest
buď nesmysl neb rouhání se Bohu. —
Avšak to škodí, škodí skutečně.
Poslyšte! Pravda-li: bytosti té,
která tě zachovala — buď si anděl
již nebo člověk — rády byste, zvlášť
ty, veliké zas prokázaly služby?
Že ne? Nuž andělu jakých pak velkých
vám služeb lze prokázat? Děkovat
mu můžete, jej vzývat, k němu vzdychat,
až rozplynout se u vytržení;
se postit v jeho den, almužny dávat.
To vše jest ničím! Neboť zdá se mi,
že vždycky při tom vy a bližní váš
o mnoho víc získáte nežli on.
On neztuční vaším se postěním,
jej dary vaše neobohatí,
jej neoslaví vaše vytržení,
a moci nepřidá mu vaše víra.
Nemám-liž pravdu? — Jinak ale člověk!

Daja. Ba právě byl by člověk větší nám
dal příležitost činit něco proň,
a víť to Bůh, jak ochotny jsme byly!
On ale nechtěl, nepotřeboval
tak zcela ničeho, byl v sobě sám
a sebou samým uspokojen tak
jak andělé jen jsou neb mohou být.
Recha. A k posledu, když nám dokonce zmizel....
Nath. Že zmizel? kterak to? že neobjevil
se více mezi palmami? Či snad
jste v skutku dále po něm pátraly?
Daja. To arci ne.
Nath. Že ne? Hle, co to škodí!
Ukrutné blouznitelky! Kdyby tak
se roznemohl byl ten anděl váš?
Recha. Se roznemohl!
Daja. Roznemoh'? Snad ne!
Recha. Ha, jaký mráz mne jímá! — Dajo, Dajo!
Mé čelo, jindy vždy tak teplé, jest —
jen sáhni — najednou jak led.
Nath. On Frank
jest, nezvyklý zdejšímu podnebí;
jest mladý, tvrdé práci svého stavu,
i hladu, bdění nezvyklý.
Recha. On churav!
Daja. Vždyť jenom za možné to Nathan má.
Nath. Zde leží teď, bez přátel, bez peněz,
by přátel sobě najal.
Recha. Ach můj otče!
Nath. Bez ošetření, bez rady a těchy
co kořist leží bolesti a smrti.
Recha. Kde? kde?
Nath. On, jenž pro dívku, kterou nikdy
byl neznal, neviděl — vždyť byl to člověk —
se v plamen vrh'....
Daja. Ustaňte, šetřte jí!

Nath. Jenž zachráněnce svého ani nechtěl
bliž poznat aniž opět vidět jej,
by uspořil mu díků....
Daja. Šetřte jí!
Nath. Jenž nebažil ho spatřit opět, leč
by podruhé jej vysvobodit měl;
vždyť jest to člověk....
Daja. Dosti již, jen patřte!
Nath. Ten umíraje nemá ničeho
pro občerstvení své, leč vědomí
dobrého svého skutku.
Daja. Dosti již!
vždyť usmrtíte ji!
Nath. A ty jsi jemu
smrt připravila — mohlas takto mu
smrt připraviti snadno. — Recho! Recho!
jeť lék to, co ti povídám, ne jed.
On žije! spamatuj se! ani snad
nestůně, ani nemocen snad není!
Recha. Opravdu? není mrtev? nestoná?
Nath. Opravdu není mrtev! neboť Bůh
i zde již splácí zdejší dobré skutky. —
Jdi! Poznáváš teď, jak je snadněji
nábožně blouznit nežli *dobře činit?*
jak rád i člověk sebe malátnější
nábožně blouzní, by jen — třeba toho
ne vždycky jasně sobě povědom —
by dobře činit jenom nemusel.
Recha. Ach otče! nenechávejte již nikdy
svou Rechu o samotě! — Je-li pravda,
on snad jen odjel někam?
Nath. I ba arci. —
Hle, tam prohlíží okem zvědavým
velbloudy mé jakýsi moslemín.
Neznáte ho?

Daja. Ha! totě derviš váš.

Nath. Kdo?

Daja. Ten váš derviš, šachovní váš druh.

Nath. Al Hafi, *to* Al Hafi?

Daja. Pokladník
teď sultanův.

Nath. Al Hafi? Blouzníš zase? —
On jest to! v skutku, a přichází k nám.
Teď honem odtud! — Co as uslyším!
(Recha a Daja odejdou.)

Výstup 3.

Derviš. Nathan.

Derviš. Jen vyvalujte oči, ze vší síly!

Nath. Jsi ty to, nebo nejsi ty to? Derviš
v té nádheře!

Derviš. Proč ne? což z derviše
nedá se nic, tak pranic učinit?

Nath. Ba dá, a dost! Já jenom vždycky myslil,
že derviš — pravý derviš — ze sebe
nedá nic učinit.

Derviš. Víť prorok náš!
Můž také být, že nejsem pravý derviš.
Avšak když člověk musí —

Nath. Derviš musí?
Nižádný člověk nemusí, a derviš
že musil by? A co by musil derviš?

Derviš. Zač snažně žádán a co za dobré
uzná, *to* musí derviš.

Nath. Pravdu máš,
víť Bůh! — Pojď hochu, dej se obejmout.
Snad dosavad jsi mojím přítelem?

Derviš. A neptáte se dřív, čím já se stal?

Nath. Buď ty si čímkoliv.
Derviš. Což nemoh' ze mne
se stát při vládě nějaký to chlapík,
jehožto přátelství vám nepříhodné?
Nath. Tvé srdce-li je posud dervišem,
chci odvážit se na to. Chlapík vládní
jest jenom rouchem tvým.
Derviš. To ale také
vymáhá úctu. — Co myslíte? nu!
čím asi při vašem bych dvoře byl?
Nath. Dervišem, ničím víc. A vedle toho
nejspíše kuchařem.
Derviš. Bych řemeslo
své u vás zapomněl? — Toť kuchařem!
Ne sklepníkem též? — Přiznejte se jen,
že Saladin mne líp zná. U něho
jsem pokladníkem.
Nath. Ty? — a u něho?
Derviš. Jen totiž menší pokladnice; větší,
tu posud otec jeho spravuje;
mně svěřen jenom poklad jeho domu.
Nath. Jeť velký jeho dům.
Derviš. Ba větší ještě
než byste myslil, neboť k jeho domu
i každý žebrák náleží.
Nath. A přec
je Saladin taký jich nepřítel.
Derviš. Že předevzal si vyhladit je z kořen,
a byť i sám měl žebrákem se stát.
Nath. Tak právě myslím.
Derviš. Však on jím už jest!
neb jeho poklad každým večerem
jest prázdnější než prázden; ranní přítok,
byť sebe hojnější, jest v poledne
již dávno opadlý —

*

Nath. Když pohlcují
jej stoky, které ani naplnit
ni zacpat nelze.
Derviš. To jste uhodl!
Nath. Ba znám to!
Derviš. Nestojí to arci za nic,
když kníže káň jest mezi mrchami;
však je-li mrchou mezi káněmi,
to desetkrát jest horší.
Nath. Aj tak zle
snad není, dervіši!
Derviš. Což vám je hej!
Poslyšte: co mně dáte za mé místo?
Nath. A co ti vynáší tvé místo?
Derviš. Mně?
Ne mnoho. Ale vám, vám výborně
se může vyplatit; neb prázdno-li
jest v pokladnici, jako často bývá,
vy vytáhnete svoje stavidla
a založíte; úroky si pak
jaké jen chcete vezmete.
Nath. Též úrok
z úroku od úroku?
Derviš. Arciže.
Nath. Až jistina má celá zúroční.
Derviš. To vás nevábí? Honem tedy již
mně dejte výpověď ze přátelství,
neb věru spoléhal jsem velmi na vás.
Nath. Opravdu? Kterak? Vysvětli mi to!
Derviš. Že úřad můj mně pomůžete vést
se ctí; že otevřen mně bude vezdy
váš měšec. — Jak? vrtíte hlavou?
Nath. Jenom
si dobře rozumějme. Zde jest rozdíl.
Ty? proč pak ne? Al Hafi derviš jest

mně vezdy vítán ke všemu seč jsem.
Než Hafi, Saladinův defterdar,
ten, tomu — arci —

Derviš. Neuhodl jsem?
Vyť vždycky jste tak dobrý a tak chytrý,
tak chytrý a tak moudrý! — Ztrpení!
Ten rozdíl, činěný v mé osobě,
má hnedle zmizet. Toto čestné roucho,
jež mám od Saladina, dříve ještě
než vybledne, než budou z něho cáry,
jak sluší na derviše, bude viset
v Jerusalémě na hřebíku; já pak
jsem u Gangesu, kdežto lehkým krokem
bos šlapat budu písek horoucí
se svými mistry.

Nath. To ti podobno!

Derviš. A v šachy hrát.

Nath. Tvé blaho nejvyšší!

Derviš. Hádejte, co mne svedlo! Abych sám
víc žebrat nemusel? neb abych žebře
moh' na boháče hrát si? abych mžikem
žebráka nejbohatčjšího snad
boháčem ubohým moh' učinit?

Nath. To sotva as.

Derviš. Věc mnohem hloupější!
Mně bylo ponejprvé lichoceno,
tož lichoceno dobrosrdečnou
domněnkou Saladinovou.

Nath. A jakou?

Derviš. Nejlépe ví prý žebrák, kterak jest
žebráku; žebrák prý jen naučil se
rozdávat jiným dobrým spůsobem.
„Tvůj předek“ pravil, „byl mně příliš chladný
a drsný; dával-li, nevlídně dával,
vždy spurně teprv se vyptávaje

na přijimače; nespokojen, že
znal nedostatek, chtěl vždy věděti
i jeho příčinu, by dar svůj skoupě
odvážil podle toho. Takto jednat
Al Hafi nebude! v něm Saladin
neobjeví se tak nemilosrdně
milosrdným. Nepodobenť Al Hafi
jest troubám zacpaným, jež vody své,
tak čistě a tak tiše přijaté,
tak nečisté zas vychrlují ven;
Al Hafi smýšlí, cítí jako já!" —
Tak libě ptáčník hrál na píšťalu,
až ptáček na vějičku seď. Já bloud,
bloud bloudovská!

Nath. Jen zvolna, derviši!
jen zvolna!

Derviš. Aj co! zdaž to není bloudství,
po stotisících lidí utlačovat,
vydírat, olupovat, mučit, dávit,
a při jednotných zdát se lidumil?
Že není bloudství, opičiti se
po boží dobrotě, jenž bez rozdílu
na dobré, na zlé, na poušti i role
se vztahuje u výsluní a v dešti,
a nemít při tom boží plné ruky?
Jak? to že není bloudství.....

Nath. Dost! již přestaň!

Derviš. Nechať i svého bloudství zpomenu!
Či není bloudstvím, při takových bloudstvích
vždy přece dobrou stránku vyčichat,
a k vůli té se účastniti v nich?
že ne?

Nath. Al Hafi, hleď, bys brzo zas
se vrátil na svou poušť, neb obávám se,
bys právě mezi lidmi nezapomněl
být člověkem.

Derviš. Tak obávám se sám.
Buď s Bohem! (Odchází.)
Nath. Jak? tak spěšně? Počkej pak!
Což uteče ti poušť? Jen počkej přec! —
On nechce slyšet! Hej, Al Hafi, zůstaň! —
Ten tam, a přec bych ještě byl se rád
ho zeptal na templáře; zajisté
ho bude znát.

Výstup 4.

Daja spěšně přiběhnouc. *Nathan.*

Daja. Hej, slyšte, Nathane!
Nath. Což jest?
Daja. On je tu opět! je tu opět!
Nath. Kdo? kdo to, Dajo?
Daja. On! on!
Nath. On? on? Kdož
by nebyl on? — Či pravda, jenom *váš*
on sluje on. To nemělo by být!
a byť i skutečným byl andělem.
Daja. On opět prochází se v palmoví
a chvílemi si utrhuje datle.
Nath. A jí je? jako templář?
Daja. Proč mne tak
soužíte? Chtivé její oko již,
za hustě spletenými palmami
jej vypátravši, sleduje ho stále.
I prosiť snažně vás, ba zapřisáhá,
jít k němu beze všeho prodlení.
Ó spěšte! Ona ruky kynutím
vám znamení dá z okna, kam se béře,
zda nahoru, neb zatáčí-li stranou.
Ó spěšte!

Nath. Tak jak s velblouda jsem slezl?
Toť neslušno. Jdi, pospěš k němu ty
a oznam mu mé navrácení domů.
Dej pozor, poctivý ten muž zajisté
jen nechtěl, dokud nepřítomen jsem,
do mého domu vkročit; nyní pak,
jsa pozván otcem samým, přijde rád.
Jdi k němu, vyřiď ode mne, že prosím,
že srdečně ho prosím ....

Daja. Všecko darmo!
nepřijdeť k vám, neb zkrátka vězte: on
k žádnému židu nejde.

Nath. Jdi jen přec,
bys aspoň zdržela ho, aspoň zrakem
ho stíhala. Já přijdu v brzce sám.
(Nathan odejde do vnitř a Daja ven.)

Proměna.

Prostranství s palmami.

Výstup 5.

Templář sem tam se prochází. Opodál sleduje ho stranou *řeholní bratr*, vždy jakoby ho chtěl oslovit.

Temp. (Ten nenásleduje mne z dlouhé chvíle!
Jak šilhá po rukou mi!) Dobrý bratře!
Či mohu snad vás nazývati otcem?

Řeh. br. Jen bratrem, k službám — jsem jen bratr laik.

Temp. Ba, milý bratře, kdybych sám jen měl!
Bůh ví, že nemám ničeho ....

Řeh. br. A proto
přec mějte vroucí díky! tisíckrát

vám zaplať Bůh, co byste rád byl dal;
neb *vůle* činí dárce, ne pak dar. —
Já také nebyl k vůli almužně
za pánem poslán.

Temp. Ale přece poslán?

Řeh. br. Poslán ze kláštera.

Temp. Kde právě teď
jsem hledal skrovný oběd poutnický?

Řeh. br. Již byly obsazeny všecky stoly.
Však rač se pán jen vrátit se mnou.

Temp. Nač?
Já masa sic již dávno nepožil;
co na tom ale? vždyť jsou datle zralé.

Řeh. br. Měj pán s tím ovocem se na pozoru,
u velké míře zdraví nesvědčí;
zacpává slezeň, činí těžkou krev.

Temp. Což kdybych rád chtěl míti těžkou krev? —
Než pro tu výstrahu jste za mnou přec
snad nebyl poslán?

Řeh. br. Nikoliv, já mám
jen pozeptat se na vás, trochu vás
vyzvídat.

Temp. To mně bez obalu tak
pravíte?

Řeh. br. Proč pak ne?

Temp. (Chytrý to mnich!)
Jest podobných vám více v klášteře?

Řeh. br. To nevím. Musímť poslouchati, pane!

Temp. A činíte to mnoho nehloubaje?

Řeh. br. Což byla by to jinak poslušnost?

Temp. (Že sprostnota vždy musí pravdu míti!)
A smíte mně snad svěřit, kdo by rád
mne blíže poznal? Že to nejste vy,
chci přísahat.

Řeh. br. A slušelo by mně to?
neb něco prospělo?

Temp. A komuž sluší
neb prospívá, být takto zvědavým?
Řeh. br. Tuším že patriarchovi, neb on mne
za vámi poslal.
Temp. Patriarcha? Což
nezná kříž červený na bílém plášti?
Řeh. br. Vždyť *já* jej znám!
Temp. Nuž tedy? Templář jsem,
a k tomu zajatý; v Tebnině chycen,
tom hradě, jenž na sklonku příměří
jsme chtěli zlezt a táhnout na Sidon.
Sám dvacátý byv jat, od Saladina
já jediný jen milost obdržel.
Teď patriarcha ví co vědět chtěl —
víc než mu třeba.
Řeh. br. Ale sotva víc
než věděl už. On rád by také věděl,
proč sultan pánu milost udělil
jen jedinkému.
Temp. Vím-liž já to sám?
Již s obnaženým krkem na svém plášti
jsem klečel, ránu očekávaje:
tu ostře na mne sultan pohledí,
a skočí blíž a kyne. Mne pak zdvihnou
a sprostí pout; já chci mu děkovat,
i vidím v slzách jeho oko, něm
jest on i já; on jde, já zůstanu.
Jak vše to souvisí, ať patriarcha
uhádne sám.
Řeh. br. On z toho uzavírá,
že Bůh vás k velkým, velkým věcem chová.
Temp. Ba k velkým! Vynést z ohně židovku,
na Sinai provázet zvědavé
poutníky, a těm podobné.

Řeh. br. Však ono
to ještě přijde! Zatím ani to
tak špatné není. Snad sám patriarcha
již mnohem důležitější pro pána
má řízení.

Temp. Aj, aj, myslíte, bratře?
Či dal vám snad již něco na rozum?

Řeh. br. Ba arci! — Abych dříve pána prý
vyskoumat hleděl, zda by k tomu byl.

Temp. Nuž dobře, skoumejte. (Jsem žádostiv,
jak umí skoumat!) — Nuže?

Řeh. br. Nejkratší
as bude, pánu bez všech okolků
oznámit žádost patriarchy.

Temp. Dobře!

Řeh. br. On rád by lísteček po pánu poslal.

Temp. Jak? po mně že? — Já nejsem žádný
posel.
To tedy, to jest ono řízení,
o mnoho slavnější, než židovky
vynášet z ohně?

Řeh. br. Musí asi být.
Neb — praví patriarcha — na tom lístku
celému křesťanstvu prý záleží;
ten lístek odevzdat do pravých rukou —
tak praví patriarcha — jest prý tolik
jak získat sobě zvláštní korunu
od Boha v nebi. A té koruny
prý nikdo není hodnější než pán —
povídá patriarcha.

Temp. Nežli já?

Řeh. br. Neb zasloužit ji, praví patriarcha,
že sotva způsobnější kdo než pán.

Temp. Jak? nežli já?

Řeh. br. Pán svoboden prý zde
a může všecko všudy ohledat;
i rozumí prý, jak se ztéká město
a jak se brání — praví patriarcha;
a nejlíp umí prý posoudit sílu
i slabost druhé zdi, od Saladina
u vnitřku postavené, může ji
nejlépe popsat božím bojovníkům —
povídá patriarcha.

Temp. Dobrý bratře,
přec rád bych věděl obsah lístečku.

Řeh. br. Ba, ten já neznám hrubě ani sám,
jen vím, že svědčí králi Filipu.
Náš patriarcha — často jsem se divil,
jak svatý muž, jenž jinak docela
jen v nebi žije, zároveň tak snížit
se může, by měl takých známostí
o věcech zemských. Krušno mu to jistě!

Temp. Nuž? patriarcha?

Řeh. br. Ví vám všecko zevrub
a bezpečně, jak, kde a v jaké síle,
i s které strany — strhne-li se znova
zas něco — Saladin započne válku.

Temp. To ví on?

Řeh. br. Ví, a velmi rád by o tom
dal zprávu králi Filipu, by ten
moh' asi soudit, zdali nebezpečí
je skutečně tak zlé, by skoč co skoč
se obnoviti mělo příměří
se Saladinem, jež tak statně zrušil
už řád váš.

Temp. Aj, jaký to patriarcha!
Tak, tak! Ten milý, statný muž mne nechce
za posla sprostého, leč za — zvědače.

Povězte svému patriarchovi,
můj milý bratře, pokud jste mne seznal,
že nejsem k tomu; že se musím vždy
za vězně považovat, templářovo
pak jediné že povolání jest,
ne býti na zvědech, než mlátit mečem.

Řeh. br. To jsem si myslil! Já to také pánu
nic za zlé nemám. Zatím nejlepší,
to teprv přijde. — Zvětřilť patriarcha,
kterak se zove, kde na Libanonu
leží ta tvrz, v níž uloženy sumy
nesmírné, jimiž Saladinův otec
přeopatrný platí vojsku žold
a náklad vede na přípravy k válce.
Ke tvrzi té se časem Saladin
ubírá postranními cestami
a téměř bez průvodu. Rozumíte?

Temp. Nerozumím.

Řeh. br. Jak snadno bylo by
tím způsobem se zmocnit Saladina
a sprovodit ho! — Vy se děsíte?
Ó již se bohabojných několik
nabídlo Maronitů, že se chtí
odvážit k tomu, kdyby jen se našel
muž statečný, jenž by jim vůdcem byl.

Temp. A statečného toho muže vyhlíď
si také ve mně patriarcha?

Řeh. br. Myslíť,
že Filip král by z Ptolemaidy
nejlépe k tomu podat moh' své ruky.

Temp. Mně, bratře, mně? Což neslyšel jste právě,
čím zavázán jsem Saladinovi?

Řeh. br. Ba arciť slyšel jsem.

Temp. A přec?

Řeh. br. To všecko
uznává v plné míře patriarcha;
přec myslí ale, Bůh a řád.....
Temp. Ti nic
v té věci neměni aniž mně káží,
bych páchal hanebnosti.
Řeh. br. Totě tak!
Jen — myslí patriarcha — že ne vždycky,
co lidé hanebností nazývají,
jest hanebností také před Bohem.
Temp. Já, Saladinu životem zavázán,
měl vzít bych život jemu?
Řeh. br. Hanba to!
Než Saladin — tak myslí patriarcha —
ostává při tom všem vrah křesťanů,
jenž nemůž sobě právo získati
na vaše přátelství.
Temp. Na přátelství?
když pouze nechci nad ním konat zradu
co padouch nevděčný?
Řeh. br. Ba arciže.
Však — myslí patriarcha — všecka vděčnost
že přestává i před Bohem i lidmi,
jak mile služba, jež nám prokázána,
nám k vůli nestala se. Když se pak
roznášelo — tak myslí patriarcha —
že Saladin vám milost udělil
jen proto pouze, poněvadž prý v tváři
i celém vašem spůsobu ho něco
na bratra jeho upomínalo....
Temp. To též ví patriarcha a nicméně...?
Ó Saladine, by to pravda bylo!
Jak? příroda by třeba jediný
jen z rysů mojich byla zobrazila
ve tváři bratra tvého? a v mé duši

by nepodobalo se tomu nic?
A co by podobalo se, to mohl
bych potlačit vděk patriarchovi?
Tak nelžeš, přírodo! tak v dílách svých si
neodporuje Bůh! — Odejdi, bratře;
nepovzbuzuj mou žluč! Odejdi, pravím!

Řeh. br. Já jdu a veselejší než jsem přišel.
Odpusťte, pane můj! my řeholníci
jsme představeným dlužni poslušenství.
(Odejde.)

Výstup 6.

Daja pozorovavši již delší čas templáře zdaleka, nyní se k němu přibližuje. *Templář.*

Daja. (Tuším, že mnich ten nezůstavil ho
v nejlepší míře. Já nicméně musím
se naň odvážit.)

Temp. (Toť jest převýborné!
Zda lež jest přísloví, že mnich a žena
jsou oboje to drápy ďáblovy?
On dnes mne vrhá z jedněch do druhých.)

Daja. Co vidím? Vás, rytíři šlechetný?
Buď Bohu chvála, tisícerý dík! —
I kdež pak vězel jste po celý čas?
Nebyl jste churav snad?

Temp. Ne.

Daja. Zdráv?

Temp. Tak jest.

Daja. My o vás byly u velikém strachu.

Temp. Tak?

Daja. Byl jste přes pole?

Temp. Tak jest.

Daja. A dnes
navrátil jste se teprv?

Temp. Včera již.
Daja. I Rešin otec vrátil se dnes domů.
A teď snad Recha může doufat!
Temp. Co?
Daja. Oč vás tak často dala prositi.
Teď sám i otec její zove vás
co nejsnažněji. Přišelť z Babylonu,
velbloudů dvacet s těžkým nákladem
přivádí s sebou, vše co nejdražšího
od koření, od kamení a látek
podává Indie a Persko, Syrsko,
ba sám i Kytaj.
Temp. Já nekoupím nic.
Daja. Co knížete ho národ jeho ctí;
že však ho spíše moudrým Nathanem
nazývá nežli bohatým, začasté
mně bylo divno.
Temp. Jeho národu
jest bohatý a moudrý jedno snad.
Daja. On přede vším by dobrý slouti měl,
neb ani pomysliti nelze vám,
jak dobrý jest. Když zvěděl, čím vám Recha
jest povinna, což v oné chvíli by
byl všecko neučinil a vám nedal!
Temp. Aj!
Daja. Zkuste toho, přijďte, vizte sám!
Temp. A co? Jak rychle mine okamžik?
Daja. Zdaž já, by on tak velmi dobrý nebyl,
tak dlouho bych si byla líbila
být u něho? či myslíte, že já
necítím cenu svou co křesťanka?
Mně jako děcku nebylo se nadít,
že proto jenom chotě provodím
do Palestiny, bych tam vychovala
židovské děvče! Vězte, manžel můj

byl urozený panoše ve vojště,
jež vedl císař Friedrich.

Temp. Rodem Švýcar,
jemuž se dostala ta čest a milost,
že s Jeho Velebností císařskou
v též řece utopil se.[1]) Kolikrát
již vypravovala jste mně to, ženo?
což nepřestanete mne soužit?

Daja. Soužit!
Můj Bože!

Temp. Ano, soužit; neboť nechci
vás ani vidět ani slyšet více!
Já nechci býti od vás neustále
na skutek upomínán, při kterém
jsem na nic nemyslil; jenž, kdykoliv
naň zpomenu si, hádankou mi jest.
Já sice nerad bych ho litoval,
než vězte, přihodí-li se snad opět
podobný případ, vy jen vinu máte,
když neunáhlím se, když dřív se zeptám —
a nechám hořet pak co hoří.

Daja. Nedej
to Bože!

Temp. Ode dneška aspoň mně
to udělejte k vůli: neznejte mne
již dále, prosím vás. A též i s otcem
mně pokoj dejte! Žid je vždycky žid.
Jsemť nemotorný Šváb. Té dívky obraz
jsem dávno z mysli pustil, *byl-li* tam kdy.

Daja. Než obraz váš *jí* z mysli nevyšel.

Temp. Nač ale má tam být? nač?

Daja. Kdož pak ví!
Vždy nejsou lidé čím se býti zdají.

Temp. Lepšího málo kdy co. (Odchází.)

Daja. Přece pak
jen posečkejte! Kam spěcháte?
Temp. Ženo,
nezošklivuj mi alespoň ty palmy,
procházku tuto, jindy mně tak milou.
Daja. Jdi tedy, německý ty medvěde! —
A přec musím na jeho stopě zůstat.
(Následuje ho opodál.)
(Opona spadne.)

Jednání druhé.

Palác sultanův.

Výstup 1.

Saladin a *Šittah* hrají v šach.

Sit. Kam myslíš, Saladine? jak dnes hraješ?
Sal. Nedobře? Já bych myslil.
Sit. Dobře pro mne.
Vem nazpět tento tah.
Sal. A proč?
Sit. Tvůj koník
jest nekryt.
Sal. Pravda. Tedy tak.
Sit. Teď vidle
ti učiním.
Sal. To zase pravda. — Šach!
Sit. To nespomůže nic; já představím,
a tys jak dříve.
Sal. Z těchto kleští, vidím,
že bez pokuty již se nevytočím.
Nechť; vezmi jen si koně.

Sit. Já ho nechci.
Já táhnu vedle.
Sal. Tím mně ničeho
neodpustíš, neb na tom místě ti
víc záleží než na koni.
Sit. Můž být.
Sal. Jenom se nepřepočti. Neboť hle!
oč žes to nepředvídala?
Sit. To ne;
jakž mohla jsem si mysliti, že již
tě mrzí královna?
Sal. Má královna?
Sit. Již vidím, že dnes vyhraju svých tisíc
denárů, více ale ani vindry.
Sal. Jak to?
Sit. Jen ptej se ještě! Poněvadž
naschvále, mermomocí prohrat chceš.
V tom nevidím já svého prospěchu,
neb mimo to, že takováto hra
nepříliš zábavná, zdaž nevyhrála
jsem vždycky nejvíc, když jsi vyhrál ty?
Kdy stalo se, abys na útěchu
za prohranou mně moji sázku byl
dvojnásob nedaroval?
Sal. Ejhle! tedy
tys asi schvalně prohrávala, sestro?
Sit. Při nejmenším to alespoň jest možná,
že tvoje štědrost, bratře, vinu má,
proč líp jsem hrát se nenaučila.
Sal. To ode hry nás vede. Učiň konec!
Sit. Platí to? Tedy: šach! a opět: šach!
Sal. Ten dvojí šach jsem arciť neviděl,
jenž zasáh' spolu moji královnu.
Sit. Což bylo pomoci? Snad přece, počkej!

Sal. Ne, nikoliv! jen vezmi královnu.
Já s kamenem tím nikdy nebyl šťasten.
Sit. Jen s kamenem?
Sal. Pryč s ní! To neškodí,
neb takto vše jest zase chráněno.
Sit. Jak zdvořile se mít ku královnám,
to bratr můj mne dobře naučil. (Nechá ji stát.)
Sal. Vem nebo ne, já nemám žádné víc!
Sit. Nač brát? Šach! — šach!
Sal. Jen dále.
Sit. Šach! — a šach!
a šach!
Sal. A mat.
Sit. Ne ještě docela.
Ty ještě koně představíš, aneb
cokoliv jiného chceš učinit.
Vše jedno.
Sal. Dobře máš! — Vyhrála jsi,
Al Hafi zaplatí. Ať přijde! hned!
Tys měla z části pravdu, milá sestro:
já nebyl zcela při hře přítomen,
neb jsem byl roztržit. A kdo pak dává
nám vždycky tyto hladké kameny,
nic nepředstavující, nevýznačné?
Což hraju s imamem [2]? Než co pak na tom!
Kdo prohrá, hledá výmluv. Nikoliv
ty neforemné, sestro, kameny,
než umění tvé, tichý, bystrý přehled
jest příčinou mé prohry....
Sit. Také tím
chceš otupit své prohry osten. Dosti,
tys roztržit byl více nežli já.
Sal. Než ty? Což pak by *tebe* mátlo?
Sit. Ovšem
ne roztržitost tvá! — Ó Saladine,
kdy asi budem zas tak pilně hrát?

Sal. Tím chtivěji pak hráti budeme! —
Myslíš, že znova počne válka? — Nechť!
ať počne jen! Já první netasil!
Já rád bych dalšího jim příměří
byl dopřál; rád bych milené své sestře
byl zaopatřil muže dobrého.
A takým jest Richardův bratr [3]) jistě;
vždyť je to bratr Richardův.

Sit. Jen když
ty můžeš chválit svého Richarda!

Sal. A když by potom též náš bratr Melek
byl Richardovu sestru obdržel,
ha! jaký rod to! Věru, z nejlepších
na celém světě nejlepší to rod!
Slyšíš, že nespořím i s vlastní chválou;
za rovně kladu se svým přátelům. —
Ha! bylo by to statné plemeno!

Sit. Zdaž jsem se hnedky tomu krásnému
nesmála snu? Ty neznáš křesťany
a znát jich nechceš. Jejich pýcha jest,
být křesťany, ne lidmi. Ba i to,
co — původem jich mistra — pověře
dodává lidskosti, to milují,
že *Kristus* učil, *Kristus* jednal tak.
Na štěstí pro ně byl tak dobrý člověk!
a štěstí pro ně, že na dobrou věru
přijmouti mohou tuto jeho cnost!
Než copak cnost? — Ne cnost, než jmeno jeho
má všude rozšířeno býti, má
všech dobrých lidí jmeno hanobit
a pohltit. O jmeno, jen o jmeno
jim běží.

Sal. Myslíš, proč by jinak chtěli,
abyste také ty a Melek stali

se křesťany, dřív než by přáno vám,
co chotě milovati křesťany.
Sit. Ba arci! Jakoby od křesťanů
jen jako *křesťanů* se bylo nadít
té lásky, jížto nadal tvůrce muže
a mužici!
Sal. Ba, věříť křesťané
víc malichernosti, než aby tuto
nemohli také věřiti! — A přece
se klameš: templáři, ne křesťané,
jsou vinni, ne však jako křesťané,
než jako templáři. Ti celou věc
tu zkazili, nechtíce pustit Akky [4]),
již Richardova sestra za věno
by Melekovi přinést musila.
By rytířům jich prospěch neušel,
hrají si na mnichy, na hloupé mnichy.
A že by jako v letu moh' se povést
jim dobrý kousek, sotva dočkali,
až dojde příměří. — Jen vesele!
jen dále tak, jen dále, pánové!
Mně vše jest jedno! — Jenom kdyby *sic*
vše bylo tak jak být by mělo.
Sit. Nuž?
A co pak sic tě mýlí? což by mohlo
tě jinak nepokojit?
Sal. To co vždy
mne od jakživa nepokojovalo.
Na Libanonu byl jsem, u otce;
on dosaváde sklíčen starostmi.
Sit. Ó běda!
Sal. On se hnout nemůže s místa,
neb všude všecko vázne, brzy tam,
hned zase tady schází.
Sit. Co že vázne?
co schází?

Sal. Což pak jiného než to,
co sotva důstojno mne, jmenovat?
což mám-li, tak mně zbytečným se zdá,
a nemám-li, tak nevyhnutelným. —
Kde však Al Hafi zůstal? Což pak nikdo
se po něm neohléd'? — Ty zpropadené,
prožluklé peníze! — Ha! právě dobře
že přicházíš, Al Hafi.

Výstup 2.

Derviš *Al Hafi. Předešlí.*

Derviš. Egyptské
peníze nejspíš přišly? Je-li jich
jen hodně mnoho!
Sal. Dostal's návěští?
Derviš. Já? Nedostal; já myslím, že je zde
mám přijmout.
Sal. Vyplatíš mé sestře tisíc
dinárů! (Chodí zamyšlen.)
Derviš. Dej! namísto: ber! Překrásně!
toť místo něčeho míň nežli nic.
A zase vaší sestře? opět jí?
Prohrál jste? — opět v šachu prohrál? Hle,
tu ještě stojí hra!
Sit. Snad přeješ mně
mé štěstí?
Derviš (dívaje se na hru). Což mé přání? Kdyby —
však
to dobře víte.
Sit. (mrkajíc naň). Pst! Al Hafi, pst!
Derviš (pořád hrou zaměstnán). Jen přejte si to
sama dříve!
Sit. Pst!
Derviš (k ní). Vy bílé měla jste? Dáváte šach?

Sit. Je štěstí, že nic neslyšel!
Derviš. On táhne?
Sit. Jen řekni přec, že dostanu svou výhru.
Derviš (vždy hrou se obíraje). Ba arci dostanete, jako vždy.
Sit. Jak? třeštíš?
Derviš. Vždyť pak ještě není po hře;
vždyť neprohrál jste, Saladine!
Sal. (roztržit). Prohrál!
Jen zaplať! zaplať!
Derviš. Jenom zaplať! zaplať! —
Zde máte královnu.
Sal. (jako prvé). Ta neplatí;
ta nepatří již do hry.
Sit. Tedy řekni,
že mohu pro peníze si jen poslat.
Derviš (vždy ještě do hry zahlouben). I toť se rozumí, tak jako vždycky.
A třeba královna nic neplatila,
vy přece proto nejste mat.
Sal. (přistoupí a zvrhne hru). Já jsem
a chci být mat.
Derviš. A tak! — Hra jako výhra!
a jaká výhra, taký plat.
Sal. (k sestře). Co praví?
Sit. (čas od času na derviše pokyvujíc). I vždyť ho znáš: on rád se zpouzí, rád
se prosit dává; snad i trochu závist —
Sal. Snad na tě ne? snad ne na moji sestru?
Co slyším, Hafi? závistivý? ty?
Derviš. Dost možná! může být! Já raděj sám
bych její mozek měl, sám raději
bych byl tak dobrý jako ona jest.
Sit. On zatím vždycky ještě zaplatil,
a zaplatí dnes také; jen ho nech!

Jen jdi, Al Hafi, jdi! Já pro peníze
si potom pošlu.

Derviš. Ne, již déle nechci
tu maškarádu hrát; on musí přec
to jednou zvědět.

Sal. Kdo? a co?

Sit. Al Hafi!
Je *to* tvůj slib? tak ve slově mi stojíš?

Derviš. Zda moh' jsem myslit, že tak daleko
to přijde?

Sal. Nuž? nezvím já ničeho?

Sit. Prosím tě, Hafi, buď pak jenom mírný.

Sal. Toť přece divno! Co as může Sittah
tak slavně, vroucně raděj' u cizince,
u derviše si zapovídat chtít,
než u mne, svého bratra? Teď, Al Hafi,
poroučí Saladin. — Mluv, derviši!

Sit. Nechtěj, ó bratře, dělat z maličkosti
víc nežli zasluhuje. Víš, že jsem
po vícekrát na tobě stejnou sumu
vyhrála v šachu. Že pak teď mi peněz
nepotřebí, a že jich také Hafi
nemá v své pokladnici příliš nazbyt,
tož nechala jsem tyto sumy stát.
Však neměj starost, bratře! ani tobě,
ni Hafimu jich, ani pokladu
neodpustím.

Derviš. By bylo jenom to!

Sit. A více podobného. Také to,
co jako důchod můj s' mi vyhodil,
stát zůstalo od několika neděl.

Derviš. To ještě není všechno.

Sal. Ještě ne? —
Mluv!

Derviš. Po tu celou dobu, co z Egypta
ty peníze čekáme....

Sit. (k Saladinovi). Nač ho slyšet?
Derviš. Nejen že nedostala ničeho....
Sal. To dobré děvče! Snad mně k tomu ještě
i půjčovala?
Derviš. Na váš celý dvůr
jen ona vedla náklad; veškerá
vydání vaše zapravovala
jen ona sama.
Sal. Ha! toť moje sestra! (Obejme ji.)
Sit. A kdož mne učinil tak bohatou,
že možná mi to bylo, nežli ty?
Derviš. Však také na žebrotu zase ji,
jak sebe, přivede.
Sal. Já na žebrotě?
Kdy měl jsem více? a kdy měl jsem méně?
Šat, meč, kůň' — Bůh! což potřebuji více?
a kdy mně *to* můž' scházet? Přece však,
Al Hafi, měl bych tebe plísniti.
Sit. Neplísni, bratře. Kýž bych také otci
ulehčit mohla jeho starostí!
Sal. Ach! nyní najednou mi radost kališ! —
Mně ničeho neschází, scházet nemůž',
než jemu schází, a s ním všechněm nám.
Povězte, co tu činit? Neb z Egypta
snad dlouho ještě marně budem čekat;
sám Bůh ví, čím to je; vždyť přece vše
tam dosud ticho jest. Rád utrhnu si,
rád obmezím se, rád chci spořiti,
i lecos rád si také líbit dám,
pokud jen *mne* se týče, jenom *mne*,
a nikdo jiný při tom netrpí.
Než což to vydá? Koně, šat a meč
přec míti musím, mému Bohu pak
nedá se též nic utrhnout; vždyť on
již beztoho s dost málem spokojen,

s mým srdcem. — Na přebytek v pokladě
tvém, Hafi, velice jsem spolehal.
Derviš. Že na přebytek? Řekněte pak sám,
zda byste mne byl nedal vstrčit na kůl
neb aspoň uškrtit, kdybyste byl
mně na přebytek přišel. Ano, šejdů!
těch spíš jsem odvážit se mohl.
Sal. Nuže,
co počnem ale teď? — Což nemohl
jsi dřív se někde jinde obejít
než u mé sestry?
Sit. Byla bych si snad
to právo vzíti dala? od něho?
Já posud si ho hájím; dosavad
jsem neosákla ještě docela.
Sal. Jen docela ne — to by scházelo! —
Jdi honem, Hafi, postarej se, vypůjč
si kde a jak jen koli můžeš! jdi,
vypůjč si, slibuj! Jenom u těch, Hafi,
si nevypůjčuj, jež jsem obohatil,
neb vypůjčovat u těch slulo by
nazpátek žádat. Jdi k nejlakomějším,
ti nejraději tobě poskytnou,
neb dobře vědí, jaký v rukou mých
peníze jejich nesou užitek.
Derviš. Já neznám takých.
Sit. Napadá mně právě,
že slyšela jsem, kterak přítel tvůj
se vrátil, Hafi.
Derviš (uleknut). Přítel? přítel můj?
Kdož by to byl?
Sit. Tvůj vychválený žid.
Derviš. Žid vychválený? ode mne?
Sit. Kterýchož —
já dobře pamatuji slova ta,

jakých jsi druhdy užil o něm sám —
kteréhož jeho Bůh ze všechněch statků
pozemských nejmenším i největším
v tak hojné míře nadal.

Derviš. To že řek' jsem?
A co pak jsem tím mínil?

Sit. Nejmenším
jsi mínil bohatství, největším moudrost.

Derviš. Jak? o židu? já o židu bych byl
to pověděl?

Sit. To že bys nebyl řekl
o svojím Nathanu?

Derviš. A tak! o Nathanu!
Ten ani nepřipaď mně! Tedy v skutku?
On konečně se vrátil. Aj, to snad
s ním nebude tak zle. — Ba ano, toho
zval druhdy moudrým lid a bohatým.

Sit. Teď víc než jindy zve ho bohatým:
v celém se městě o tom rozhlašuje,
co za klenoty, za poklady přivez'.

Derviš. Když zase bohat, zase bude moudrý.

Sit. Co myslíš, Hafi, kdybys k němu šel?

Derviš. Co u něho? o půjčku snad ho žádat?
Ba, to ho špatně znáte! on a půjčit!
V tom právě moudrost jeho záleží,
že nepůjčuje nikomu.

Sit. Tys jindy
mně o něm jiný obraz maloval.

Derviš. Nanejvýš půjčí zboží; hotové
peníze ale, ty vám nepůjčí.
On ovšem ostatně jest žid, jakýchžto
jen málo jest. Má rozum, umí žít,
a hraje dobře v šach. Neméně ale,
jak v dobrém předčí všecky jiné židy,
tak též i v zlém. Na něj nespolehejte!

Chudým on sice dává, dává snad
vzdor Saladinu, třeba snad ne tolik,
však rovněž ochotně i beze hluku.
Žid, křesťan, moslemín a Parsi [5]), to mu
je všecko jedno.
Sit. Člověk takový....
Sal. A čím pak je to, že o tomto muži
jsem nikdy neslyšel?
Sit. Ten Saladinu
by nezapůjčil? Saladinu, jenž
vždy pro jiné jen peněz potřebuje,
ne pro sebe?
Derviš. Tu máte hned zas žida,
sprostého žida! Věřte mně to jen! —
On na *dávání* vám tak žárliv jest,
tak závistiv! on každé *zaplať Bůh*
z celého světa rád by sebral sám;
jen proto nepůjčuje nikomu,
by vždycky měl co dát. Že zákon mu
milosrdenství předpisuje, ale
nepředpisuje spolu úslužnost,
protož milosrdenství činí z něho
nejneúslužnějšího druha v světě.
Já sic již od delšího času s ním
se trochu škorpím; ale proto si
nesmíte myslit, že mu činím křivdu.
On ke všemu se hodí, jen ne k tomu,
jen věru k tomu ne. Já také hned
již jdu, bych jinde zaklepal..... I hle,
tu připadá mně právě jeden černoch,
jenž bohat jest a lakom; k tomu půjdu.
(Odchází.)
Sit. Kam pospícháš, Al Hafi?
Sal. Nech ho jen!

Výstup 3.

Saladin. Sittah.

Sit. Ten spěchá, jakoby mně rád jen uplách'!
Co jest to? Či Al Hafi v skutku snad
se oklamal v něm, nebo rád by nás
chtěl oklamat?
Sal. Jak? to se tážeš mne?
vždyť sotva vím, o kom je tady řeč,
neb o tom vašem židu Nathanu
slyším ponejprv dnes.
Sit. Zda možno, aby
neznámý byl ti muž, o němž se praví,
že hroby Davida a Šalomouna
vypátral, a že zná jich pečeti
rozvázat mocným, tajemným to slovem?
Z těch pak vynáší prý čas od času
nesmírné ony poklady, kteréž
prý nemohou mít pramen skrovnější.
Sal. Z hrobů-li muž ten má své bohatství,
to jistě nejsou hroby Šalomouna
ni Davida; tam blázni nějací
jsou pochováni!
Sit. Nebo zločinci! —
Takéť jest pramen jeho bohatství
míň vyvažitelný než taký hrob
pln mamonu.
Sal. Jak slyším, vede obchod.
Sit. Po všechněch silnicích jde soumar jeho,
skrz všecky pouště táhne; jeho lodi
jsou ve všech přístavech. To druhdy mně
Al Hafi sám povídal, připojiv
v radostném zápalu, jak šlechetně

a velkodušně tento jeho přítel
prý vynakládá, co tak rozšafně
a pečlivě vyzískat nemíní
být malicherné; dále připojiv,
jak prosta mysl jeho předsudků,
jak srdce otevřeno každé cnosti
a v souhlasu se krásou všelikou.

Sal. A teď tak obojetně, chladně o něm
Al Hafi mluvil!

Sit. Chladně právě ne,
spíš rozpačitě, jakoby se bál
ho chválit a přec nezaslouženě
ho nechtěl haněť. Či by tomu v skutku
snad bylo tak, že ani nejlepší
ze svého národu nemůže zcela
zapříti národ svůj? že skutečně
by v tomto ohledu se Hafi měl
proč stydět za přítele? — Tomu buď
si jakkoli! ať jest si tento Žid
již více nebo méně nežli Žid,
jen když jest bohat — to nám dosti jest.

Sal. Ty snad mu, sestro, nechceš násilím
vzít co jest jeho?

Sit. Co zveš násilím?
Myslíš snad ohněm? mečem? Nikoliv;
jakéhož násilí na slabé třeba
než slabost jejich? — Nyní ale pojď
do mého haremu, kde zpěvkyni
máš slyšet, včera teprv koupenou.
Snad uzrá ve mně úklad, jejžto strojím
na toho Nathana. Teď, bratře, pojď!

(Odejdou.)

Proměna.

Prostranství před domem Nathanovým u samých palem.

Výstup 4.

Recha a *Nathan* vyjdou z domu. Později *Daja*.

Recha. Můj otče, vy jste příliš dlouho prodlel.
Teď sotva již ho zastihnete.
Nath. Nu,
když ne již tady mezi palmovím,
přec jinde. Jen se upokoj. — I hle!
zdaž tamto nepřichází Daja k nám?
Recha. Zajisté zmizel jí.
Nath. Snad také ne.
Recha. Sic kráčela by rychleji.
Nath. Snad ještě
nás nespatřila.
Recha. Nyní vidí nás.
Nath. A zrychluje svůj krok; hle! — Buď jen
ticha!
Recha. Či byste chtěl mít dceru takovou,
jenž ticha byla by v tom případu?
jenž nedbala by, komu za život
má děkovati? za život, jenž proto
jí mil jen, že má od vás první původ.
Nath. Já jinakou tě nechci nežli jsi,
i kdybych věděl, že tvou duší hýbe
též něco ještě zcela jiného.
Recha. A co, můj otče?
Nath. Mne se tážeš? mne?
tak ostýchavě? Cokoli v tvém nitru
se děje, příroda to, nevinnost.
A proto neměj starost; mne to nic

nenepokojí. Jen mně slib, když srdce
tvé jednou rozhodne se, že mně žádnou
svou žádost nezatajíš.

Recha. Již i možnost,
že mohla bych vám zatajit své srdce,
mne děsí.

Nath. Nic víc o tom! to jest navždy
již odbyto. — Hle, zde jest Daja. Nuž?

Daja. On dosud prochází se v palmoví,
a brzy tamto zahne kolem zdi.
Hle, tady jde.

Recha. A zdá se neodhodlán,
zda přímo jít má, vpravo nebo vlevo.

Daja. Ne, ne; on často klášter obcházívá,
a musí tudy pak. Oč že sem přijde?

Recha. Máš pravdu! — Mluvila's již s ním? a jaký
je dnes?

Daja. Jaký je vždy.

Nath. Jen dělejte
ať vás tu nespatří; odstupte dále,
anebo jděte raděj' do domu.

Recha. Jen jeden pohled ještě! — Ach, to křoví,
jenž ukrývá mi jej!

Daja. Už pojďte jen!
Váš otec pravdu má: jest se co bát,
by spatřiv vás se neobrátil zpět.

Recha. Ach, toto křoví!

Nath. Najednou-li z něho
vystoupí ven, pak musí vás tu spatřit,
a proto jděte jen.

Daja. Již pojďte, pojďte!
Já vím o jednom okně, ze kterého
je pozorovat můžeme.

Recha. Že víš?

(Obě odejdou do domu.)

Výstup 5.

Nathan. Brzy na to *templář.*

Nath. Bojím se skoro toho podivína;
nad hrubou cností jeho skoro žasnu.
Že člověk člověka přivésti může
tak v rozpak! — Ha! tu jde již! Při sám Bůh,
toť mladík jako muž! Ten dobrý pohled,
a vzdorný při tom, bujará ta chůze,
to líbí se mi. Skořepina jen
můž' hořká být zde, jádro nikoliv. —
I kdež pak viděl jsem cos podobného? —
Šlechetný Franku, odpusťte ....
Temp. A co?
Nath. Dovolte ...
Temp. Co pak, žide, co?
Nath. Že k vám
se osměluju mluvit.
Temp. Mohu-liž
to zabrániti? Ale mluvte zkrátka.
Nath. Poshovte, neutíkejte tak hrdě,
tak povržlivě pryč od muže, jenž
vám navždy zavázán jest.
Temp. Kterak to?
Ah, teď mi svitá: vy jste ....
Nath. Jmenuji
se Nathan a jsem otec děvčete,
jež velkomyslně jste z ohně vynes'.
Přicházím ....
Temp. Děkovat-li, nechte toho,
to uspořte si! pro tu maličkost
jsem musil zakusit již mnoho díků.
Dokonce *vy*, *vy* nic mi nejste dlužen;

či věděl já, že ona vaše dcera?
Jeť povinnost templářů, přispěti
každému, kohož v nebezpečí vidí.
A nadto živobytí mé v tu chvíli
mi bylo břemenem, a proto rád jsem
té příležitosti se uchopil,
bych nasadil je pro jiné, byť třeba
jen živobytí židovčino bylo.
Nath. Toť velikost a spolu ohavnost!
Však pochopitelný jest obrat ten:
skromná se velkost za ohavnost skrývá,
by obdivu se vyhnula. Než tak-li
daň *obdivu* zamítá, kterakou
pak daň zamítá méně? Byste zde,
rytíři, nebyl cizincem a jatcem,
netázal bych se vás tak směle. Rcete
a poroučejte, čím vám sloužit mám?
Temp. Vy? Ničím.
Nath. Bohat jsem.
Temp. Žid bohatý
mně nebyl proto nikdy lepším židem.
Nath. Nesmíte proto toho použit,
co přec má lepšího? ne použit
bohatství jeho?
Temp. Dobře, toho nechci
se také zcela odřeknouti, nechci
to k vůli plášti svému. Ten, jak mile
tak zcela veskrz bude rozedrán,
že ani více nit už ani šev
v něm pohromadě držet nebudou,
pak přijdu k vám si na nový vypůjčit,
buď peněz nebo sukna. Nehleďte
mně najednou tak škaredě, vždyť ještě
tak daleko s mým pláštěm nepřišlo;
hle, dosaváde dosti dobrý jest;

*

jen tento cíp zde ošklivou má skvrnu
od popálení, jak jsem dceru vaši
vynášel z ohně.

Nath. (uchopí cíp a dívá se naň). Divno přece jest,
že takováto skvrna ošklivá,
takáto spálenina lepší dává
o muži svědectví než vlastní ústa.
Já hnedky bych tu skvrnu políbil! —
Ach, odpusťte! — nerádo se to stalo.

Temp. Co?

Nath. Slza kápla naň.

Temp. Nic nedělá;
máť on těch kapek víc. (Teď začíná
mne hnedle mást ten žid.)

Nath. A nechtěl byste
tak laskav být a poslat ten svůj plášť
též mému děvčeti?

Temp. Co s ním?

Nath. By ona
též přitlačila ústa na tu skvrnu;
neb obejmouti vaše kolena,
to asi marně si již přeje.

Temp. Žide —
vám Nathan říkají? — Vy, Nathane —
vy slova svá stavíte velmi dobře —
a velmi špičatě — jsem zaražen. —
Ba ovšem — měl jsem....

Nath. Stavte se jak chcete
a přetvařujte se mně jakkoliv,
i zde vás prohlédám. Vy příliš dobrý
a příliš poctivý jste byl, abyste
byl mohl zdvořilejším býti. Děvče
jen citem hoří; poselkyně jest
jen sama úslužnost; a otec vzdálen.
O dobré jméno její měl jste péči,

chtěl uspořit jí zkoušku; utíkal jste,
abyste vítěziti nemusil.
I *za to* díky vám!
Temp. Musím se vyznat,
vy víte, jak má templář smýšleti.
Nath. Jen templář? a jak *má?* jen pouze má,
že řehole tak káže? Vím já, kterak
má smýšlet *dobrý člověk*; také vím,
že ve všech zemích žijí dobří lidé.
Temp. S rozdílem snad?
Nath. Ba arci; rozdílní
ve barvě, ve kroji a v postavě.
Temp. I v tom zde více, jinde zase méně.
Nath. Však rozdíl tento není zdaleka.
Strom velký všude žádá mnoho půdy,
a více-li jich hustě sázených,
jen větve otlukou si. Střední zboží,
jak my, se v hojnosti nalézá všude.
Jen nesmí nikdy jiných zlehčovat,
pahejl a suk se musí pěkně snášet,
a vršik nesmí hrdě sobě vést,
že nevypučel z pouhé země jen.
Temp. Toť moudré slovo! — Znáte však ten národ,
jenž nejdřív páchal toto zlehčování?
a víte, Nathane, kterýžto lid
se nejdřív vyvoleným jmenoval?
Což kdybych nemohl si pomoci,
bych národ ten, ne snad nenáviděl,
než v povržení měl pro jeho pýchu?
pro pýchu jeho, kterou křesťané
i moslemíni po něm zdědili,
že *jejich* Bůh jen pravým Bohem jest!
Vy pozastavujete se, že já
co křesťan a co templář takto mluvím?
I kdy a kdež pak vzteklost nábožná,

chtít lepšího mít Boha, toho pak
celému světu vtírat násilím
za nejlepšího, objevila se
v černější podobě, než zde a nyní?
Ha! komu zde a v době nynější
nespadne bělmo s očí.... Avšak buď
si slep kdo chce! — Pozapomeňte na to,
co pověděl jsem teď, a nechte mne. (Chce odejít.)

Nath. Vy netušíte, oč teď pevněji
chci lnouti k vám. Ó pojďte, pojďte, my
musíme spřátelit se! — Pohrdejte
mým národem jak chcete. Či pak *my*
jsme národ náš? Co znamená to: národ?
Což žid a křesťan byl snad dříve židem
a křesťanem, než člověkem? Ach, kdybych
byl našel ve vás o jednoho víc,
jenž spokojí se, slout jen člověkem!

Temp. Ha! našel, nalezl jste, při sám Bůh!
Podejte mně svou ruku, Nathane!
Stydím se, že jsem na okamžení
jen moh' se ve vás mýlit.

Nath. Já pak zas
jsem na to pyšný, neb jen v prostotě
se řídko mýlíváme.

Temp. A co řídké,
to v paměti nám utkví. — Nathane!
musíme býti přátelé.

Nath. To jsme už. —
Ó jak se zaraduje moje Recha! —
a jaký utěšený výhled v dál
se otvírá mým zrakům! — jenom až ji
poznáte!

Temp. Hořím žádostí! — Kdož tamto
tak vyřítil se z domu vašeho?
Toť tuším její Daja?

Nath. Ovšem že.
Tak polekána?
Temp. Snad se naší Reše
nic nepřihodilo?

Výstup 6.

Daja ve spěchu. *Předešlí.*

Daja. Ó Nathane!
ó Nathane!
Nath. Co jest?
Daja. Odpusťte mně,
rytíři šlechetný, že do řeči
vám skáču.
Nath. Nuže, co pak jest?
Temp. Co jest?
Daja. Ach! sultan poslal pro vás, sultan žádá
si s vámi mluvit! Bože!
Nath. Sultan se mnou?
On bude žádostiv as viděti,
co nového jsem přivezl. Jen řekni,
že ještě velmi málo rozbaleno
anebo nic.
Daja. Ne, ne! nic nechce vidět,
on s vámi, s vámi osobně chce mluvit,
a brzy; jak jen máte kdy.
Nath. Já přijdu.
Jen jdi zas domů.
Daja. Nemějte mně za zlé,
rytíři statečný. Můj Bože, my
jsme v také starosti, co sultan chce!
Nath. To uvidíme. Nyní jenom jdi.
(Daja odejde.)
Temp. Vy tedy neznáte ho dosavad?
osobně myslím.

Nath. Saladina? Neznám.
Já nestranil se jeho známosti,
a nehledal jí. Pověst obecná
až příliš dobře o něm mluvila,
bych raděj nebyl věřit chtěl než vidět.
Než nyní — tak-li tomu v skutku jest,
že ušetřil váš život....

Temp. Arciže
to učinil; ten život, který žiju,
jest *jeho* dar.

Nath. Jímž daroval *mně* život
dvoj-, trojnásobný. Tím jest mezi námi
vše změněno, já sevřen poutem, jež
mne navždy váže k jeho službě. Sotva
se nyní dočkat mohu, co mně nejdřív
nařídí učinit. Já hotov jsem
proň ke všemu; jsem hotov též mu vyznat,
že k vůli vám....

Temp. Já dosaváde sám
mu poděkovat nemohl, jak často
i v cestu jsem mu vkročil. Dojem, jejžto
naň učinil jsem, rovněž rychle zmizel,
jak rychle přišel; kdo ví, zdali ještě
se na mne pamatuje. Přece pak
jen jednou při nejmenším musí na mne
se ještě upamatovat, by osud
můj zcela rozhodl. Ne dosti na tom,
že jeho vůlí, jeho rozkazem
jsem ještě živ; musímť já od něho
též očekávat, dle čí vůle mám
svůj život spravovat.

Nath. Ba toť je tak;
tím méně teď chci váhat — snad že padne
tam slovo nějaké, jež příležitost
mně dá se o vás zmínit. — Nyní již

odpusťte; spěchám. Kdy pak ale *vy*
k nám přijdete?
Temp. Jak budu smět.
Nath. Snad chtít.
Temp. Dnes ještě.
Nath. Vaše jmeno? smím-li prosit.
Temp. Mé jmeno bylo ... jest: Kurd Štaufenský.
Nath. Kurd Štaufenský? — Štaufenský? — Štaufenský?
Temp. Co vám tak divno při tom?
Nath. Štaufenský?
Tuším že toho rodu více jich ....
Temp. Zde bylo; ano, toho rodu jich
již více hnije zde. I sám můj strýc —
či mám říct otec .... Ale proč svůj zrak
čím dál tím ostřej' na mne upíráte?
Nath. Ó nic! ó nic! Jakž mohu nasytit
se vaším pohledem?
Temp. Já proto vás
opouštím dříve. Skoumatelův zrak
vypátral často více nežli chtěl.
Já bojím se ho, Nathane; nechť *čas*
seznámí blíže nás, ne zvědavost. (Odejde.)
Nath. (s podivením za ním hledě).
Že skoumatelův zrak vypátral často
víc nežli chtěl? — Aj totě jak by v duši
mé četl. Věru, to by také *mně*
se mohlo přihoditi. Nejenom
to Volfův zrůst a jeho chůze, též
i jeho hlas to jest; tak, zcela tak
Volf hlavou házel, zcela, zcela tak
svůj meč pod paždím nosil, obočí
své rukou hladil, jak by plamen oka
tím zakrývati chtěl. — Jak takovéto
zpomínky, hluboko v nás utkvělé,

mohou v nás časem dřímat, až je slovo,
ba hlas jen probudí zas! — Štaufenský! —
Tak, tak, ba ano! Filnek Štaufenský! —
To v brzce přezvědět chci blíže, v brzce.
Jen dříve k Saladinu! — Hle, zda tamto
nečíhá Daja? — Pojď jen blíže, Dajo.

Výstup 7.

Daja. Nathan.

Nath. Viď, že už vám to nedá pokoje,
se dovědět o zcela jiné věci,
než co mi Saladin chce?
Daja. Máte jí
to za zlé? Právě započal jste s ním
rozmlouvat důvěrněji, kdyžto nás
od okna zahnal posel sultanův.
Nath. Nuž tedy řekni jí, že každou chvíli
ho může očekávat.
Daja. Může? v skutku?
Nath. Já přec snad mohu, Dajo, na tebe
se spolehnouti? Měj se na pozoru,
prosím tě; nebude to škoda tvá.
I svědomí tvé ukojí se při tom.
Jen nic mi nekaz v mojím zámyslu,
vždy s mírností jen vypravuj a ptej se,
drž za sebou....
Daja. Že takové pak věci
mně teprv připomínat můžete! —
Já jdu; vy jděte též. Neb vizte! tu
již druhý tuším od sultana posel
přichází; jeť to Hafi, derviš váš. (Odejde.)

Výstup 8.

Derviš. Nathan.

Derviš. Ha, ha! já právě zas přicházím k vám.
Nath. Což je tak naspěch? co pak as mi chce?
Derviš. Kdo?
Nath. Saladin. — Již jdu, již jdu.
Derviš. A kam?
snad k Saladinu?
Nath. Což pak neposílá
tě Saladin?
Derviš. Mne? Ne. Což poslal již?
Nath. Ba ovšem poslal.
Derviš. Tedy už to jisto.
Nath. Co? co je jisto?
Derviš. Že .... já nemám vinu,
Bůh ví že nemám vinu. Co já o vás
se napovídal, nalhal, bych to zkazil!
Nath. Co zkazil? co je jisto?
Derviš. Že teď vy
jste jeho defterdarem [6]. Mně vás líto;
než dívati se na to nebudu,
v tu chvíli půjdu odtud; kam, již víte,
a znáte cestu. Máte-li tam kdes
co řídit, mluvte, já jsem k službám vašim;
nesmí to ovšem býti více než
co nahý člověk může vléci s sebou.
Já jdu již, mluvte.
Nath. Zpamatuj se přec
a pomni jen, že posud pranic nevím.
Co klábosíš?
Derviš. Vy přec je vezmete
už s sebou hned, ty měšce?
Nath. Jaké měšce?

Derviš. Peníze, které máte sultanu zapůjčit.

Nath. A jiného není nic?

Derviš. A měl bych snad se na to dívati,
jak den co den od hlavy do paty
vás vyprazdňuje? měl bych dívat se,
jak vypůjčuje sobě marnotratnost
z plných vždy stodol moudré dobroty,
a vypůjčuje, vypůjčuje si
tak dlouho pořád, až i ubohé
domácí myšky hladem zahynou? —
Myslíte snad si, ten, kdo peněz vašich
má potřebí, že uposlechne též
i vaší rady? Chyba lávky! on
a rady poslechnouti! kdy pak dal
si radit Saladin? Jen pomyslete
si, Nathane, co právě nyní s ním
mne potkalo.

Nath. Nuž?

Derviš. Tu vám přijdu k němu,
když právě v šachy hrál se svojí sestrou —
a Sittah nehraje tak špatně; hra,
s kterou se Saladin, za ztracenou
ji maje, vzdával již, ta ještě stála;
já podívám se na ni, a tu vidím,
že do prohrání ještě daleko.

Nath. To byla voda na tvůj mlýn!

Derviš. On pouze
na její šach moh' táhnout k pěškovi
se svojím králem. Kdybych vám to moh'
ukázat jen!

Nath. Vždyť já ti věřím.

Derviš. Tím
věž vůli dostala, a ona byla
ta tam. To vše chci jemu ukazovat
a volám ho. Než pomyslete si....

Nath. On tobě nepřisvědčil?
Derviš. Nevyslechl
mne ani, povržlivě celou hru
vám na hromadu převrh'.
Nath. Je-li možná?
Derviš. Že prý chce *schválně* mat být. Že to chce?
Což je to hra?
Nath. To arci sotva, toť
je hříčka s hrou.
Derviš. A přece nešlo vám
o žádnou babku.
Nath. Což pak o peníze!
toť nejmenší. Že ale ani slyšet
tě nechtěl! tvému bystrozraku že
se nechtěl obdivovat! *to* je to,
co volá do nebe o pomstu, viď?
Derviš. Ach což! Já vypravoval vám to jenom tak,
abyste seznal tuto hlavu. Slovem,
já nevydržím déle u něho.
Tu po všech mouřenínech špinavých
se naběhám a ptám se, kdo mu půjčí;
já, který jaktěživ jsem nežebral
sám pro sebe, mám půjčky sháněti
teď pro jiné. Vypůjčování jest
ne mnohem lepší nežli žebrota,
tak jako půjčování lichevné
ne mnohem lepší jest než krádež sama.
U Gangesu, tam mezi svými Gebry [7])
obého nepotřebuji. U Gangesu,
jen tam jsou lidé; zde vy jediný
jste, jenž by hoden byl u Gangesu
být živu. — Chcete se mnou? — Nechte mu
ty vaše trety všecky, na kterých
mu záleží; on pomalu by přec

vás o ně připravil. *Tak* najednou
by všemu konec byl. Já opatřím
vám ďalk[8]). Jen pojďte, pojďte!

Nath. To nám tuším
vždy ještě zbude naposled. Avšak,
Al Hafi, rozmyslím se na to ještě.

Derviš. Rozmýšlet teprv? Takováto věc
se nerozmýšlí.

Nath. Jenom co se vrátím
od sultana, co rozloučím se dřív....

Derviš. Kdo rozmýšlí, ten záminku si hledá,
by nemusil. Kdo v okamžení se
nemůže rozhodnout *sám sobě* žít,
ten do smrti jest jiných otrokem. —
Jak chcete! — Buďte zdráv! Jak vám se zdá!
Má cesta zde jest, vaše tam.

Nath. Snad dřív
přec věci své spořádáš?

Derviš. Nevídáno!
Mé pokladnice obsah nestojí
za počítání, a za účet můj
ručíte vy neb Sittah. S Bohem! (Odejde.)

Nath. (za ním se dívaje). Za tě
já ručím! — Divý, dobrý, šlechetný —
čím nazvu jej? — Ba pravý žebrák jest
přec vždy a jedině jen pravým králem.
(Odejde druhou stranou.)

(Opona spadne.)

Jednání třetí.

Před domem Nathanovým.

Výstup 1.

Recha. Daja.

Recha. Kterak se, Dajo, vyjádřil můj otec?
že každou chvíli smím ho očekávat?
Toť, je-li pravda, zní tak jako by
co nejdřív přijít měl? Než kolik chvil
již minulo! Ah ba, kdož minulých
zpomíná? V každé nejbližší jen chvíli
chci žít; vždyť přece jednou přijde ta,
která ho přinese.
Daja. Zlořečené
to sultanovo poselství! neb Nathan
by jistě bez něho jej hned byl přiveď.
Recha. A pak, až přijde ona chvíle, až
se vyplní má nejvroucnější žádost,
co potom?
Daja. Potom doufám, že se také
má nejvřelejší žádost vyplní.
Recha. Co potom nastoupí na její místo
v mých prsou, která odvykla již dmout se
bez žádosti, jež panovala by
všem ostatním? — Nic! Ach, já žasnu!
Daja. Pak
nastoupí žádost *má* na místo oné,
která již vyplněna: moje žádost,
v Evropě tebe uvidět, a v rukou,
jenž tebe hodny jsou.
Recha. V tom klameš se.
Co tuto žádost *v tobě* vybuzuje,

to právě překážkou jest, aby kdy
i *ve mně* vznikla. Tebe *vlast* tvá táhne,
a mne by nedovedla zdržet *moje?*
Tvých milých obraz, který v duši tvé
nezbledl ještě, měl by větší moc
než moji milí, kteréž vidím, slyším
a chápu?

Daja. Zpouzej se jak sama chceš,
divnéť jsou cesty Páně. Což pak, kdyby
to byl sám vysvoboditel tvůj, jímž
by jeho Bůh, pro nějž on bojuje,
tě k onomu chtěl zavést národu,
pro nějž jsi zrozena?

Recha. Aj, milá Dajo!
co zas to povídáš? Tyť podivná
máš věru představení! „*Jeho* Bůh!
pro nějž on bojuje!" I komuť pak
Bůh náleží? Jaký by byl to Bůh,
jenž náležel by někomu? jenž nechal
by bojovati lidi za sebe? —
A kterak můžem vědět, pro jakou
jsme hroudu zrozeni, když pro tu ne,
kde zrozeni jsme? — Kdyby otec můj
tě takhle slyšel! Co ti učinil,
že vždycky štěstí moje budoucí
mně maluješ od něho vzdálené?
co učinil ti, že tak ráda bys
to símě rozumu, které tak čisté
mi vtrousil v duši, s plevelem neb kvítím
své vlasti smísila? — Má milá Dajo,
víš, že on nechce mít to pestré kvítí
na půdě mé! A já ti musím říci:
já sama cítím půdu svoji, ať
ji ozdobuje sebe krásněji,
tak vysílenou, vyprahlou tvým kvítím;

ten jeho zápach, trpkosladký zápach
tak omamuje mne, až k závrati!
Tvůj mozek víc je na něj uvyklý.
Nekárám proto nervy silnější,
které jej snesou; mně však nesvědčí.
Již *anděl* tvůj — jak málo scházelo,
by ze mne blázna učinil? Já dosud
se za tu frašku stydím před otcem!

Daja. To frašky *vám*! tak jako by jen zde
byl rozum domovem! — Ba frašky! frašky!
Jen kdybych směla mluvit!

Recha. Co pak nesmíš?
I kdy pak nebyla bych s napnutím
tě poslouchala, kdykoliv se jen
ti zlíbilo mne bavit povídáním
o rekovných tvé víry hrdinách?
Zda skutky jejich neplnily mne
vždy obdivem? zda jejich utrpení
nehýbalo mnou k slzám? Jejich víra
nezdála mi se ovšem při nich být
největším hrdinstvím; tím větší ale
mně bylo útěchou to naučení,
že naše Bohu oddanost se v ničem
neřídí naším o něm míněním.
To, milá Dajo, otec můj tak často
nám povídal; ty sama s ním tak často
jsi srozuměna byla! proč pak nyní
ty o své ujmě vyvraceti chceš,
co s ním jsi stavěla? Má milá Dajo,
to není rozmluva, jakou nám sluší
na příchod svého přítele se chystat.
Co mne se týče, ovšem! neb mně na tom
nesmírně záleží, zda také on....
Slyš, Dajo! kroky před našimi dveřmi;
ó, kdyby on to byl!

Výstup 2.

Templář. Předešlé.

(Někdo z venku otevře dvéře se slovy:) Jen sem!
Recha (při vstoupení templářovu trhne sebou, pak se zpamatuje a chce mu padnout k nohoum). On jest to! můj vysvoboditel — ach!
Temp. Tomu jen
abych se vyhnul, tak jsem dlouho váhal,
a přece!
Recha. Já jen ještě jedinkrát
u tohoto hrdého muže nohou
chci Bohu děkovat; ne muži, neb
ten díků nechce; tak jich málo žádá,
jak džber jich žádá, jenž při hašení
byl osvědčil tak neunavnou činnost;
on dal se plnit, dal se vyprazdňovat
tak beze všeho; rovněž tento muž:
i ten byl jen tak vstrčen do plamene,
a já mu náhodou tu padla v náruč
a zůstala tam, jako jiskra padlá
na jeho plášť, až zase nevím co
nás oba vyhodilo z plamene.
Zač děkovati zde? V Evropě víno
pohání k skutkům zcela jinačím. —
Templáři ovšem musejí tak jednat;
ti, jako lépe navedení psi,
musí vynášet z ohně jako z vody.
Temp. (jenž na ni byl hleděl s podivením a nepokojem).
Ó Dajo, Dajo! nevrlost-li má
se v okamženích zármutku a žluči
snad spurně osopila na tebe,
nač každou spozdilost, jenž ústům mým
vyklouzla, donášet jí? Citlivě's

se na mně, Dajo, pomstila!
Však od nynějška-li jen lépe budeš
mne u ní zastupovat.

Daja. Nemyslím,
rytíři, že by malé tyto ostny,
jí k srdci vržené, tak příliš u ní
vám byly uškodily.

Recha. Zármutek
že měl jste, a s tím svojím zármutkem
byl lakomější jste než s životem!

Temp. Dobré, milostné dítě! kterak jest
má duše rozdělena mezi okem
a uchem mým! To nebyla ta dívka,
ne, nikoliv, již vynesl jsem z ohně,
neb kdož by tuhle znaje nevynesl
byl z ohně ji? kdož na mne byl by čekal? —
Jest pravda — leknutí — že přetvařuje.
(Přestávka, mezi kterou pohrouží se v její pohled.)

Recha. Já nalézám vás neproměněného.
(Opět přestávka, až pak v řeči pokračuje, aby ho vytrhla z jeho pohroužeností.)
Povězte pak, rytíři, kde tak dlouho
jste meškal? — Skoro bych se ptala též,
kde *nyní* jste.

Temp. Tam kde bych neměl být snad.

Recha. Kde meškal jste? — Snad také tam, kde byste
byl neměl meškat? — Ne, to není dobře.

Temp. Na — na — jak sluje hora ta? na Sinai.

Recha. Na Sinai? I toť překrásné! Teď
se mohu přece jistě dovědět,
zda pravda to....

Temp. A co? Zda pravda jest,
že ještě tam to místo viděti,
kde před Bohem stál Mojžíš v onu dobu....

Recha. To právě ne, neb kdekoliv on stál,
stál před Bohem. A o tom dosti mně
jest povědomo. — Toho ráda bych
se byla dověděla od vás, zdali
to pravda jest, že mnohem snadněji
jest vystupovat na tu horu, nežli
s ní zase dolů slézat? neboť vizte:
na jakýkoli vrch já dosavad
jsem vystupovala, vždy naopak
to bylo. — Nuž, rytíři? — Jakže? vy
se odvrácíte ode mne? vy na mne
ni hledět nechcete?

Temp. Chci slyšet vás.

Recha. Vy nechcete jen dát na sobě znáti,
že usmíváte se mé prostotě,
že usmíváte se, an neumím
se ptát na pranic důležitějšího
o této svaté hoře všechněch hor?
Mám pravdu?

Temp. Tedy přece musím zas
vám hleděť do očí! — Jak? nyní *vy*
je sklopujete? *vy* tajíte úsměch!
Když právě čísti chci ve vaší tváři,
v pochybném vzhledu vašem to, co slyším
tak zřetelně, co tak srozumitelně
mně povídáte? — zamlčujete?
Ach, Recho, Recho! kterak pravdu měl
řka: „Poznejte ji dřív jen."

Recha. Kdo vám o kom
to řekl?

Temp. „Poznejte ji dřív jen," řek' mně
váš otec o vás.

Daja. Ne i také já?
ne také já snad?

Temp. Kdež pak ale jest?
kde jest váš otec? dosaváde snad
u Saladina?
Recha. Nepochybně.
Temp. Ještě
že tam jest? — Ó já zapomětlivý!
Ne, ne, tam sotva více jest; on jistě
tam dole na mne čeká u konventu;
tak tuším umluvili jsme. Dovolte,
já půjdu pro něj.
Daja. To jest moje věc.
Jen zůstaňte, rytíři; já ho hned
sem přivedu.
Temp. Ne tak! on čeká *mne*,
vás nikoli. A pak jak snadno by....
kdož ví.... u sultana by velmi snadno....
neznáteť Saladina.... do nesnáze
moh' přijít. — Věřte, nebezpečenství
je v tom, když nejdu.
Recha. Nebezpečenství?
a jaké pak to?
Temp. Nebezpečenství
nastává mně, vám, jemu, rychle-li
nepůjdu odtud. (Odejde.)

Výstup 3.

Recha. Daja.

Recha. Co to znamená?
Tak spěšně? Dajo, co to přišlo naň?
co as ho napadlo? co žene jej?
Daja. Jen nechte, nechte! tuším není to
zlé znamení.
Recha. A čeho znamení?

Daja. Že v útrobě se něco děje; vře to
a nemá překypět. Jen nechte ho.
Teď na vás jest.
Recha. A co jest na mně? Ty,
jak on, se stáváš nepochopitelnou.
Daja. Teď v brzce můžete mu odplatit
ten všechen nepokoj, jejž činil vám;
jen příliš na něj přísna nebuďte,
ne příliš pomsty chtiva.
Recha. Takovým
tvým řečem nerozumím.
Daja. Což tak zcela
jste zas pokojna již?
Recha. Ba ano, jsem.
Daja. Vyznejte aspoň, jeho nepokoj
že působí vám radost, a že on to,
jenž vás tak upokojil.
Recha. O tom všem
já nevím ničeho; co nanejvýš
bych mohla tobě vyznat, jest, že sama
se tomu divím, jak po také bouři
v mém srdci může najednou hned nastat
takáto tišina. Plný naň pohled,
chování jeho, jeho rozmluva,
to vše mne....
Daja. Nasytilo již?
Recha. To ne,
ba k nasycení mnoho ještě schází.
Daja. Jen první ukojilo hladovost.
Recha. As tak, když tomu chceš.
Daja. Já právě ne.
Recha. On vždy mně drahým zůstane, ba dražším
než sám můj život, byť i třeba více
se neproměnilo mé žilobití
při pouhém jeho jmenu, byť i srdce

mé, když naň pomyslím, netlouklo rychlej'
a silněj'. — Co to žvástám? Pojď, má Dajo,
pojď zase k oknu, ježto hledí k palmám.
Daja. Toť přec ten hlad ne zcela ukojen.
Recha. Teď zas i palmy také uvidím,
ne pouze jej pod palmami.
Daja. Ta chladnost
přivádí as jen novou zimnici.
Recha. Co? chladnost že? Já nejsem chladna, vidímť
neméně ráda, nač se dívám zticha.

Proměna.

Síň přijímací v paláci Saladinově.

Výstup 4.

Saladin. Sittah.

Sal. (vcházeje praví do dveří).
Sem přiveden buď žid, jak mile přijde.
Nezdá se, že by právě příliš spěchal.
Sit. Nebyl snad při ruce v tu chvíli hned,
snad nevěděli o něm.
Sal. Sestro, sestro!
Sit. Tyť činiš jako před nějakou bitvou.
Sal. To se zbraní, jíž nezvykl jsem vládnout.
Mám přetvařovat se, mám pouštět strach,
osidla klást a na led vodit lidi;
to neuměl jsem nikdy, kdež pak bych
se byl to naučil? A nač to vše?
nač všecko to? Bych peněz ulovil!
jen k vůli penězům! bych na židu
peníze vystrašil! K tak malicherným

končně přiveden jsem úkladům,
bych opatřil si nejmalichernější
všech malicherností.
Sit. Věz, milý bratře,
že každá malichernost, kterou příliš
zhrdáme, mstí se nám.
Sal. Ba bohužel! —
Což je-li v skutku onen žid ten dobrý
a rozumný též muž, jak derviš ti
ho jindy líčíval?
Sit. I což pak potom!
jaká pak obtíž víc? Ta léčka jest
jen na skoupého, příliš starostného
a bázlivého žida, nikoli
však na dobrého, rozšafného muže;
ten beztoho jest náš, i bez vší léčky.
Tu rozkoš máš pak při tom nádavkem,
poslouchat omluvu takého muže,
jak buďto přímo silou odvážnou
protrhne léč, neb kterak zchytrale
a opatrně kolem ok se vine.
Sal. Máš pravdu! věru, těším se již na to.
Sit. Již tedy není pro tě rozpaku;
neb je-li to jen člověk obyčejný,
žid jako žid, před tím snad nebudeš
se stydět stavěti se takovým,
jak on si všecky lidi představuje?
Ba spíš, kdo lepším by se jemu zjevil,
ten zjevil by se mu co bloud a blázen.
Sal. Toť naposled bych musil špatně jednat,
by o mně špatný chlap nesmýšlel špatně?
Sit. Toť! špatným jednáním-li zoveš to,
když používat chceme každé věci
dle její povahy.
Sal. Obávám se jen,
by subtilná a špičatá ta hračka

se nezlomila v nejapné mé ruce;
taká-to věc chce býti vyvedena
jak vymyšlena jest, to s obratností
a chytrostí všemožnou. — Buď si však!
já budu tančit tak jak právě umím;
než arciť uměl bych radš hůř než lépe.
Sit. Měj jenom v sebe lepší důvěru;
já stojím za tě! musíš jenom chtít. —
Že pak by mužové, jaký jsi ty,
nám rádi namluvili, že jen mečem,
jen mečem svým tak daleko se zmohli!
Lev, který loví s liškou, stydí snad se —
však lišky jenom, nikdy chytrosti.
Sal. A že vy ženštiny tak rády byste
potáhly muže k sobě dolů! — Jdi jen!
Mám za to, že své úlohy jsem mocen.
Sit. Já jíti mám?
Sal. Snad nechceš tady zůstat?
Sit. Když třeba zůstat ne .... vám na očích
tu být .... přec ve vedlejší komnatě —
Sal. Poslouchat? Ani to ne, sestro, mám-li
obstáti se ctí. Pryč, pryč! opona
již šustí, on již jde! — Ne abysi
mně tady zůstala! Však já se kouknu.
(Sittah odejde jedněmi dveřmi a druhými vejde Nathan.
Mezi tím se Saladin posadí.)

Výstup 5.

Nathan. Saladin.

Sal. Pojď blíže, žide! — blíže! Jen až ke mně! —
Buď bez strachu!
Nath. Strach nepřátelům tvým!
Sal. Ty zveš se Nathan?
Nath. Ano.
Sal. Moudrý Nathan?

Nath. Ne.
Sal. Tak se nezveš ty, než lid tě zove.
Nath. Můž býti! Lid!
Sal. Snad sobě nemyslíš,
že hlasem lidu lehce pohrdám?
Již dávno žádal jsem si poznat muže,
jejž moudrým zove lid.
Nath. Což kdyby jej
zval na posměch tak? kdyby lidu *moudrý*
nic více nebylo než opatrný,
a opatrný ten slul jedině,
jenž umí hledět svého prospěchu?
Sal. Pravého totiž myslíš prospěchu?
Nath. Pak ovšem byl by nejzištnější z lidí
též nejopatrnějším, pak by moudrý
a opatrný jedno bylo.
Sal. Aj,
ty dokazuješ, co chceš vyvracet.
Co v pravdě prospěšno jest člověku
a čeho nezná lid, znáš ty neb aspoň
jsi poznat snažil se, přemýšlel o tom;
to jediné již činí mudrce.
Nath. Jakým se každý býti domnívá.
Sal. Té skrovnosti již dost! neb slyšet ji
vždy jenom tam, kde očekávali
jsme suchý rozum slyšet, protiví se.
(Vyskočí.) Teď k věci již! To ale povídám,
upřímný, žide, buď — upřímný buď!
Nath. Zajisté, pane, posloužím ti tak,
bych dalších zákazů tvých hodným zůstal.
Sal. Posloužit? jak že?
Nath. Vše, co nejlepšího,
máš mít, a mít za nejlevnější cenu.
Sal. O čem to mluvíš? ne snad o svém zboží?
Mít s tebou šmejdy bude sestra má.

(To posluchačce!) S kupcem, s obchodníkem
já nic nemám co činit.

Nath. Tedy nejspíš
chceš vyzvědět, co na svých cestách asi
jsem o nepříteli, jenž opět zas
se hýbe, znamenal neb shledal? — Mám-li
tu bez obalu....

Sal. Také ani to
nebyl můj úmysl; vímť o tom již
co potřebuji. Zkrátka...

Nath. Čekám rozkaz.

Sal. Já požaduji tvého poučení
ve věci zcela jiné. — Kdežto jsi
tak moudrý, tedy pověz mně pak přec,
která to víra, který zákon tobě
jest nejvíc zřejmý?

Nath. Pane, já jsem žid.

Sal. A já jsem moslem; křesťan mezi námi.
Ze tří těch náboženství jediné
jen může pravé být. Muž jako ty,
ten nezůstává stát kam případ rodu
jej vrhne, aneb zůstane-li, tedy
to činí z příčin, z důvodů, že volí
co lepším býti seznal. Nuže! pověz
mi zdání své, ať slyším důvody,
po nichžto hloubat sám jsem neměl kdy;
ať zvím — jen v důvěrnosti, rozumí se —
z jakých jsi důvodů se rozhodl,
bych též i já se podle toho řídil. —
Jak? tys se zarazil, měříš mne zrakem? —
Dost možná, že snad první sultan jsem,
jenž takový má nápad, ač nezcela
tuším snad nedůstojný sultana. —
Či ne snad? Mluv pak přece, mluv! — Neb
mám ti

přát chvíli na rozmyšlenou? Nuž dobře,
nechám ti času. — (Poslouchá-li as?
Musím se přesvědčit.) Přemýšlej o tom!
přemýšlej honem! já se hnedle vrátím.
(Odejde do vedlejšího pokoje za svou sestrou.)

Nath. (samoten). Hm, podivná to věc! Co mám si myslit?
Co tím as sultan chce? Já připraven
byl na peníze, a on žádá — pravdu!
tak ryzou, čistou pravdu, jako by
to ražený byl peníz! — Ano, kdyby
to ještě byla starodávní mince,
která se váží, to by ještě ušlo;
než takováto nová mince, již
dělá jen ráz a kterou na prkno
jen třeba vypočíst, to přece není!
Či můžem, jak peníze do své kapsy,
též shrábnout také pravdu do hlavy? —
Kdo pak tu židem jest? on nebo já?
Avšak, kdo ví, zda v pravdě žádá pravdu? —
Podezření sic, že by pravdy chtěl
co osidla jen užit, bylo by
až příliš malicherné. — Malicherné?
i což pak velkým bývá malicherné! —
Zajisté, jistě, on tu do domu
i s dveřmi vrazil! Dříve přece klepá
a naslouchá, kdo přátelsky se blíží. —
Musím být opatrný. — Ale jak? —
Být židem skrz a naskrz zarytým,
to nejde již. A zhola nebýt židem,
to ještě méně jde, neb moh' by ptát se:
Když nejsi židem, proč ne mosleminem? —
Již mám to! to mne může spasiti!
Ne děti pouze odbýváme bájkou. —
Již jde. Ať přijde jen!

Sal. (vrátí se). (Zde tedy čisté
jest povětří!) — Já navracím se ti
snad příliš rychle? Promyslil's to již?
Nuž tedy mluv! Nás nikdo neslyší.
Nath. Kýž celý svět nás poslouchá!
Sal. Jest Nathan
tak jist své věci? Ha! to jest mi mudrc!
nezapřít nikdy pravdu! všecko pro ni
dát v šanc! svůj statek, krev i život svůj!
Nath. Tak jest! když káží potřeba a prospěch.
Sal. Od této doby smím snad doufati,
že jeden z titulů svých: „zákona
i světa zvelebovatel" vším právem
již povedu.
Nath. Toť věru krásný titul!
Však dříve, sultane, než docela
se tobě svěřím, dovol, abych směl
povídku nějakou ti vypravovat.
Sal. Proč nesměl bys? Já odjakživa byl
povídek milovník. Jen vypravuj.
Nath. Za dávných časů žil na východě
muž, jenžto prsten neocenitelný
měl z ruky milené. V něm drahý opál
byl zasazen, sterými barvami
se měnící, jenž měl tu tajnou moc,
že před Bohem i lidmi příjemným
každého činil, kdo v té důvěře
jej nosil. Což pak divu, že ho s prstu
nesundal onen muž na východě
a zavedl, by v jeho rodině
na věčné časy zůstal. Totiž tak:
on prsten nejmilejšímu dal synu,
a ustanovil, by ten zase dal
jej tomu z synů svých, jenž nejmilejší
mu jest; a tak vždy nejmilejší syn,

bez ohledu na přednost rodu, měl,
jen mocí prstenu, se státi hlavou
vší rodiny a jejím vládařem.
Tak z syna na syna se dědil prsten,
až na otce, který tři syny měl,
jenž všickni stejně poslušni ho byli
a kteréž také všecky stejnou láskou
byl puzen milovat; jen časem někdy
mu zdál se ten neb druhý nebo třetí —
jak právě který byl s ním samoten,
a ostatní dva v srdce výlevu
se nezúčastnili — nad jiné hodným
být prstenu, jejž také ve slabé
své dobrotě každému zvláště slíbil.
To trvalo jak mohlo. Na konec
však umřít měl; tu dobrý otec přišel
do rozpaků, i bylo líto mu,
dva ze synů svých, spoléhajících
se na slib jeho, takto zarmoutit. —
Jaká tu pomoc? Poslalť podtají
si pro umělce, jemuž poručil
dle vzoru prstenu dva jiné ještě
mu zhotovit a ani nákladu
ni práce nešetřit by onomu se
naveskrz podobaly. Umělec
to dovedl. Když přines' prsteny,
sám otec nemoh' rozeznat svůj vzorný.
Pln radosti své syny zavolal,
každého zvlášť, a se svým požehnáním
i prsten doručil z nich každému,
a zemřel. — Posloucháš přec, Saladine?

Sal. (jenž se byl zaražen od něho odvrátil).
Já poslouchám, já slyším! Učiň jen
té bájce brzký konec. — Bude to?

Nath. Jsem hotov; neb co přijde ještě dále,
to samo od sebe se rozumí.

Jen sotva že byl mrtev dobrý otec,
tu každý z bratří přijde s prstenem
a každý chce být vládcem rodiny.
Tu vyšetřuje se, a různice
i nářek nastane. Než darmo vše,
neb nelze bylo poznat prsten pravý —
(po přestávce, v které očekává od Saladina odpověď)
tak jako pravdu, kterou žádáš.
Sal. Jak?
to odpověd jest na otázku mou?
Nath. Jen výmluva, proč tyto prsteny
si rozeznat netroufám, kteréž otec
dal dělat k tomu účelu, by nikdo
jich nemoh' rozeznati.
Sal. Prsteny! —
Netrop si hříčku ze mne! Já bych myslil,
že náboženství, jež jsem jmenoval,
lze dobře rozeznat, až na oděv,
až na pokrm a nápoj.
Nath. Jenom ne
co jejich základů se týče. Zdaž
pak nemají svůj základ v dějinách,
psaných neb podaných? A dějiny
musí se přijmout přec na dobrou víru?
Či ne? Nuž, čí pak hodnověrnost je
nám *nejmíň* pochybna? Přec našinců?
těch, jichžto krev jsme? kteří od dětinství
nám svojí lásky dali důkazy
a nikdy neklamali nás — leč tenkrát,
když oklamánu být náš prospěch žádal?
Jakž mohu otci svému věřit méně
než tvému ty? Aneb i naopak:
zda mohu žádat já na tobě, bysi
své předky ze lži káral k vůli tomu,
že sic bys musel odporovat mým?

Aneb i naopak. To samo platí
též o křesťanech. Ne snad?
Sal. Při sám Bůh!
ten muž má pravdu; musím umlknout.
Nath. Teď vraťme se zas k našim prstenům.
Jak praveno již, došlo na konec
až k žalobě, a každý ze synů
před soudcem přísahou to dotvrzoval,
že bezprostředně z ruky otcovy
svůj prsten obdržel — jakž také pravda —
kdež dávno před tím již byl jemu slíbil,
že druhdy dojde práva prstenu —
což rovněž bylo pravda! — Otec pak,
tak tvrdil každý z nich, prý nemohl
být k němu falešný; a než by toho
se o něm, takovémto milém otci,
domýšlet měl, spíš že by bratry své,
jak rád ostatně jen vše nejlepší
by o nich věřil, vinit přinucen
byl z podvodu; že postará se o to,
by vypátrav ty zrádce jim dle zásluh
se pomstil.
Sal. A co soudce? žádostiv
jsem vědět, co as soudci do ust vložíš.
Mluv!
Nath. Soudce pravil: Otce-li mně v brzce
nedostavíte, musím odmrštit
vás od své stolice. Myslíte snad,
že rozřešovat mám zde hádanky?
Aneb čekáte snad, až pravý prsten
sám ústa otevře? — Avšak jste řekli,
že pravý prsten má tu divnou moc,
že lásku získá, před Bohem a lidmi
že činí příjemným. *To* rozhodne,
an nepravým to dvěma prstenům

dovésti nelze! — Nuže, koho z vás
nejvíce milují dva ostatní? —
Mlčíte? Prsteny snad působí
jen zpět, ne ven? Jen *sebe* každý z vás
nejvíce miluje? — Toť všickni tři
jste podvedení podvodníci! všecky
tři prsteny jsou nepravé! Nejspíše
že pravý prsten přišel k ztracení,
a otec váš, by ztrátu nahradil,
na místě jednoho dal dělat tři.
Sal. Ó převýborně!
Nath. Takto, doložil
pak soudce, nechcete-li rady mé
na místě rozsudku, tož jděte jen.
Má rada ale zní: vy celou věc
tak vezměte jak jest; an každý má
svůj prsten od otce, měj každý též
svůj prsten neomylně za pravý.
Možná, že otec déle nechtěl trpět
nadvládu jediného prstene
v svém rodu. Jisto pak, že miloval
vás všecky tři, a stejně, nechtěje
dva odstrčit a jednomu jen přát.
Nuž tedy, každý z vás ho následuj
v té lásce nepředpojaté a prosté
všech předsudků! A každý z vás se snaž,
by zjevna byla v jeho prstenu
moc kamene! i napomáhej jí
všemožně mírností a srdečnou
vždy snášelivostí a dobrodějstvím,
i vroucí oddaností k Bohu! Když pak
se při dětech a pozdních vašich vnucích
okáží tajné moci kamenů:
pak za tisíc tisíců let vás opět
před soudnou tuto volám stolici.

Pak moudřejší tu bude sedět soudce
a činit výroky. Již jděte! Takto
se skromný soudce vyslovil.

Sal. Ó Bože!

Nath. Nuž Saladine, cítíš-li se býti
přislíbeným tím soudcem moudřejším....

Sal. (pospíše k němu popadne ho za ruku, kterou více nepustí).
Já prach! já nic! — Ó Bože můj!

Nath. Co jest
ti, sultane?

Sal. Ó milý Nathane,
můj Nathane! Těch tisíc tisíců
let soudce tvého neminulo ještě —
a jeho soudní stolec není můj. —
Jdi! jdi! — Než buď mým přítelem!

Nath. A víc
mně nechce Saladin již ničeho?

Sal. Nic víc.

Nath. Nic?

Sal. Pranic víc. A proč se ptáš?

Nath. Já ještě příležitost sobě přál,
ti prosbu přednést.

Sal. Zdaž tu potřebí
obzvláštní příležitosti? Mluv směle!

Nath. Přicházím z cesty daleké, na níž
jsem vydobýval dluhy. Skoro mám
těch peněz hotových až příliš mnoho.
Nastávají zas povážlivé časy,
a nevím hned kam na jisto je dát.
Tu myslil jsem si, zda bys mohl ty —
an blízká válka vždy víc peněz žádá —
snad něco potřebovat.

Sal. (upřeně mu do očí hledí). Nathane!
já nechci ptát se, zda Al Hafi již

byl u tebe; já nechci vyskoumávat,
zda nepudí tě jiné domnění,
nabízet se mi s tím od sebe sám.

Nath. Mne? domnění?

Sal. Já toho zasluhuji. —
Odpusť mně! neb co platno? vyznám se ti,
že právě hodlal jsem —

Nath. Ne snad to samo
ode mne žádat?

Sal. Arciže.

Nath. Nuž tedy
nám pomoženo oběma. Avšak,
že všecku hotovost svou nemohu
ti poslat, tím jest mladý templář vinen —
vždyť znáš ho — neboť jemu dříve musím
dluh velký zaplatit.

Sal. Templáři? snad
chceš nejúhlavnější z nepřátel mých
též podporovat svými penězi?

Nath. Já mluvím pouze o tom jediném,
jemuž jsi život daroval.

Sal. Ach, nač
mně zpomínáš! Já na mladíka toho
již zcela zapomněl! Ty znáš ho snad?
Kde jest?

Nath. Aj, nevíš snad, jak velká část
z té milosti, kterous' prokázal jemu,
též na mne splynula? — On nasadiv
svůj vlastní život nově nabytý
mou dceru vysvobodil z plamene.

Sal. To učinil? Ha! to mu hledí z očí.
To učinil by byl též bratr můj,
kterému tak jest podoben! Což dosud
zde mešká? Nuže, přiveď mi ho sem!
Já sestře své o tomto jejím bratru,

jejž neznala, se napovídal již
tak mnoho, že jí přece také musím
ukázat jeho obraz. Přiveď mi ho!
Nath. (pustě ruku Saladinovu).
V tu chvíli! Při druhém též zůstane? (Odejde.)
Sal. Ó, že jsem nedal poslouchati sestře! —
Pryč k ní! — Jak všecko to jí vypovím?
(Odejde druhou stranou.)

Proměna.

Pod palmami na blízku konventu.

Výstup 6.

Templář sám.

Temp. (čekaje na Nathana sám s sebou v zápasu přechází sem tam, až vybuchne).
Tu zemdlené se zastaví hovádko,
jež vedou k oběti. — Nuž dobře tedy!
nežádám, nechci ani vědět blíž,
co ve mně děje se; ni zvídat nechci,
co dál se poděje. Buď dosti to,
že darmo jsem se stranil, darmo! Více
jsem přece nemoh' činit než se stranit! —
Teď přijď co přijít má. — Bych jí se uhnul,
to příliš kvapně padla ona rána,
pod nižto přijít jsem tak dlouho, jsem
tak velice se zdráhal. — Spatřit ji,
kteroužto spatřit jsem tak málo bažil,
ji spatřit, a si pevně předevzít,
víc nespustit ji s očí.... Předevzít?
V tomť úmysl, v tom čin: a já, já trpěl,
já pouze trpěl! — Spatřit ji a cítit,

že na ni upoután, že s ní jsem utkán.
to jedno bylo — jedno zůstane.
Žít vzdálen od ní, na to nelze mně
ni pomyslit, to byla by má smrt, —
a je-li život ještě po smrti,
i tam má smrt! — Nuž, to-li láska jest,
pak — zamilován templář — k židovce
pak křesťan zahořel. — Hm! co je z toho?
Já více předsudků již odložil
v té zaslíbené zemi, která navždy
mně proto zalíbenou zemí zůstane. —
A čeho také řád ode mne žádá?
Já templář mrtev jsem — od oné chvíle,
v které jsem zajat byl od Saladina;
ta hlava, již mi sultan daroval.
ta že by byla moje stará hlava?
toť nová hlava jest. jenž ze všeho,
co oné staré bylo namluveno.
co vázalo ji, neví ničeho.
A jeť to hlava lepší, způsobnější
pro nebe otcovské; to dobře cítím,
neb s ní začínám teprv myslit tak,
jak otec můj zde druhdy myslit musil,
ač nenalhána-li mi bájka o něm. —
Že bájka? Aspoň k víře podobna,
a nikdy podobnější se mně býti
nezdála jako nyní, když jen teprv
jsem v nebezpečenství, bych neklopýtl
kde klesl on. — On klesl? Raději
chci klesnout s muži, nežli s dětmi stát.
Za jeho pochvalu mi rukojmím
jest příklad jeho. Na číž pochvale
pak ještě dál mně může záležet?
Na Nathanově? Jeho povzbuzení,
a nejen pochvaly, mne ještě méně

můž chybět. Jaký žid to jest! a který
se zcela jen chce židem zdát! — Hle tamto
přichází v pospěchu a radostí
mu září tvář. I kdož od Saladina
kdy jinak přišel? Hej! hej, Nathane!

Výstup 7.

Nathan. Templář.

Nath. Aj, vy to jste?
Temp. Vy velmi dlouho jste
u sultana se zdržel.
Nath. Nikoliv
tak tuze dlouho snad. Na cestě k němu
jsem příliš meškán byl. — Ach věru, Kurde,
ten muž je zcela hoden slávy své,
ba jeho sláva jest jen jeho stín. —
Než přede vším vám musím povědít —
Temp. A co?
Nath. On sobě žádá s vámi mluvit,
hned, bez odkladu máte přijít k němu.
Provoďte mne jen domů, kdežto pro něj
pořídit musím jinou ještě věc;
pak půjdeme spolu.
Temp. Nathane, váš práh
já dříve nepřekročím více...
Nath. Tedy
jste tam už přece zatím byl? a s ní
jste mluvil již? — Nuž? Rcete, jak se vám
má Recha líbí?
Temp. Nad vše vyslovení!
Avšak — ji opět spatřit — nikdy nechci,
ba nikdy! nikdy! — leč byste mně slíbil
na tomto místě zde, že budu moci
ji navždy vidět, navždy.

Nath. Kterak chcete
bych tomu rozuměl?
Temp. (padne mu po krátkém mlčení okolo krku).
Můj otče!
Nath. Mladíku!
Temp. (najednou ho zase pustí).
Ne synu? — Nathane, prosím vás za to!
Nath. Můj milý, dobrý mladíku!
Temp. Ne synu? —
Prosím vás, Nathane! zaklínám vás
při nejprvnějších svazcích přírody!
pozdějším poutům nedávejte přednost!
Ó, mějte dosti na tom, že jste člověk!
neodstrkujte mne pryč od sebe!
Nath. Můj milý, milý příteli!
Temp. A proč
ne synu? Ani tenkrát, tenkrát ne,
když uznalost již k srdci vaší dcery
by lásce byla cestu klestila?
Ni tenkrát, když by obé toliko
jen na kynutí vaše čekalo,
by v jedno splynulo? — Vy na to nic
nedíte?
Nath. Vy mne překvapujete,
mladý rytíři.
Temp. Že vás překvapuji?
vás, Nathane, že překvapuji já
vaší to vlastní myšlénkou? Či snad
ji v mojich ústech nechcete víc znát?
Já že vás překvapuji?
Nath. Nežli ještě
vím, jaký Štaufenský váš otec byl!
Temp. Jak, Nathane? vám *na tom* záleží?
Vy v této době necítíte nic
než zvědavost?

Nath. Vidíte, já jsem sám
znal druhdy nějakého Štaufenského,
jenž Kunrad slul.

Temp. Nuž — kdyby otec můj
se též tak jmenoval byl?

Nath. Skutečně!

Temp. Já sám se podle otce jmenuji,
neb Kurd jest Kunrad.

Nath. Tedy Kunrad můj
přec nebyl vaším otcem. Neb můj Kunrad
byl to, co vy jste: templář, nikdy ženat.

Temp: Ó proto!

Nath. Jak že?

Temp. Proto vždycky mohl
být otcem mým.

Nath. Vy žertujete.

Temp. Vy
zas béřete ty věci tuze přísně!
Což konečně by záleželo na tom,
být panchart nebo něco podobného!
To plémě také nelze zavrhnout.
Než odpusťte mně výkaz mého rodu;
já zase *vám* jej odpustím, ne snad
že nejmenší jen pochybnost bych měl
o vašem rodokmenu, Bože chraň!
vy můžete list za listem jej provést
až k Abrahamu; odtud dále pak
já sám jej znám, chci sám naň přísahat.

Nath. Z vás mluví trpkost. Což to zasluhuji?
Což odepřel jsem vám již něco? Já
jen nechci vzít vás hned tak za slovo;
nic víc.

Temp. Opravdu? Nic víc? Nuže tedy
mně odpusťte!

Nath. Teď pojďte jenom, pojďte!

Temp. Kam? Nikoli! — K vám do domu? Tam nejdu!
ne, ne! tam hoří! Chci vás čekat zde.
Jen jděte! Mám-li opět spatřit ji,
pak uvidím ji ještě dosti často;
a pakli nemám, tedy viděl jsem ji
až příliš mnoho.
Nath. Já si pospíším. (Odejde.)

Výstup 8.

Templář. Brzo nato *Daja.*

Temp. Až víc než dosti! — Lidský mozek chápe
nesmírně mnoho; někdy ale zas
tak náhle naplněn jest. maličkostí
tak náhle naplněn! — To není dobře,
ať čímkoliv jest pln. — Než ztrpení!
Tu zpuchlou látku duše v jedno setká
za krátký čas a učiní si vůli,
a světlo předešlé zase se vrátí
s pořádkem bývalým. — Jak? to-li první
má láska jest? — či láskou nebylo,
co jako lásku znám? jest *to* jen láskou,
co nyní cítím?
Daja (která se stranou přikradla). Pane rytíři!
Temp. Kdo volá? — Ha, jste vy to, Dajo?
Daja. Já
se kradmo kolem něho mihla; však
on ještě moh', by zahlídnouti nás,
když tam stojíte; protož ke mně blíže
pokročte, za ten strom zde.
Temp. Co pak jest?
Jaké to tajemství?
Daja. Ba tajemství
jest, co mne vede k vám, a k tomu dvojí.

Z nich jedno *já* jen vím, a druhé *vy* jen.
Což abychom je spolu vyměnili?
Vy *své* mi svěřte, já vám svěřím svoje.
Temp. I s radostí. Dřív ale musím vědět,
co máte za mé tajemství. To asi
snad z vašeho se vysvětlí. A proto
jen začněte.
Daja. Aj vida! Nikoli,
rytíři! začněte dřív *vy*; já po vás.
Neb věřte mně, mé tajemství nemůže
vám pranic prospět, neznám-li dřív vaše.
Jen honem! Neboť nezvím-li to z vás
svým vyptáváním, pak jste ničeho
mi nesvěřil; pak moje tajemství
mým zůstane, a vaše jest to tam. —
Než ubohý rytíři! že pak přec
vy mužové si můžete jen myslit,
že takovéto tajemství lze skrýti
před námi ženami!
Temp. O němž my sami
nevíme často.
Daja. Může také být.
A proto tedy pouze z přátelství
vás musím sama seznámiti s ním.
Povězte, co to znamenalo, že jste
tak najednou a kvapně odešel?
nás sedět nechal? že se s Nathanem
teď nevracíte? — Což pak skutečně
tak málo na vás působila Recha?
jak? nebo snad tak velice, tak příliš? —
Neučte znát mne třepetání ptáka,
jenž chudák na vějičku sedl! Zkrátka,
vyznejte se mně jen bez rozpaků,
že milujete ji, ba milujete
až k zbláznění, a já vám něco povím.

Temp. Až k zbláznění! Ba věru, výborně
umíte hádat.
Daja. Přiznejte se mně
jen k *lásce*; zbláznění vám odpustím.
Temp. Že samo sebou snad se rozumí?
Templář zamilován, a do židovky!
Daja. V tom arci zdá se málo smyslu být.
Než někdy také bývá ve věcech
víc smyslu nežli na pohled se zdá;
a nebylo by právě neslýcháno,
že Spasitel nás k sobě přivozuje
po takých cestách, jež sám od sebe
muž rozšafný by snadno nenastoupil.
Temp. To s takou vážností mně povídáte?
(A postavím-li *prozřetedlnost*
na místo *Spasitel* — zdaž nemá pravdu?)
Vy činíte mne zvědavějším ještě
než obyčej můj.
Daja. Ó pak celá země
jest plna divů!
Temp. (Divných věcí, v skutku.
A můž-li jinak být? Vždyť celý svět
se tuto směstnává.) Nuž, milá Dajo,
přiznám se k čemu chcete: vězte; že
ji miluji, že pochopit mi nelze,
jak bez ní budu žít; že....
Daja. Jistě? jistě?
Tož přísahejte mně, rytíři, že
ji učiníte svou, ji zachováte,
jak časně na zemi, tak věčně tam.
Temp. Aj, kterak mohu? kterak přísahou
mám slíbit, co v mé moci neleží?
Daja. Ba leží v moci vaší; jediným
jen slovem to do vaši moci dám.
Temp. Že ani otec proti tomu nic
mít nebude?

Daja. Aj, což pak otec! otec!
Ten bude muset.
Temp. Muset, Dajo? Ještě
snad neupadl mezi loupežníky?
On nesmí muset.
Daja. Tedy musí chtít,
a ještě rád chtít naposledy.
Temp. Muset
a rád! — Když vám teď ale, Dajo, řeknu,
že sám již dotknul jsem se u něho
té struny?
Daja. Jak? a on vám nepřizvučil?
Temp. On s takým neladem mně přizvučil,
jenž urazil mne.
Daja. Cože? Jak? Vy byste
jen stín mu byl ukázal touhy své
po Reše, on pak že by radostí
byl nevyskočil? chladně couvl zpátky
a dělal těžkosti?
Temp. Tak as to bylo.
Daja. Nuž tedy ani okamžení déle
se rozmýšleti nechci. (Přestávka.)
Temp. Přece pak
se rozmýšlíte.
Daja. Jinak jest ten muž
tak dobrý! Já mu povinna tak mnoho! —
Že mermomocí nechce dát si říci! —
Bůh ví, že srdce mé krvácí, an
ho takto nutit musím.
Temp. Prosím vás,
vyveďte brzy mne z té nejistoty.
Leč sama-li nevíte, zdali to,
co před se béřete, je zlé neb dobré,
zda chvalitebné nebo hanebné,
to mlčte raději! Já zapomenu,
že máte něco zamlčet.

Daja. To spíš
pobádá nežli zdržuje. Nuž vězte,
že Recha není žádná židovka,
než křesťanka.
Temp. (chladně). Tak? Mnoho štěstí přeji!
To lezlo těžko? Jenom nestrachujte
se bolesti! Jen pilně pokračujte
v zalidňování nebe, když už zem
vám více zalidňovat nelze.
Daja. Jakže,
rytíři? zasluhuje zpráva má
ten úsměšek? Že Recha křesťankou,
to více netěší vás křesťana,
templáře, jenžto milujete ji?
Temp. Obzvlášť an křesťankou je z vaší dílny.
Daja. Ah! tak to béřete? Nuž buďsi! — Ne,
to ráda viděla bych, kdo by tu
obrátil na křesťanství! Štěstí její,
že dávno tím jest, čímž se teprv státi
jest zkažena.
Temp. Buď vyjádřete se,
neb — jděte!
Daja. Ona křesťanské jest dítě,
ze křesťanských jsouc pošlá rodičů
a pokřtěna.
Temp. (kvapně). A Nathan?
Daja. Pěstoun její.
Temp. On není jejím otcem?
Daja. Nikoliv.
Temp. On vychoval ji jen co dceru svou?
křesťanské dítě jako židovku?
Daja. Tak jest.
Temp. A ona rod svůj nezná? nikdy
jí Nathan nezjevil, že křesťankou
je zrozena, ne židovkou?

Daja. Ba nikdy!
Temp. On děvče netoliko vychoval
v tom domnění, on též ji při tom nechal?
Daja. Buď Bohu žel!
Temp. To Nathan učinil!
Jak? moudrý, dobrý Nathan dovolil
si takto zfalšovat hlas přírody?
on takto křivě chýlil výlev srdce,
kterýžto, zanechán jsa sobě sám,
by zcela jiných byl nastoupil cest? —
Toť ovšem, Dajo, svěřila jste mně
věc důležitou — plnou následků.
Já pomaten jsem — nevím věru hned
co učinit. Protož mi přejte času.
Teď jděte! On již zas jde tady kolem,
on moh' by nás zde napadnout; již jděte!
Daja. To byla by má smrt!
Temp. V tu chvíli nelze
mně mluvit s ním. Potkáte-li ho, rcete,
že zastihneme se u Saladina.
Daja. Než proti němu nic nedejte znát.
To má dát věci poslední jen váhu,
má, co se Rechy týče, zbavit vás
všech pochybností jen a rozpaků.
Když ale potom do Evropy s ní
se odeberete, snad nenecháte
mne zde?
Temp. To uvidíme, jenom jděte.
(Odejdou každý jinou stranou.)

(Opona spadne.)

Jednání čtvrté.

Chodba v konventu.

Výstup 1.

Řeholní bratr. Brzo nato *templář.*

Řeh. br. Máť pravdu patriarcha, zcela pravdu.
Co uložil mně, z toho dosavad
mně ještě nemnoho se podařilo, —
A proč mně vždy jen takovéto věci
ukládá? — Nechciť zchytralým já býti,
ni přemlouvati; nechci do všeho
svůj strkat nos, ni ve všem ruce mít;
a což pak *proto* zhostil jsem se světa,
bych k vůli jiným zaplítal se s ním?
Temp. (kvapně k němu kráčeje).
Hle, tady jste. Již dlouho jsem vás hledal.
Řeh. br. Mne, pane?
Temp. Či už neznáte mne víc?
Řeh. br. Ó znám vás, znám; než myslil jsem, že pána
již do nejdelší smrti nespatřím;
neb tak jsem doufal k Bohu. Pán Bůh ví,
jak trpká byla mně ta úloha,
že musel jsem ten návrh činit pánu;
on ví, zda žádal jsem si nalézt sluchu
u pána; ví, jak potěšen jsem byl,
jak velmi potěšen, že tak jste zhola,
bez velkých rozpaků zamítl vše,
co nesluší rytíři. — A teď přece
zas přicházíte! tedy přec to chytlo!

Temp. Již víte, proč sem jdu! Já sotva sám
to vím.
Řeh. br. Vy rozmyslil jste si to nyní
a shledal jste, že přece patriarcha
nemá tak tuze křivdu; jeho návrh
že může získat vám i cti i peněz;
že nepřítel jest nepřítel, byť byl
i sedmkráte vaším andělem.
To všecko bedlivě jste se všech stran
uvážil, teď pak přicházíte sem
a sám se nabízíte. Ach můj Bože!
Temp. Můj poctivý a milý příteli!
spokojte se, já proto nepřišel,
já nechci proto mluvit s patriarchou,
neb o té věci smýšlím dosavad
jak dřív jsem smýšlel, aniž chtěl bych kdy
pro všecko na světě se připravit
o dobré mínění, jehož za hodna
mne uznal taký přísný, poctivý
a milý muž. Já jenom na radu
ku patriarchovi jdu v jisté věci.
Řeh. br. Vy? k němu? rytíř k popu na radu?
(Úzkostlivě se ohlížeje.)
Temp. Tak jest, ta věc zavání hrubě popstvím.
Řeh. br. A přec rytíře nikdy pop se neptá,
ať věc jest sebe rytířštější.
Temp. Proto,
že má tu přednost, smít se přečinit,
již našinec mu hrubě nezávidí.
Jinak to arciť, kdybych jednat měl
sám pro sebe a sobě samému
jen účet klást: pak nepotřeboval
bych patriarchy vašeho. Jsouť věci
však, jež bych raději pořídil špatně
dle vůle jiných, nežli sebe líp

dle vůle své. — A nad to, vidím již,
že náboženství také strana jest;
a kdo se v tom i sebe nestrannějším
pokládá být, ten přece bezděky
jen při své straně drží. Že pak již
to jednou tak jest, tedy je to snad
i dobře tak.

Řeh. br. Zde mlčím raději,
neb nerozumím dobře pánovi.

Temp. A přec! — (Oč vlastně pak se mně tu
jedná?
o mocný výrok, nebo o radu?
o prostou radu, nebo učenou?) —
Dík, bratře, za to dobré pokynutí. —
Co patriarcha! Buďte, bratře, vy
mým patriarchou! Vždyť se přece víc
chci tázat křesťana ve patriarše,
než patriarchy v křesťanu. Ta věc
jest ta....

Řeh. br. Nic dále! Pán se ve mně mýlí.
Kdo mnoho ví, má mnoho starostí,
a já jen jediné se věnoval.
Je dobře tak! — Než slyšte! vizte! hle,
on k mému štěstí přichází tu sám.
Jen zůstaňte tu stát, on vás již viděl.

Výstup 2.

Patriarcha, který přichází křížovou chodbou ve vší okázalosti svého důstojenství. *Předešlí.*

Temp. Já radš' bych se mu vyhnul. — Ten se mně
nehrubě líbí! tlustý, červený
a přívětivý prelát! A ta pompa!

Řeh. br. Jen máte ke dvoru ho vidět jít;
teď pouze přichází od nemocného.

Temp. To as pak Saladin se musí stydět!
Patr. (přicházeje blíže kývá na bratra laika).
Zde tento! Hle, toť as je onen templář.
Co chce zde?
Řeh. br. Nevím.
Patr. (k templáři přistoupna, an bratr laik a ostatní družina zůstanou pozadu). Velice mne těší,
že vidím výborného onoho
mladého muže. — Aj, tak příliš mlád!
Nuž, z toho může s boží pomocí
svým časem něco být.
Temp. Víc, vzácný pane,
než je už, sotva; spíše něco míň.
Patr. Mé přání aspoň jest, by takový
pobožný rytíř dlouho ještě ke cti
a slávě boží, v prospěch křesťanstva
požíval zdaru štěstí. A to jistě
se stane, jen když statnost mladická
se pěkně vést dá radou dospělou,
jíž uděluje stáří. — Čím as mohu
posloužit pánovi?
Temp. Tím samým, čeho
se mladosti mé nedostává: radou.
Patr. Od srdce rád! Jen když se rada přijme.
Temp. Ne na slepo přec?
Patr. Kdož to povídá?
Toť samo sebou jest, že nikdo nemá
opominouti užit rozumu,
jejž Bůh mu dal — kam totiž rozum patří.
Zdaž patří ale také všelikam?
ó nikoli! — Na příklad, když nám Bůh
skrz některého ze svých andělů —
či vlastně služebníků svého slova
oznámit ráčí cestu nějakou,
jenž blaho veškerého křesťanstva

spásu církve zvláštním spůsobem
by zvýšila a utvrdila: kdož
smí ještě podle svého rozumu
chtít vyskoumávat libost onoho,
jenž stvořil rozum? kdož smí věčný zákon
nebeské slávy posuzovat chtít
dle malicherných řádů liché cti? —
Než toho nechme. Což pak jest to za věc,
v níž pán teď požaduje naší rady?

Temp. Ctihodný pane, dejme tomu, že
by žid měl dítě jediné — tož děvče —
které s všemožnou péčí vychoval
ve všechněm dobrém, které miluje
víc nežli duši svou, a které zas
oddáno jemu s nejvřelejší láskou.
A teď by bylo doneseno nám,
že děvče není dcera židova,
že ji co děcko našel, koupil, ukrad' —
to všecko jedno; s jistotou že ví se,
že děvče to jest dítě křesťanské,
že pokřtěné jest, žid že *vychoval*
ji toliko co židovku, a v tom
ji ponechává jako dceru svou.
Důstojný pane, recte, co by zde
se mělo učinit?

Patr. Toť k úžasu!
Než přede vším mne musí říci pán,
zda tento případ skutečné jest faktum,
neb jenom hypothese, čili vlastně,
zda pán si to jen takto vymyslil,
neb stalo-li se to a stává posud?

Temp. Já myslil, že to všecko jedno jest,
bych slyšel zdání důstojného pána.

Patr. Aj hle! tu vidět opět patrně,
jak snadno se ten pyšný lidský rozum

*

v takýchto věcech může mýliti!
To není všecko jedno, mladý pane;
neb je-li tento předložený případ
hra vtipu jen, toť za to nestojí,
by přísně promyšlen byl. Nechť se pán
obrátí na divadlo, na kterém
se s velkou pochvalou dá jednati
o věcech takových i *pro* i *contra*.
Však nezkouší-li pán mne všetečně
jen divadelním šprýmem nějakým,
a faktum-li ten případ, stal-li se
dokonce snad ve městě našem milém,
v Jerusalémě: potom arci —

Temp. Co?
co potom?

Patr. Přede vším by na židu
se musel splnit trest, jejž vyměřuje
jak právo papežské tak císařské
na taký pych a taký zločin.

Temp. Tak?

Patr. I odsuzují dotčená to práva
každého žida, jenž by křesťana
sveď k odpadnutí — na hranici.

Temp. Tak?

Patr. Což teprv žida, který násilím
by ubohé křesťanské dítě vyrval
ze svazku jeho křtu! Či není snad
vše, co se dětem děje, násilí? —
tož vlastně — vyjmouc to, co svatá církev
na dítkách činí.

Temp. Dejme ale tomu,
že ono dítě, kdyby nad ním žid
se nebyl slitoval, vydáno bylo
snad bídné záhubě? co potom? rcete.

Patr. Vše jedno! na hranici ze židem!
Neb lépe aby v bídě zahynulo,

než zachováno bylo k věčné zkáze. —
A jakým právem pak žid všetečně
smí předstihovat božský soud? Bůh může
i bez něho zachránit koho chce.

Temp. I spasit také, tuším, jemu vzdor.

Patr. Vše jedno! na hranici se židem!

Temp. To jest mi líto! zvláště, poněvadž
se povídá, že dívku vychoval
ne prý tak ve své, než spíš v žádné víře,
jen tolik naučiv ji o Bohu,
co postačuje rozumu, nic víc.

Patr. Vše jedno! na hranici se židem!
Již pouze proto zasluhoval by
třikráte být upálen! Jak že? dítě
vyrůsti nechat bez všeliké víry?
jak? velké oné povinnosti víry
ji zcela nenaučit? totě příliš!
Divím se velmi, pane, že vy sám....

Temp. Nejdůstojnější pane, ostatek
vám, dá-li Bůh, chci svěřit v zpovědi.
(Chce odejít.)

Patr. Jak? ani odpověd mi nedat? — ani
mně nejmenovat bezbožného žida?
a nedostavit jej? — Ó vímť já radu!
Hned půjdu k sultanovi; Saladin
jest povinen dle kapitulace,
již ztvrdil přísahou, nás chrániti
při všechněch právech, při všem učení,
jaké jen koli počítati můžem
k své nejsvětější víře. Chvála Bohu,
my máme původní té smlouvy spis,
my máme jeho ruku, jeho pečeť!
A to snad přece snadno pochopí,
jak nebezpečno státu samému,
nic nevěřit! Jak mile člověk smí

nic nevěřit, pak svazky občanské
jsou všecky roztrhány, zrušeny.
Pryč s takou bezbožností!

Temp. Škoda jen,
že nemám času, zcela vyslechnout
to krásné kázaní, neb obeslán
jsem k Saladinu.

Patr. Tak! — Nu arci! Pak —

Temp. Já na to Saladina připravím,
vaší-li důstojnosti libo.

Patr. Ó
já dobře vím, že pán u Saladina
milosti došel! Prosím, aby o mně
se zmínil jenom ve všem nejlepším.
Mne vede horlivost jen pro Boha;
oč více činím, činím pouze jemu.
To račiž laskavě uvážit pán.
A je-li pravda, pane rytíři —
co prv jste vypravoval, o tom židu,
to bylo jen problema? čili vlastně —

Temp. Problema. (Odejde.)

Patr. (Jemuž ale na stopu
musím se hledět dostat. Zase něco
pro bratra Bonafidesa.) Zde, synu!
(Odcházeje mluví s bratrem laikem.)

Proměna.

Pokoj v paláci Saladinově.

Výstup 3.

Saladin. Brzo nato *Sittah.* *Otroci* přinášejí množství měšců s penězi, stavíce je podle sebe na zem.

Sal. (přijde k tomu). Toť věru nechce vzíti ani konce.
Což mnoho toho ještě venku jest?

Otrok. As polovice.
Sal. Tedy ostatek
donesto k sestře mé. — A kdež pak jest
Al Hafi? (Přechází chvíli.)
Sit. (vejde). Co to jest? co znamená
to množství peněz u mne?
Sal. Vezmi si
z nich co ti dlužen jsem, a ostatek
ulož do zásoby.
Sit. A Nathan ještě
templáře nepřivedl?
Sal. Na všech místech
jej hledá.
Sit. Viz pak, bratře, co jsem tuto,
probírajíc se ve svých klenotech,
nalezla. (Ukazuje mu malý obrázek.)
Sal. Ha! to bratr můj! to on!
to *byl* on! byl! ach! Milý statný hochu,
jak záhy jsem tě ztratil! Což bych teprv
byl s tebou, po tvém boku podnikal!
Nech, sestro, mně ten obraz! Však jej znám už:
on dal jej starší sestře tvé, své Lille,
když jednoho jej rána mermomoci
ni s očí pustit nechtěla. Ba bylo
to poslední, co vyjel. — Ach, já nechal
ho jet a samotného! — Lilla hořem
se utrápila, mně pak do smrti
to neodpustila, že samotného
jsem jet ho nechal. Od té doby zmizel!
Sit. Ubohý bratr!
Sal. Co to platno již!
Musímeť jednou všickni zmizeti! —
A pak — kdo ví? ne vždycky smrt to jest,
jenž mladým lidem, jak on, zmate cíl;
nepřátel víc tu jest, a nejsilnější

jim často podléhá jak nejslabší.
Než tomu buď jak buď! — Já přece musím
s mým mladým templářem ho porovnat,
bych viděl z toho, v jaké míře as
mne oklamala fantasie má.
Sit. Vždyť proto nesu jej. Než dej ho sem!
To já ti povím, neboť ženské oko
takýmto věcem nejlíp rozumí.
Sal. (k vrátnému, jenž právě vešel).
Kdo jest tu? — Templář? Nechať vejde!
Sit. Bych
vám nepřekážela, svou zvědavostí
nemátla jej —
(Posadí se stranou na pohovku a spustí závoj.)
Sal. Tak dobře! Teď ať přijde.
(A což pak jeho hlas! jsem žádostiv
jej mluvit uslyšet. Hlas Assadův
vždy ještě as v mé duši někde dříme.)

Výstup 4.

Templář. Saladin.

Temp. Já vězeň tvůj, ó sultane...
Sal. Můj vězeň?
Zdaž tomu, komu život daruji,
bych nedaroval také svobodu?
Temp. Jak tobě sluší jednat, sluší mně
dřív uslyšet, ne předzvídat. Však díky,
ó sultane, obzvláštní díky vzdávat
ti za život můj nesrovnává se
s mým stavem ani s mojí povahou.
Jeť v každém případu ti k službě zase.
Sal. Jen proti mně ho neužívej nikdy!
Dvě ruce víc, těch sice dopřeji

rád nepříteli, ale k tomu ještě
mu dopřát také srdce takové,
to těžko mi. — Můj statný mladíku,
já s tebou v nejmenším se nesklamal;
tys tělem jako duší Assad můj. —
Hle, moh' bych se tě ptát, kde po celý
ten věk jsi vězel? v jakés sluji dřímal?
V jakém to Ginnistanu [9]), od jaké
to dobré divy [10]) tato květina
až dosud jest tak svěží zachována?
Hle, moh' bych tobě připomínat, co
jsme vyváděli spolu tam a tam.
Ba mohl bych se s tebou hašteřit,
žes' jaké tajemství měl přede mnou
a zamlčel mně jaké dobrodružství.
To věru moh' bych, vida samotného
jen tebe, a ne sebe také. — Budiž!
Vždyť ze sladkého toho snění tolik
jest přece pravda, že v mé jeseni
mně zase Assad vykvěte. Tys' přece
s tím spokojen, rytíři?

Temp. Cokoliv
přichází od tebe, to vše v mé duši
co přání leželo.

Sal. To zkusme hned.
Rci, chtěl bys u mne zůstat? jako křesťan
neb jako moslemín, to všechno jedno;
ať v bílém plášti nebo v jamrlonku [11]),
ať v turbanu neb v kápi plstěné;
jak sám chceš! mně to jedno! Nikdy jsem
nežádal, aby na všech stromech rostla
jen jedna kůra.

Temp. Sic bys také sotva
byl tím co jsi: rek, jenž by raději
byl božím zahradníkem.

Sal. Nuže tedy,
když nemáš o mně horší mínění,
toť napolo jsme srozuměni již.
Temp. Ba zcela!
Sal. (podává mu ruku). Slovo s to!
Temp. Zde ruka má! —
Tím přijmi víc, než mohl jsi mně vzít!
Jsem zcela tvůj!
Sal. Toť mnoho jedním dnem!
ba velmi mnoho! — Nepřišel on s tebou?
Temp. Kdo?
Sal. Nathan.
Temp. (chladně). Nepřišel; já přišel sám.
Sal. Jaký to skutek od tebe! a jaké
to moudré štěstí, že se taký skutek
v takého muže prospěch vydařil!
Temp. Tak jest.
Sal. Tak chladný při tom? — Nikoli,
mladíku! Bůh-li něco dobrého
kdy učiní skrz nás, nemáme být
tak chladni! — ani chladnými se stavět,
byť ze samé jen skromnomyslnosti!
Temp. Žeť ve světě musí přec každá věc
tak rozličné mít stránky, že si ani
nemůžem vynamyslit, jak se všecko
to k sobě hodí!
Sal. Jen se nejlepší
vždy stránky drž a vzdávej Bohu chválu;
tenť ví, kterak se hodí. — Ale když
tak nesnadný chceš býti, toť i já
s tebou se musím na pozoru mít?
Jsemť bohužel již takováto věc,
která má mnoho stránek, zdánlivě
ne vždycky dobře hodící se k sobě.
Temp. To bolí! neboť podezřivost sic
mou vadou právě není.

Sal. Tedy mluv,
co máš s kým? — snad dokonce s Nathanem?
Tak zdálo se. Jak? ty bys v podezření
měl Nathana? ty? — Vyjádři se, mluv!
dej první důkaz mně své důvěry.
Temp. Já proti němu nemám ničeho;
jen na sebe se hněvám —
Sal. Aj a proč?
Temp. Že snil jsem, jakoby kdy mohl žid
být židem odvyknout; že bdě tak snil jsem.
Sal. Jen ven s tím bdělým snem!
Temp. Víš, Saladine,
že Nathan dceru má. Co pro ni jsem
já učinil, to učinil jsem proto,
že jsem to učinil. Jsa pyšný díky
přijímat, kde jsem žádných díků nesil,
já den co den se zdráhal, ještě jednou
to děvče spatřit. Otec vzdálen byl;
on přijde, slyší, vyhledá mne, díky
mi skládá, přeje si, by dcera jeho
se zalíbila mně, o výhledech,
o utěšené budoucnosti mluví.
Já bláhový mu dám se přemluvit
a přijdu, spatřím, najdu v skutku dívku —
ach, já se musím stydět, sultane.
Sal. Proč stydět? — snad že děvče židovské
tvým srdcem hnulo? To snad nikoli!
Temp. Že tomu pohnutí při pěkných řečech
jejího otce kvapné srdce mé
tak slabý odpor činilo! Já bloud!
Tu podruhé jsem skočil do ohně. —
Teď žádav o ni byl jsem odmrštěn.
Sal. Že odmrštěn?
Temp. Tak zhola arciť moudrý
mne otec neodmrští. Ale přec

musí se vyptat dříve, rozmyslit.
Ba právě! Nečinil jsem já totéž?
Což nevyptával jsem se, nerozmýšlel
se také dřív, když v ohni křičela? —
Ba věru, přisám Bůh! překrásné jest
tak moudrým být, tak přeopatrným!

Sal. Nu, nu! snad starci něco promineš!
Jak dlouho pak můž trvat jeho odpor?
Či míní požádovat od tebe,
bys dřív se židem stal?

Temp. Kdož ví?

Sal. Kdo ví?
Ten, kdo zná lépe toho Nathana.

Temp. Kdo v pověře vyrostl nějaké,
ten, byť i seznal ji co pověru,
přec nevymkne se snadno z její moci.
Ne všickniť svobodni jsou, jenž si z pout
svých tropí smích.

Sal. Toť zralá výpověď.
Než Nathan, věru, Nathan....

Temp. Nejhorší
je ze všech pověr ta, když vlastní svou
za snesitelnější považujeme....

Sal. Můž být! Však Nathan....

Temp. Kteréž jedině
lze svěřit blbé lidstvo, dokud jasný
den pravdy nesnese; jíž jediné....

Sal. Jest dobře! Ale Nathan! *tím* snad přec
nevládne tato slabost.

Temp. Tak i já
jsem druhdy myslil. Kdyby ale přec
shledán byl tento výlupek všech lidí
co taký obyčejný, sprostý žid,
že sháněl by se po křesťanských dětech,
by vychovat je mohl jako židy —
co potom?

Sal. Kdo smí takto Nathana
pomlouvat?
Semp. Samo ono děvče, kterým
mne vábí a jehožto nadějí
mně rád by oplatil, co nechce bych
byl darmo pro ni učinil; to děvče,
to děvče samo — není jeho dcera,
než pohozené dítě křesťanské.
Sal. Které ti přes to všecko odpírá?
Temp. Ať odpírá neb ne! on vyzrazen,
ten snášelivý žvástal! Doveduť
já na tohoto židovského vlka
v beránčí kůži poslat psy, kteří
již oškubou ho!
Sal. (přísně). Ticho, křesťane!
Temp. Proč: ticho, křesťane? Když moslemín
a žid si záležeti dávají
na moslemínství a židovství svém,
proč křesťan nemá dělat křesťana?
Sal. (ještě přísněji). Buď zticha, křesťane!
Temp. Já dobře cítím
přetěžkou váhu této výčitky,
již obtěžkává Saladin ta slova! —
Ach, kdybych věděl, kterak Assad by
se na mém místě as byl zachoval!
Sal. Nehrubě líp! ba tuším docela
tak nakvašeně! — Kdo pak ale již
tě naučil, mne slovem jediným
tak zaujmout jak on? — To všecko-li
se v pravdě tak má, jak's mně pověděl,
pak ovšem sám se vpravit nemohu
do Nathana. Než on můj přítel jest,
a z mojich přátel nemá žádný s druhým
se hašteřiti. — Dej si jenom říci!
buď opatrný! nevydávej ho

hned potřeštěncům vaší luzy; zamlč,
zač kněžstvo vaše při mně úsilně
by pomsty na něm vyhledávalo.
Ni židu žádnému ni moslemínu
nechtěj být navzdor křesťanem.

Temp. Ba málem
by bylo pozdě! avšak díky buďte
rozlícenosti patriarchově,
jehožto nástrojem být jsem se hrozil.

Sal. Jak? ty jsi dřív ku patriarchovi
šel nežli ke mně?

Temp. V bouři vášnivé,
ve víru neodhodlanosti. Odpusť! —
Teď, obávám se, nebudeš chtít více
od svého Assada nic ve mně poznat.

Sal. By sama bázeň ta to nebyla!
Víməť, z jakých vad vykvétá naše cnost.
Jen tuto pěstuj, onyno pak u mně
ti málo budou škodit. Nyní jdi
a hledej Nathana, tak jako on
prv tebe hledal; přiveďiž ho sem.
Musíte sobě u mne dorozumět;
stojíš-li skutečně o dívku onu,
buď upokojen, dívka ta je tvá.

(Templář odejde a Sittah opustí pohovku.)

Výstup 5.

Saladin. Sittah.

Sit. Toť věru podivné! musím se vyznat.

Sal. Viď, sestro? Assad můj že musel být
zajisté statečný a krásný mladík?

Sit. Ač byl-li takový a neseděl-li
spíš templář k tomu obrazu! — Avšak

kterak jsi jenom zapomenout mohl
se zeptati po jeho rodičích?

Sal. A zvlášť po jeho matce? zdali někde
zde v zemi nebyla? viď?

Sit. Výborně!

Sal. Ó možnějšího nebylo by nic!
Neb Assad byl od krásných křesťanek
tak náviděn, tak sám i po nich dychtiv,
až jedenkráte povstala i řeč —
Než dosti; o tom nemluví se rádo.
Já spokojen jsem, že ho zase mám!
i chci ho mít se všemi vadami
a choutkami měkkého jeho srdce. —
Ó, Nathan musí mu to děvče dát!
co myslíš?

Sit. Dát mu je? snad nechat spíš?

Sal. Ba arci! neboť jaké právo k ní
by moh' mít Nathan, nejsa otcem jejím?
Kdo takto její život zachoval,
ten jediné nastoupí v právo toho,
kdo jí ho dal.

Sit. Což tedy, Saladine?
snad abys hned to děvče k sobě vezma
ji odňal bezprávnému držiteli?

Sal. Zdaž toho potřebí?

Sit. To právě ne!
Jen holá zvědavost mne přiměla
tu radu tobě dát. O jistých mužích
já velmi ráda, jak jen rychle možná,
se dovídám, jakouto dívku as
by mohli milovat.

Sal. Nuž tedy pro ni
si pošli.

Sit. Smím to, bratře?

Sal. Jenom šetř
mi Nathana! on nesmí nikterak

domýšlet se, že násilím jej chceme
odloučit od ní.

Sit. Nestarej se.

Sal. Já pak
již sám ohlédnu se, kde zůstal Hafi.

Proměna.

Síň v domě Nathanově, jako v prvním jednání.

Výstup 6.

Nathan. Daja.

Část zboží a drahotin, o nichž se zmínka činí, jest vyložena.

Daja. Ó všecko krásné! všecko vybrané!
ó všecko — jak jen vy umíte dávat.
Kde zhotovují tento stříbrohlav
s zlatými úponkami? Co pak stojí? —
To už je roucho svatební! Nemůžeť
lepšího žádná královna si přát.

Nath. Proč svatební? proč právě svatební?

Daja. Inu, vy arci nemyslil jste na to,
když kupoval jste je. Než věřte mně,
jen *to* to musí být a žádné jiné!
toť právě jak by zamluveno bylo
na roucho svatební; ta bílá půda,
co nevinnosti obraz; potom zlaté
ty pruhy, proplítající se půdou
na všechněch stranách: obraz bohactví.
Toť prostomilé!

Nath. Co tu vtipkuješ?
o jakém pak to rouše svatebním

tak učená vykládáš podobenství?
Či's *ty* snad nevěstou?
Daja. Já?
Nath. Nu, kdož jiný?
Daja. Já? — milý Božínku!
Nath. A kdož pak tedy?
o čím pak svatebním to rouše mluvíš?
Vždyť je to všecko tvé, sic nikoho.
Daja. Že mé? to že jest mé? ne Rešino?
Nath. Co Reše vezu, zabaleno jinde.
Daja. Vyť pokušitel jste! Ne, byť to byly
i veškerého světa klénoty,
já nedotknu se jich, pod přísahou-li
mně nezavážete se, použit
té příležitosti snad jedlné,
již nebe sotva podruhé vám sešle.
Nath. A čeho použit mám? — o jaké
to mluvíš příležitosti?
Daja. Jen pak
se nestavte tak nevědoucím! — Zkrátka:
templář miluje Rechu; dejte mu ji!
tak aspoň jednou konec vezme hřích,
jejž déle zamlčeti nemohu;
tak děvče přijde zas ku křesťanům,
a opět stane se čím jest; jest opět
čím byla dříve. Vy pak se vším dobrem,
zač nemůžeme vám dost vděčni být,
jste nenasbíral pouze žhavé uhlí
jen na svou hlavu.
Nath. Zas ta stará píseň?
jen s malou změnou rhytmu, která však,
jak obávám se, nesluší tu dobře.
Daja. Jak mám to rozumět?
Nath. Mně sic by dobře
se templář líbil, jemu přál bych Rechu

vic nežli komukoliv na světě.
Avšak.... jen strpení měj.
Daja. Strpení?
toť právě není vaše stará píseň?
Náth. Jen málo dní měj ještě strpení! —
I hle! kdož přichází tu? Řeholník?
Jdi, ptej se ho co chce.
Daja. Což bude chtít?
(Jde k němu a mluví s ním.)
Nath. Nuž tedy dej mu! dřív než ještě prosí.
(Ten templář působí mně vrtochy.
Jen kdybych věděl, jak ho popadnout,
bych nemusel mu zjevit příčinu
své zvědavosti! Kdybych mu ji řekl
a domnění mé bezdůvodné bylo,
pak zbůhdarma bych dal byl otce v šanc.)
Co jest?
Daja. On rád by s vámi promluvil.
Nath. Ať přijde tedy; ty pak zatím jdi.

Výstup 7.

Nathan. Řeholní bratr.

Nath. (Jak rád bych zůstal otcem Rešiným! —
A což pak nemohu jím zůstati,
i když jím slouti přestanu? Jí samé
vždy slouti budu otcem, seznavši,
jak rád bych jím byl v skutku.) Jdi už jen. —
Čím mohu sloužit nábožnému bratru?
Řeh. br. Ne právě mnohem, pane Nathane. —
Těším se vidět vás při dobrém zdraví.
Nath. Což znáte mne?
Řeh. br. I kdož pak by vás neznal?
vždyť tolika jste lidem do ruky

své jmeno vtlačil. Ono také v mé
se nalézá již ode mnohých let.

Nath. (sáhaje po měšci). Nuž pojďte, příteli, bych
obnovil je.

Řeh. br. Já děkuji; odejmul bych to chudším.
Dovolte raděj' *mně*, bych poněkud
vám *svoje* jmeno obnovil; neb mohu
se chlubit, že i já do *vaší* ruky
jsem něco položil, co nebylo
tak k zavržení.

Nath. Odpusťte mně! Já
se stydím. Rcete, co? a za pokutu
vám hotov jsem dát sedmkráte tolik.

Řeh. br. Poslyšte přede vším, kterak já sám
byl připomenut dnes na zástavu
vám druhdy svěřenou.

Nath. Na zástavu
mně svěřenou?

Řeh. br. Nedávno ještě jsem
co poustevník na Karantaně seděl,
na blízku Jericha, tu obořila
se rota loupežníků arabských
na boží stánek můj, jejž rozkotala
i s chyžkou mou, mne s sebou odvlekouc.
Já na štěstí jim ušed utekl
jsem tuto k patriarchovi, bych jiné
si místo vyprosil, kde o samotě
bych Bohu sloužit mohl do své smrti.

Nath. Jsem na uhlí, můj milý příteli;
dělejte zkrátka: jakou zástavu
jste svěřil mně?

Řeh. br. Hned, pane Nathane.
Nuž tedy, patriarcha slíbil mně
dát poustevnu na Táboře, jak mile
jen uprázdní se nějaká, a zatím

za bratra laika zde v klášteře
mě podržel. Tu, pane Nathane,
jsem tedy nyní. denně pak as stokrát
na Tábor odtud přijít sobě žádám;
neb patriarcha užívá mých služeb
ke všelijakým věcem, ježto mi
jsou velmi odporné. U příkladu...

Nath. Dělejte, prosím vás!

Řeh. br. Teď už to přijde.
Dnes nafoukal mu někdo do ucha,
že tady kdesi žije nějaký
prý žid, jenž sobě dítě křesťanské
co vlastní dceru vychovává.

Nath. Jakže?

Řeh. br. Jen slyšte dále. Z toho patriarcha
se velmi rozkatil, i uložil mně
vypátrat bezbožníka onoho,
by zasloužený dostihl ho trest.
Tu napadlo mně, zdali jednou dávno
já k velikému tomu hříchu sám
snad nedal příčiny. Povězte mně:
neodevzdal před osmnácti lety
vám jízdný pacholek děťátko, děvče
jen málo neděl staré?

Nath. Jakže? — Arciť —
ba arciže —

Řeh. br. Nuž tedy podívejte
se dobře na mne! — onen pacholek
jsem já.

Nath. To vy jste?

Řeh. br. Pán, od kteréhož
jsem vám ji přinesl, ač dobře-li
se pamatuji, byl pan z Filneku —
Wolf z Filneku!

Nath. Tak jest.

Řeh. br. Že matka byla nedávno zemřela, a otec na spěch do Gazy tuším vrhnouti se musil, kamž nemohl to děcko s sebou vzít, tož vám je poslal. Nezastihl jsem vás tenkráte v Darunu?

Nath. Ano!

Řeh. br. Věřte, že nebylo by divu, kdyby paměť mne klamala. Já tolik dobrých pánů měl jaktěživ, a právě tomuto jsem sloužil jenom příliš krátký čas. On brzo zhynul pak u Askalonu; i byl to milý pán.

Nath. To byl! to byl! kterému tolik, tolik povinen jsem! který nejednou od meče mne spasil!

Řeh. br. Toť výborné! Tím ochotněji tedy jste jeho dcerušky se ujmul, viďte?

Nath. Toť můžete si myslit.

Řeh. br. A kde jest? snad neumřela přece? Raději nenechte ji být umrlou! — Jen když neví sic nikdo jiný o té věci, pak není zle.

Nath. Že není?

Řeh. br. Nathane, mně důvěřujte! Hle, já takto smýšlím: když dobrý skutek, jejž mám v úmyslu, jest příliš blízek zlého něčeho, to pustím raděj' od dobrého skutku; neb ve zlém nemýlíme se tak snadno, než ovšem v dobrém. — Rozumělof se, že, měla-li ta dcerka křesťanská být náležitě od vás vychována,

musil jste chovat ji co vlastní dcerku.
A za to, že jste se vší možnou láskou
a věrností to vykonal, teď máte
vzít takou odměnu? To nikterak
mně nejde do hlavy! Ba arci byste
byl jednal chytřeji, kdybyste byl
skrz druhou ruku vychovati dal
křesťanku rozenou ve víře její;
než takto byste nebyl miloval
to děcko přítelovo; dětem pak
jest lásky potřebí — a byť to byla
jen láska divokého zvířete —
v těch letech více nežli křesťanství.
Na křesťanství pak vždycky času dost.
Jen jinak-li pod vaším dohledem
vyrostlo děvče ono ve zdraví
a nábožnosti: pak i před Bohem,
co bylo, zůstalo. — A což pak nemá
vše křesťanství svůj základ v židovství?
Mne často zlobilo a dosti slzí
to stálo, když tak zcela křesťané
to zapomenout mohli, že i pán
a Spasitel náš sám byl také žid.

Nath. Vy, drahý příteli, musíte být
obhájcem mojím, kdyby nenávist
a licoměrnost proti mně se zvedly —
toť pro čin — pro čin, ach! — Jen vy, jen vy
to máte zvědět! Ale do hrobu
to s sebou vezměte! Až dosaváde
mne marnochlubnost nepokoušela,
bych někomu to vypravoval; vám,
vám jedinému chci to povědít;
jen zbožná prostota to vědět má,
ta jediná jen rozumí. co člověk,
jenž Bohu oddán, může obdržet
na sobě samém.

Řeh. br. Vy jste celý pohnut,
a vaše oko tone ve slzách.
Nath. Vy s děckem zastihl jste mne v Darunu,
nevíte ale snad, že málo dní
jen před tím v Gathu všickni židé byli
i s ženami a dětmi pobiti;
nevíte snad, že mezi nimi též
i *moje* žena byla s sedmi syny
přenadějnými, kteří všickni spolu
tam uhořeli v domě bratra mého,
kamž utekli se.
Řeh. br. Spravedlivý Bože!
Nath. Když přišel jste, tehdáž tři dni a noci
jsem před Bohem byl ležel v popeli
a prachu, slzy cedě. — Slzy cedě?
Ba při tom také hádaje se s Bohem,
a zlobě se a zuře, proklínaje
i svět i sebe, vrahům neukojnou
nenávist přísahaje —
Řeh. br. Ach! to věřím!
Nath. Než pomalu se vracel rozum zase;
on mírným hlasem pravil mně: „A přece
jest Bůh! i toto byla vůle boží!
Nuž pojď! a konej, co jsi dávno již
byl pochopil a co ti zajisté
nepřijde těžko, jen když budeš chtít.
Vstaň!“ — A já vstal jsem, zvolal k Bohu: „Chci!
Jen chceš-li ty, bych chtěl!“ — V tom právě vy
jste s koně slezl a mne dítko podal
ve plášť zahalené. Co tehdáž ke mně
jste mluvil, co já k vám, již zapomněl jsem;
jen tolik vím, že vzal jsem od vás děcko
a na své lože odnesl a zlíbal,
pak na kolena padnuv vzlykal: „Bože!
teď za sedm již přece jedno zas!“

Řeh. br. Ó Nathane! vy křesťan jste, víť Bůh!
a nad vás lepšího nebylo nikdy!

Nath. Buď blaze nám; neb co mne křesťanem
ve vašich očích činí, činí vás
v mých očích židem. Ale déle již
neobměkčujme se; zde třeba činu!
Ač sedmnásobná mne brzy láska
upoutala na toto jediné
cizí děvčátko; ač myšlénka již,
že sedm synů svých mám poznovu
v ní ztratit, ode mne-li zase ji
požádá Prozřetelnost — uposlechnu!

Řeh. br. I ještě to! — To právě jsem tak dlouho
se rozmýšlel vám poradit! a vám to
váš dobrý duch již sám byl poradil.

Nath. Jen nesmí leckdos hned mně chtít ji vyrvat!

Řeh. br. Zajisté ne!

Nath. Kdo lepších nežli já
k ní nemá práv, ten musí při nejmenším
mít přednějších.

Řeh. br. Ba!

Nath. Ježto příroda
a krev mu dávají.

Řeh. br. To též si myslím!

Nath. A protož honem už jen jmenujte
mně toho muže, jenž co bratr jí,
neb ujec, nebo strýc neb jinak též
jest příbuzen: já nezadržím mu ji —
ji, stvořenou a k tomu vedenou,
by byla okrasou každého domu
i stavu. Doufám, že o tom svém pánu
a rodu jeho víte víc než já.

Řeh. br. To asi sotva, dobrý Nathane!
Již slyšel jste, že příliš krátký čas
jen u něho jsem byl.

Nath. Nevíte aspoň,
z jakého rodu pocházela matka? —
zda nebyla snad Štaufenská?

Řeh. br. Dost možná! —
Ba zdá se mi, že byla.

Nath. Nenazýval
se bratr její Konrad Štaufenský?
a nebyl templář?

Řeh. br. Byl, nemýlím-li se.
Než počkejte! mně právě napadá,
že po nebožci pánu dosaváde
mám knížku, jižto jsem ze záňadří
mu vyndal, když u Askalonu jsme
ho zahrabávali.

Nath. Nuž?

Řeh. br. V knížce té
jsou modlitby; nám sluje breviář.
I pomyslím si: tohle může ještě
být pro křesťana k potřebě. — Mně arciť
to není k žádné, neumímť já čísti.

Nath. Nic nedělá! — Jen k věci už!

Řeh. br. V té knížce,
jak praveno mně, napřed prý a vzadu
vypsáno vlastní rukou pánovou
jest příbuzenstvo jeho, též i její.

Nath. Toť velevítáno! Teď honem běžte
a přineste mně onu knížku. Rychle!
Jsemť hotov tolik zlata za ni dát
co váží; k tomu tisícero díků!
Ó běžte, pospíchejte!

Řeh. br. Velmi rád!
Avšak jest arabsky, co pán tam napsal. (Odejde.)

Nath. Vše jedno! jenom sem s tím! — Bože můj!
kdybych snad přec to děvče podržet
a takového zetě sobě s tím

moh' koupit! — Sotva asi! — Ať to již
vypadne tak neb jinak. — Kdo pak ale
as patriarchovi cos takového
jen donesl? Já nesmím zapomnět
se na to vyptat. Kdyby snad dokonce
to Daja byla?

Výstup 8.

Daja. Nathan.

Daja (přikvapí v rozpacích). Pomyslete si
jen, Nathane!
Nath. Nuž?
Daja. Ubohé to dítě
se notně leklo! Tu vám posílá —
Nath. Snad patriarcha?
Daja. Sultanova sestra,
princezna Sittah ....
Nath. Patriarcha ne?
Daja. Ne; což pak neslyšíte? Kněžna Sittah
posílá sem, by přišla k ní.
Nath. A kdo?
by *Recha* přišla k ní? A Sittah že
si pro ni posílá? — Nu, když to Sittah,
jenž pro ni posílá, ne patriarcha....
Daja. A kterak připadáte na toho?
Nath. Ty tedy ničeho v ty doby o něm
jsi neslyšela? v pravdě? ničeho
mu také nedonesla?
Daja. Jemu? já?
Nath. A kde jsou poslové?
Daja. Tam vpředu jsou.
Nath. Já z prozřetedlnosti raději
chci promluviti s těmi posly sám.
Pojď! Jen když nevězí v tom patriarcha. (Odejde.)

Daja. A já — já ještě zcela jiné věci
se bojím. Domnělá jediná dcera
tak bohatého žida, oč že také
by moslemínu špatna nebyla?
Huj, templář přijde o ni; přijde o ni,
ač neodvážím-li se také ještě
druhého kroku, zjevíc Reše samé,
kdo ona jesť. — Nuž dobře! První doby,
co mám ji mezi čtyrma očima,
chci k tomu použít. A bude to
snad právě teď, když doprovázeti
ji budu; aspoň škodit nebude,
když se vší vážností na cestě jí
tak něco napovím. Ba učiním to!
teď nebo nikdy! Já to učiním. (Odejde za Nathanem.)

(Opona spadne.)

Jednání páté.

Pokoj v paláci Saladinově, do něhož byly snášeny měšce s penězi, které ještě vidět.

Výstup 1.

Saladin. Brzo nato několik *mameluků*.

Sal. (vcházeje): Aj, tuť ty měšce stojí dosavad!
A nikdo nemůž' nalezt derviše,
který se nejspíš někam k šachu dostal,
kde zapomíná as na sebe sama;
což na mne teprv? Jen však strpení! —
Co jest?

Jeden z mameluků. Radostná zpráva, dobrá novina,
můj sultane! Kahirská karavana
přichází, šťastně došla s sedmiletým
poplatkem bohatého Nilu.
Sal. Dobře!
Ty's vítaný mně posel, Ibrahime! —
Ha, přec konečně jednou! Díky měj
za dobrou novinu!
Mam. (čekaje). (Nu? jenom sem s tím!)
Sal. Co čekáš ještě? Jenom zase jdi.
Mam. A poslu vítanému ničchož?
Sal. A čeho pak?
Mam. Za dobré poselství
nižádné odměny? Toť byl bych první,
jejž konečně se slovy naučil
odbývat Saladin! Toť také sláva —
být první, s kýmžto skrblí!
Sal. Tedy jen
si vezmi odtamtud z těch měšců jeden.
Mam. Teď ne už, bys i všecky mi je dával.
Sal. Ty svéhlavý! — Pojď sem a vezmi dva! —
Jak? odchází on v skutku? přemáhá
mne šlechetností mysli? Pak zajisté
mu též přichází odmršťovat dar,
než mně jej dávat. — Ibrahime, stůj! —
Což ale napadá mně, tak na krátce
před odstoupením svým chtít najednou
být zcela jiný člověk? Nechce-li
umříti Saladin co Saladin,
pak nesmí jako Saladin též žíti.
2. mam. Nuž, sultane!
Sal. Přinášíš-li mně zprávu ....
2. mam. Že karavana teď z Egypta došla!
Sal. To vím už.
2. mam. Tedy přec jsem přišel pozdě!

Sal. Proč pozdě? Vezmi za svou dobrou vůli
si z oněch měšců jeden nebo dva.
2. mam. To dělá tři!
Sal. Když umíš počítat.
to vezmi si je.
2. mam. Přijde ještě snad
i třetí — bude-li jen moci přijít.
Sal. A kterak to?
2. mam. Inu! snad zlomil vaz;
neb jak my tři jen jisté zvěděli,
že karavana přijde, na ručest
jsme uháněli tryskem; nejpřednější
z nás upad' s koněm, nyní já byl předním
a zůstal jsem až tady do města,
kdež Ibrahim, ten holobrádek, lépe
jest ulic povědom.
Sal. Ó, ten co padl!
ten který padl! Příteli! ó jeď
mu naproti.
2. mam. To také učiním!
A žije-li, má míti polovici
z těch měšců. (Odejde.)
Sal. Hle, jak dobrý chlap i ten,
jak šlechetný! Kdo můž se chlubiti
takými mameluky? A snad nesměl
bych sobě myslit, že je příklad můj
vzdělávat napomáhal? Odstup již
myšlénka, chtít je zvykat naposled
i ještě na jiný snad.
3. mam. Sultane!
Sal. Jsi ty to, který padl?
3. mam. Nejsem. Já jen
přicházím zvěstovat, že emir Mansor,
jenž vedl karavanu, slézá s koně.
Sal. Tož honem přiveď jej! — Hle, tuť je sám!

Výstup 2.

Saladin. Emir Mansor.

Sal. Buď vitán mi, emire! Jak se vedlo?
Ó Mansore, ó Mansore! tys dlouho
dal na se čekat!
Man. Tento list tě zpraví,
jaké to nepokoje v Thebaidě
dřív musel udusit tvůj Abulkassem,
než směli jsme se vydat na cestu.
Já pochod pak jsem zrychlil jak jen možno.
Sal. Věřím ti rád! A nyní vezmi hned,
můj milý Mansore.... snad přece rád
to učiníš.... hned vezmi čerstvou stráž;
neb musíš ještě dále; větší část
musíš z těch peněz k otci dopravit
na Libanon.
Man. Rád, milerád!
Sal. A jen
si neber příliš slabé stráže! Neníť
již více bezpečno kol Libanonu.
Či's o tom neslyšel? Templáři jsou
zas vzhůru, pročež měj se na pozoru. —
Jen pojď! Kde stojí karavana? Chci
ji vidět, všecko sám chci obstarat.
Vy pak mě najdete u mojí sestry. (Odejde.)

Proměna.

Palmoví před domem Nathanovým.

Výstup 3.

Templář samoten sem tam se prochází.

Temp. Na žádný způsob přes práh nevkročím.
Vždyť pak se přece jednou vidět dá! —
Sic jindy všimli si mne hnedle, rádi! —
Toť ještě naposledy zapoví mi
tak bedlivě docházet k jeho domu. —
Hm! já jsem ale také velmi mrzut. —
A což pak mne tak popudilo naň?
vždyť pravil, že mně ještě ničeho
neodepírá. Saladin pak vzal
to na sebe, že nakloní ho k tomu. —
Jak? či snad křesťan ve mně ještě hloub
by zakořeněn byl, než v něm je žid?
Kdož zná se dobře? Jakž bych jinak mohl
mu nepřát malé loupeže té, kterou
odejmout křesťanům za takový
si úkol položil? — Jeť arci loupež
ta nemalá, takýto tvor! — Aj tvor?
a čí, ne onoho snad otroka,
jenž na opuštěný břeh života
jen špalek připlavil a pak se ztratil?
Než mnohem spíš umělce, který v špalku
pohozeném si myslil božský tvar,
jejž zobrazil. Ach! Rešin pravý otec
jest — navzdor křesťanu, který ji zplodil —
jen žid, a na věky jím zůstane.
Když pomyslím si ji tak zhola jen
co děvče křesťanské, bez všeho toho,
co jediné jí taký žid moh' dát —

mluv srdce, co by bylo na ní, jež by
se tobě líbilo? Nic! málo! Sám
ten úsměch její — kdyby nebyl nic
než jemné, sličné svalů krčení,
to, co jej způsobuje, kdyby bylo
nehodno půvabu, jímž odívá
se na rtech jejích — sám ten úsměch ne!
Vždyť ještě krásnějším jsem viděl plýtvat
na bloudství, titěrnosti, úšklebky,
na úlisníky, na frejíře! zdali
pak okouzlovalo mne také to?
zdaž také vyloudilo ze mne žádost,
svůj život protřepetat v jeho záři?
Ni pomyšlení! A já nevrlý
jsem na toho, jenž vyšší této ceny
jí dodal! Jak to? proč? — Snad zasluhuji
ten úsměšek, s nímž propustil mne sultan?
Zle dost, že Saladin moh' tomu věřit!
Jak malicherný jsem mu zdát se musil!
jak hoden pohrdy! A všecko to
pro dívku? — Kurde! tak to nejde. Obrať!
Což kdyby ke všemu mně Daja byla
jen natlachala něco, co by stěží
se dokázati dalo? — Konečně
vychází Nathan z domu v rozmluvu
jsa zabrán! — Ha, s kým rozpráví to? S ním?
s tím starcem ze špitála? Ha! toť jistě
už všecko ví! Snad patriarchovi
jest vyzrazen! — Ha! co já ztřeštěnec
to učinil! Že jediná pak jiskra
té vášně tolik mozku může nám
popálit! — Honem rozhodni, co činit! —
Chci po straně tu na ně čekati;
snad opustí ho bratr řeholní.

Výstup 4.

Nathan. Řeholní bratr.

Nath. (přicházeje blíže). Mé nejvřelejší díky přijměte.
Řeh. br. Vy rovněž.
Nath. Já? a od vás? zač pak? Snad
za moji svéhlavost, že vnucoval jsem
vám čeho nepotřebujete? — Ano,
by *vaše* jen se byla poddala,
vy mermomocí bohatší být nechtěl
než já.
Řeh. br. Vždyť tato knížka není má,
vždyť patří dceři, vždyť to její celé
po otci dědictví. — Nu, vždyť má vás.
Jen dejž to Bůh, abyste nemusel
kdy litovat, co učinil jste pro ni!
Nath. Zdaž mohu to? to nikdy nemohu;
nemějte žádnou starost.
Řeh. br. Inu, inu!
ti patriarchové, templáři....
Nath. Ti
mně nikdy nemohou ublížit tak,
bych čeho litoval, nejméně toho! —
A víte s dokonalou jistotou,
že templář to, jenž poštval patriarchu?
Řeh. br. Nemůž to skoro nikdo jiný být.
Na krátko před tím mluvil templář s ním,
a co jsem zaslech', znělo zcela tak.
Nath. Vždyť ale na ten čas jen jediný
v Jerusalémě jest, a toho znám;
mladý to, šlechetný a přímý muž.
Řeh. br. Ba právě, *ten* to jest. Však co kdo *jest*,
a čím *má* v světě *být*, to neshoduje
se vždycky.

Nath. Bohužel. Nuž tedy učiň,
ať jest to kdo chce, mně vše nejhorší
neb nejlepší. S tou vaší knihou, bratře,
já všemu vzdoruji, a přímo s ní
jdu k Saladinu.
Řeh. br. Mnoho štěstí. Zde
vás tedy opustím.
Nath. A ani jste
ji neviděl! Jen přijďte brzy zas
a častěji. — Kýž jenom ještě dnes
nic nezví patriarcha! — Ale co?
i Ještě dnes mu řekněte co chcete.
Řeh. br. Já ne. Již buďte zdráv! (Odejde.)
Nath. Jen, milý bratře,
na nás nezapomeňte! — Bože můj!
že nelze hnedky zde pod širým nebem
mi pokleknouti! Kterak uzel ten,
jenž častokrát mi starost působil,
sám od sebe se nyní rozvazuje! —
Ó Bože! jak mi lehčeji, že teď
nemám co skrývat více na tom světě!
že rovněž volně mohu kráčeti
i přede lidmi, jako před tebou,
jenž jediný nesoudíš o lidech
dle skutků jejich, které jen tak zřídka
jich skutky bývají! ó Bože, Bože!

Výstup 5.

Templář vystoupí se strany. *Nathan.*

Temp. Hej! stůjte, Nathane; já půjdu s vámi!
Nath. Kdo volá? — Vy, rytíři? Kde jste byl,
že nedostavil jste se k sultanu?
Temp. Nemějte za zlé: my se minuli.

Nath. Já za zlé nemám; ale Saladin.....
Temp. Vy právě odešel jste.....
Nath. Tedy přec
jste mluvil s ním? Nuž dobře tedy.
Temp. On
však s námi oběma chce pospolu
rozprávět.
Nath. Ještě lépe. Tedy pojďte
jen se mnou, neb já právě k němu jdu.
Temp. Nesmím se zeptat, Nathane, kdo právě
teď od vás odešel?
Nath. Neznáte ho?
Temp. Zdaž nebyla to ona dobrá duše,
ten bratr laik, jehož patriarcha
tak rád užívá jako slídila?
Nath. Můž být! U patriarchy ovšem jest.
Temp. Ten nápad není zlý, před darebáctvím
posílat sprostotu.
Nath. Ba hloupou, ne
však zbožnou.
Temp. Ve zbožnou vám nevěří
nižádný patriarcha.
Nath. Za toho
vám stojím; ten se patriarchovi
k nižádné neslušnosti nepropůjčí.
Temp. Tak alespoň se staví na pohled. —
A což vám o mně nepovídal nic?
Nath. O vás? O vás nic právě výslovně —
vždyť sotva také jmeno vaše zná?
Temp. To sotva.
Nath. O templáři nějakém
mně ovšem mluvil....
Temp. Co?
Nath. Tím ale vás
zajisté nemoh' mínit.

*

Temp. Kdož pak ví?
Jen vypravujte.
Nath. Templář nějaký
mne obžaloval prý u patriarchy.
Temp. Vás obžaloval? To, ať dovolí,
jest lež. — Poslyšte, Nathane! Já nejsem
ten člověk, jenž by něco mohl zapřít;
co učinil jsem, to jsem učinil!
Však nejsem také ten, který by všecko,
co učinil, chtěl hájit za dobré.
Proč za poklések bych se stydět měl?
zda nejsem odhodlán jej napravit?
a nevím snad, co všecko lidé mohou
vyřídit pevnou vůlí? — Slyšte mne! —
Já ovšem jsem ten řeholníkův templář,
který vás obžalovat měl. Vždyť víte,
čím byl jsem popuzen! čím moje krev
se ve všech žilách varem zpěnila!
Já bloud! — já přišel celý s tělem s duší
se vrhnout v náruč vám — a jak jste vy
mne přijal, kterak chladně, kterak vlažně —
neb vlažnost ještě horší jest než chlad —
kterak jste odměřeně všelijak se
vyhýbal, z povětří otázky lapal
a zdál se mi je za odpověď dávat!
Já sotva smím teď na to zpomenout,
ač chci-li chladným zůstat. — Nathane,
poslyšte mne! V tom rozkvašení mém
se za mnou připlazila vaše Daja
a vyklopila mi své tajemství,
jenž zdálo mi se býti výkladem
tak podivného od vás počínání.
Nath. A kterak to?
Temp. Jen doposlechněte!
Já domníval se, že snad byste nerad

dal od křesťana připravit se o to,
co odejmul jste druhdy křesťanům.
A tak mi napadlo, že bude nejlíp,
vám zkrátka jíti s nožem na hrdlo.
Nath. Že nejlíp? zkrátka? — Kde pak vězí zde
ta dobrota?
Temp. Poslyšte, Nathane! —
Jeť arci pravda, nejednal jsem dobře! —
Vy docela snad ani vinen nejste.
Ta Daja bláznivá, ta neví sama
co mluví — nevře na vás — hledí vás
jen do něčeho zaplést. — Může být!
to všecko může být! Jsemť mladý hlupec,
jenž vezdy po obou jen krajích těká,
hned příliš horlivý, hned příliš chabý —
i to snad může býti! Odpusťte
mi, Nathane!
Nath. Když na mne jdete tak....
Temp. Já zkrátka šel ku patriarchovi,
však vás jsem nejmenoval, to je lež!
já zcela jenom všeobecně mu
vyprávěl případ ten, bych vyzvěděl,
jakého mínění jest. — Však jsem mohl
i toho nechat, věru! Což jsem neznal
již patriarchu jako padoucha?
což nemoh' jsem se tázat na tu věc
samého vás? což musel ubohou
jsem dívku vydat v nebezpečí ztráty
takého otce? — Nu, co škodí již!
padoušství patriarchovo, jež rovné
si vezdy zůstává, mne přímou cestou
zas k sobě zpět přivedlo. — Nechte mne
jen domluvit do konce. Dejme tomu,
ať vaše jmeno zná, co z toho víc?
On přece vám to děvče může vzít

jen tenkrát, kdybyničí nebylo
než vaše; on ji z domu *vašeho*
jen do kláštera může odvleci. —
A protož dejte mi ji, jenom mně
ji dejte; potom ať si přijde pro ni!
Ha, tuším, že mu zajde asi chuť
mně brát mou ženu. Honem, dejte mně ji!
Ať jest již vaší dcerou nebo ne,
ať křesťankou jest, nebo židovkou,
anebo ničím — to mně všecko jedno!
já ani nyní nebudu se vás
vyptávat na to aniž jindy kdy
po celý život svůj, ať jak chce jest.

Nath. Snad nemyslíte, že tak velice
mně potřebí je pravdu skrývati?

Temp. Ať jak chce jest.

Nath. Vždyť já to ani vám —
ni komukoliv sic to sluší vědět —
jsem ještě nezapřel, že křesťanka
a má jen schovanka jest. Proč jsem jí však
to dosud nezjevil, z té věci já
jen jí, ne vám jsem dlužen odpověď.

Temp. Tu ani jí pak nebudete dlužen.
Proč nepřál byste jí to, aby na vás
se nikdy nepotřebovala dívat
jinýma očima? Uspořte jí
to zjevení! Vždyť posaváde nad ní
vám jedinému vláda náleží.
Vyslyšte moji prosbu, Nathane,
a dejte mně ji! Já jsem jediný,
jenž podruhé vám zachovat ji může —
a také chce.

Nath. Ba — mohl někdy, mohl!
Teď více nelze vám; již pozdě jest.

Temp. Že pozdě? proč?

Nath. Dík patriarchovi....
Temp. Jak? patriarchovi? proč jemu dík?
Ten že by od nás zasluhoval díků?
I zač pak jen?
Nath. Že víme nyní, komu
jest příbuzna, že víme, jakým rukoum
ji s bezpečností můžem odevzdat.
Temp. To nechť mu děkuje, kdo děkovat
mu bude za víc!
Nath. A ze kterých též
ji vy musíte přijmout, ne pak z mých.
Temp. Ó Recho ubohá! co všecko musí
tě potkat! To, co jiným sirotkům
by štěstím bylo, je tvým neštěstím!
A kdež pak jsou ti její příbuzní?
Nath. Kde jsou?
Temp. A kdo jsou?
Nath. Zvláště nalezl
se bratr, u toho musíte se
ucházet o ni.
Temp. Bratr? Kdo pak jest
ten bratr? voják? duchovní? — Ať zvím,
co od něho si mohu slibovat.
Nath. Myslím, že ani jedno ani druhé —
aneb snad obojí. Já dosavad
ho ještě dobře neznám.
Temp. Co jest jinak?
Nath. Muž hodný, u něhož se nebude
mít Recha špatně.
Temp. Přece *křesťan* jest! —
Já někdy ani nevím, co si o vás
mám myslit. Nemějte mně, Nathane,
to za zlé! — Nebude snad muset hrát
si na křesťanku mezi křesťany?
A nač si dosti dlouho bude hrát,

zda konečně se tím i nestané?
Zda čistá pšenice, kterou jste zasel,
se neudusí naposledy bejlím?
A o to dbáte vy tak málo jen?
Vy přes to všecko říci můžete,
že nebude se mít u bratra špatně?
Nath. Tak myslím! doufám! — Kdyby pak jí v skutku
cos mělo scházet u něho, což nemá
pak vždycky ještě mne a vás?
Temp. Ó což pak
by mohlo scházeti jí u něho!
zdaž bratříček ji neopatří hojně
jak jídlem, šatstvem, tak i pamlsky
a šperkem všelikým? a čehož více
je zapotřebno sestřičce? Ba arci
i *muže* ještě! Nu, i toho též
jí bratříček svým časem opatří,
a vybraného! Nejkřesťanštější
jest nejlepší! Ó Nathane! jakého
jste uspůsobil anděla, jejž teď
vám jiní takto znešvaří!
Nath. Nemějte
nižádný strach! on lásky naší vždy
dost hodným zůstane.
Temp. To neříkejte —
o lásce *mé* to neříkejte! neb
ta nic nedá si ujmout, byť to bylo
i sebe nejmenší, jen jmeno třebas! —
Než, co mně připadá! nemá snad již
nějaké domnění o tom, co s ní
se děje?
Nath. Snad; však nevěděl bych odkud.
Temp. Na všechen spůsob, ať je tak neb tak,
jen ode mne má zvědět nejprvé,
co za osud jí hrozí. Chtěl jsem sice

s ní neshledat se zase dříve, s ní
dřív nemluvit zas, až bych *svojí* mohl
ji nazvat; tento úmysl však pouštím.
Již spěchám ....

Nath. Zůstaňte! Kam chcete?

Temp. K ní!
Bych přesvědčil se, zdali schopna jest
ta dívčí duše odhodlat se k tomu,
co jediné jen důstojno jest jí.

Nath. A k čemu?

Temp. By se více neptala
ni vás ni svého bratra —

Nath. A co dále?

Temp. A *mne* jen následovala, byť hned
i ženou moslemína stát se měla.

Nath. Jen zůstaňte, neb nenajdete Rechy:
je právě teď u sultanovy sestry.

Temp. Co tam?

Nath. A chcete-li tam u nich hned
i také bratra nalezt, pojďte se mou.

Temp. I bratra? kněžnina neb Rešina?

Nath. Snad oba. Jenom pojďte! Prosím, pojďte!
(Odvede ho.)

Proměna.

Harem sestry Saladinovy.

Výstup 6.

Sittah a *Recha* vystoupí spolu rozmlouvajíce.

Sit. Ó jak se těším z tebe, sladká dívko!
Jen slož tu ostýchavou bázlivost,
buď vesela a k řeči smělejší,
měj větší důvěru!

Recha. Má kněžno!

Sit. Nic!
nic kněžno! nazývej mne jmenem mým,
svou přítelkyní, svojí sestrou zov mne;
i třeba svojí matičkou mne jmenuj!
vždyť málem bych jí také mohla být. —
Tak mladá a tak moudrá již! tak zbožná!
A co ty všecko víš! co muselas
ty všecko číst!

Recha. Já číst? Ó neposmívej
se, Sittah, svojí sestře sprostičké;
já sotva umím číst.

Sit. Ty lhářko, ty!

Recha. Tak trochu jenom ruku otcovu!
Já myslila, že mluvíš o knihách.

Sit. Tak jest.

Recha. Nu, v knihách je mně věru těžko číst.

Sit. Opravdu?

Recha. V skutku. Otec můj nepříliš
tu chladnou knihomoudrost miluje,
která jen mrtvých známek pomocí
se v mozek vtiská.

Sit. Aj, co povídáš! —
Však může být, že nemá příliš křivdu.
To všelicos, co ale víš....?

Recha. To vím
jen pouze z jeho úst; i mohla bych
ti při největší části ta[illegible] říči,
jak, kde a proč mne tomu naučil.

Sit. Tak ovšem lépe všecko vejde v paměť,
tak zároveň učí se celá duše.

Recha. Zajisté také Sittah málo čtla
anebo nic.

Sit. Jak to? Já nejsem pyšna,
že tomu naopak. Než pověz důvod,
proč takto soudíš; směle mluv — tvůj důvod?

Recha. Že jest tak přímá, rovná, nelíčená,
tak sama k sobě jenom podobna....
Sit. Nuž?
Recha. To prý knihy jenom málokdy
nám dopouštějí býti, praví otec.
Sit. Ó jakýť muž tvůj otec!
Recha. Je-li pravda?
Sit. Tak blízko k cíli vždycky uhodí!
Recha. Že ne? — a toho otce —
Sit. Co pak je ti?
Recha. A toho otce —
Sit. Bože můj! ty pláčeš?
Recha. A toho otce — ach, to musí ven!
mé srdce mermomocí žádá vůli!
(Slzami přemožena vrhne se jí k nohoum.)
Sit. Mé dítě, co pak je ti? moje Recho!
Recha. A toho otce nyní ztratit mám!
Sit. Ty? ztratit? — jej? a kterak? — Upokoj se!
to nestane se nikdy! Vstaň!
Recha. Nadarmo
jsi neměla se nabídnouti mně
za přítelkyni, za sestru!
Sit. Vždyť jsem to!
vždyť jsem to! Jenom vstaň! sic o pomoc
bych volat musela.
Recha (vzmužíc se vstane). Ach odpusť! promiň!
Já zapomněla ve své bolesti
kdo jsi; nedáť se Sittah obměkčit
nižádným nářkem, žádnou zoufalostí;
při ní jen chladný, povážlivý rozum
vymůže všecko; za koho se ten
přimlouvá u ní, ten i vítězí.
Sit. Nuž tedy!
Recha. Přítelkyně, sestro má!
to nedopouštěj, nikdy nedopouštěj,
by jiný otec měl mi vnucen být!

Sit. Jak? jiný otec? vnucen? tobě? Kdož
to může? kdo to může chtíti? Mluv!
Recha. Kdo? Moje dobrá, zlomyslná Daja
to může chtít a chce to dovést. Ano,
ty neznáš snad tu zlou, tu dobrou Daju?
Nuž Bůh jí odpusť! — Bůh jí za to odměň,
že tolik dobrého i tolik zlého
mně učinila!
Sit. Zlého tobě? Toť
jen málo dobrého v ní býti může.
Recha. I přece! hodně mnoho, hodně mnoho!
Sit. A kdo jest ona?
Recha. Křesťanka ta, která
mne v dětinství mém pěstovala, tak
mne pěstovala — ty to neuvěříš! —
že nebylo mně matky pohřešit.
To Bůh jí zaplať! — Která ale též
mne tolik sužovala, trápila!
Sit. A čím? proč? kterak?
Recha. Ach, ta ubohá —
vždyť povídám ti — křesťanka jest, musí
již z pouhé *lásky* trápit; jeť to jedna
z těch blouznivých, jenž žijí v domnění,
že *jim* toliko známa všeobecná
a jediné jen pravá cesta k Bohu.
Sit. Teď rozumím.
Recha. Jenž puzeni se cítí,
přivádět na tu cestu každinkého,
kdo kráčí vedle. Oni také sotva
jináče mohou; neboť pravda-li,
že tato cesta jediné jest pravá,
jakž mohou lhostejně se dívat na to,
an jejich přátelé se berou jinou,
vedoucí k zkáze, věčné záhubě?
Toť muselo by možno býti nám,

ve stejné době téhož člověka
i milovat i spolu nenávidět. —
To také není to, co nakonec
mne nutí zjevně na ni stěžovat;
ty vzdechy její, její výstrahy,
to její modlení, ty její hrozby,
to vše bych ráda byla snesla déle,
ba mileráda, neboť to mne přece
vždy přivádělo na myšlénky, ježto
jsou dobré, užitečné; komuž pak
to vlastně nelahodí, vidět se
od kohokoliv být tak milovánu
a draze váženu, že nelze mu
ni pomysliti na to, že by někdy
nás věčně věkův postrádati musel!
Sit. To pravda!
Recha. Ale to, to jest přespříliš,
neb proti tomu nemám obrany,
tu ani trpělivost nepomáhá,
ni žádná rozvaha, tu nic!
Sit. Což jest?
Recha. Co právě teď dle svého domnění
mně zjevila.
Sit. Co zjevila ti? teď?
Recha. Jen právě teď. Na cestě sem jsme přišly
ke zříceninám křesťanského chrámu;
tu náhle zastavila se a zdála
se sama s sebou zápasit, a brzy
zavlhlé oči k nebi zvedala,
hned na mne upírala. Pojďme, řekla
pak nakonec, skrz tento chrám. I šlať;
já za ní, a mé oko s úžasem
po chvějících se rumech těkalo.
Tu stanula, a já se spatřím s ní
u probořených stupní zpukřelého

oltáře. Kterak bylo mně v tu dobu,
když lomíc rukama a v horkých slzách
mně k nohoum vrhla se!....

Sit. Mé dobré dítě!

Recha. A při té světici, která snad druhdy
tak mnohou modlitbu tu vyslyšela,
tak mnohý snad i vykonala zázrak,
mne zapřisáhala a s pohledem
opravdu litostným mne zaklínala:
bych rozpomenula se nad sebou,
neb aspoň odpustila jí, co musí
mně vyjevit, jaké prý církev její
má na mne právo.

Sit. (Nešťastníci! — To
jsem tušila!)

Recha. Že z krve křesťanské
jsem pošla, že jsem křtěna; Nathan prý
můj otec není, já ne jeho dcera.
Ó Bože, Bože! on ne otec můj! —
Zde, Sittah, poznovu u nohou tvých...

Sit. Má Recho! nikoliv! Ó vzchop se! vstaň!
Slyš, bratr můj přichází! rychlo vzchop se!

Výstup 7.

Saladin. Předešlé.

Sal. Co jest to zde?

Sit. Ach, onať bez sebe!

Sal. Kdo to?

Sit. Vždyť víš už....

Sal. Nathanova dcera?
A co jí schází?

Sit. Zpamatuj se, dítě!
Zdeť sultan...

Recha (vleče se po kolenou k nohoum sultanovým s hlavou k zemi schýlenou). Dříve nevstanu a nevstanu —
i nechci spatřit sultanovu tvář,
ni lesku věčné spravedlnosti
a dobroty na jeho oku, čelu
se obdivovat dříve....

Sal. Pravím, vstaň!

Recha. Pokud mně nepřislíbí....

Sal. Pojď, já slíbím
ti, ať to cokoliv!

Recha. Nic víc, nic méně,
než mého otce nechat mně, mne jemu!
Vždyť nevím ani ještě, kdo se jiný
mně hlásí za otce — jen hlásit může;
ba ani vědět nechci to. Avšak
což krev jen dělá otce? jenom krev?

Sal. (zdvihne ji). (Už rozumím!) Kdož byl tak ukruten,
že věci takové ti do hlavy
moh' posadit? A což pak jest tö již
tak zcela jisto? je to dokázáno?

Recha. Toť musí být, neb Daja má to prý
od mojí kojné.

Sal. Tvojí kojné?

Recha. Která
na loži smrtelném se cítila
povinnována jí to svěřiti.

Sal. Na loži smrtelném dokonce! ne snad
již také blabolíc? A byť ihned
to bylo pravda! — Ano, pouhá krev,
ta dávno ještě otce nedělá!
ba sotva otce zvířete! nanejvýš
jen první dává právo, vydobyt
si jmena toho. — Neměj žádný strach! —
A víš-li co? Dva otcové-li o tě

se budou svářit, nech ty obou dvou
a třetího si vol! pak přijmi mne
za svého otce!

Sit. Ó to učiň, učiň!

Sal. Já budu dobrý, velmi dobrý otec! —
Než hle, mně lepšího cos napadá.
Nač vůbec pak ty potřebuješ otců?
Co když ti umrou? Lépe jest, se v čas
ohlédnout po někom, kdo s námi by
o závod *žil.* Ty neznáš nikoho?

Sit. Uspoř jí zardění.

Sal. To právě jest
můj záměr; neb když krášlí zardění
i škaredé, jak nemělo by krásným
dodávat ještě větší krásoty? —
Já otce tvého, Nathana, a ještě
jiného někoho jsem obeslal —
uhodlas koho? — v toto místo. Ty
snad, sestro, dovolíš?

Sit. Můj bratře!

Sal. Před tím
ať hodně se mně zardíš, milé děvče!

Recha. Já zardít? před kým?

Sal. Pokrytečko ty!
Nuž tedy zbledni radš! — jak sama chceš
a můžeš.

(Vstoupí otrokyně a blíží se k princezně.)

Snad již nejsou tady?

Sit. Dobře!
Ať jenom vejdou. — Oni jsou to, bratře.

Výstup 8.

Nathan a ***templář*** vstoupí. ***Předešlí.***

Sal. Aj, moji dobří, milí přátelé! —
Ty, Nathane, věz přede vším, že teď,

kdykoli chceš jen, můžeš poslati
si pro peníze svoje.

Nath. Sultane!...

Sal. Teď já jsem k *tvojim* službám.

Nath. Sultane!...

Sal. Již karavana přišla, a já opět
tak bohat jsem, jak dávno jsem už nebyl.
Pojď, mluv co potřebuješ, bysi mohl
tak něco hodně velikého začít;
neb vím to, také vy, vy obchodníci
nemůžete těch peněz hotových
vždy příliš mnoho míti!

Nath. Ale proč pak
nejdřív o této maličkosti? — Vidímť
já tamto oko tonout ve slzách,
jehožto osušení mnohem víc
mně leží na srdci. (Jde k Reše.) Tys plakala?
Co tobě schází? — Dosavad's mou dcerou?

Recha. Můj otče!

Nath. My si rozumíme. Dosti!
Buď vesela! buď připravena na vše!
Jen srdce tvé-li posud tvojím jest!
jen nehrozí-li jinak srdci tvému
nižádná ztráta! *Otce* neztratíš!

Recha. Nevím o žádné.

Temp. O nižádné jiné? —
Nuž tedy jsem se oklamal. Co ztratit
se nebojíme, nepokládali
jsme nikdy za své, aniž o to stáli. —
Nuž dobře, dobře tak! — To mění všecko;
to všecko mění, Nathane! — My přišli
na rozkázání tvoje, Saladine;
než já tě zavedl, a dále si
již práci nedělej.

Sal. Jak prchlivý's
už zas, mladíku! Což ti všecko má
přicházet vstříc? tvou mysl uhodnout?

Temp. Vždyť ale slyšíš, vidíš, sultane!

Sal. Ba arci! Jeť zle dost, že's nebyl lépe
své věci jist!

Temp. Teď mám už jistotu.

Sal. Kdo takto zpurně na dobrodiní
se spoléhá, jež komu proukázal,
ten ruší je. To, co jsi zachoval,
to není proto ještě jmění tvé —
sic byl by loupežník, jenž lakotou
do ohně hnán, tak dobře rek jak ty!
(Blíže se k Reše.) Pojď, milé děvče, pojď! Nesmíš to brát
tak přísně; neboť kdyby jinaký
byl, kdyby méně vřelý byl a pyšný,
toť nebyl by tě z ohně vynesl;
již počítej mu jedno za druhé. —
Pojď, zahanbi ho! učiň co měl *on*!
Vyznej mu lásku svou! nabídni se mu!
A když tě zavrhne, když zapomene,
jak mnohem více pro něj tímto krokem
jsi učinila, než on pro tebe —
a což pak také pro tě učinil?
začoudit dal se trochu! to je věc! —
pak ničeho nemá od mého bratra,
od mého Assada! pak larvu jeho
jen nosí, ne pak srdce. Pojď, mé děvče!

Sit. Jdi, rozmilá! jen jdi! Pro tvoji vděčnost
to ještě vždycky jenom málo jest,
ba jako nic.

Nath. Jen zvolna, Saladine!
jen zvolna, Sittah!

Sal. Také ty?

Nath. Zde ještě
má někdo jiný slovo do toho...
Sal. Kdož upírá to? bez vší pochyby
má také takovýto pěstoun hlas!
a první třeba, chceš-li. Vždyť pak slyšíš,
že znám tu celou věc.
Nath. Ne docela! —
Nemíním sebe. Jiný kdos to jest,
a daleko, ba daleko to jiný,
jejž, prosím, Saladine, abys dříve
též vyslech'.
Sal. Koho?
Nath. Bratra jejího!
Sal. Co? bratra Rešina?
Nath. Tak!
Recha. Mého bratra?
Já tedy bratra mám?
Temp. (z divoké, němé roztržitosti se vytrhna).
A kde? kde jest
ten bratr? Není ještě zde? vždyť měl
jsem zastihnout ho zde.
Nath. Jen ztrpení!
Temp. (velmi trpce). On zavěsil jí *otce*, což by *bratra*
jí nenalezl?
Sal. Fi! to scházelo!
tak nízké podezření nebylo
by přišlo přese rty Assadovy.
Překrásně! jen tak pokračuj!
Nath. Ó odpusť
mu! Já mu rád odpouštím. Kdož pak ví,
jak my bychom, na jeho místě jsouce
a v jeho věku, smýšleli! (Přátelsky se k němu blíže.)
Toť věc
přirozená, rytíři! Podezření

*

přichází za nedůvěrou! — Kdybyste
mně hned byl ráčil říct své pravé jmeno...

Temp. Jak to?

Nath. Vy nejste žádný Štaufenský!

Temp. A kdo pak tedy?

Nath. Vaše jmeno nezní
Kurd Štaufenský!

Temp. Jakž jmenuji se tedy?

Nath. Lev z Filneku.

Temp. Jak?

Nath. Zarazil jste se?

Temp. Vším právem! Kdo to praví?

Nath. Já, jenž více
bych ještě moh' vám říci. Já však vás
nekárám z žádné lži.

Temp. Že nekáráte?

Nath. Snad může být, že ono jmeno *též*
vám náleží.

Temp. Ba to si také myslím!
(To slovo Bůh mu vložil na jazyk!)

Nath. Neb vaše matka byla Štaufenská.
Váš ujec, bratr její, od něhož
jste vychován byl, jemuž zanechali
vás v Němcích rodiče, když odtamtud
pro drsné podnebí do této země
se zase vrátili — ten jmenoval se
Kurd Štaufenský; a možná že vás přijal
za vlastní dítě. — Jest to dávno již,
co také jste se s ním sem přepravil?
A živ-li ještě pak?

Temp. Co říci mám? —
Ba ovšem, Nathane, tak jest! On sám
již mrtev. Já do této země dostal
se teprv s posilou nejposlednější,
jenž přišla řádu našemu. — Avšak,

jak toto vše se bratrem Rešiným
se stýká?
Nath. Otec váš...
Temp. Jak? také toho
jste znal?
Nath. On byl můj přítel.
Temp. Přítel váš?
Zda možná, Nathane!
Nath. On jmenoval se
Wolf z Filneku; však ale Němec nebyl.
Temp. I toto víte?
Nath. Jenom za manželku
měl Němkyni, a do Němec na krátko
jen následoval vaši matku.
Temp. Dosti!
nic více, prosím vás! — Než bratr Rešin?
Nath. Jste vy!
Temp. *Já* její bratr!
Recha. *On* můj bratr!
Sit. Ti z jedněch rodičů!
Sal. Ti sourozenci!
Recha (chce k němu). Ach, bratře můj!
Temp. (couvne). Já její bratr!
Recha. Ne,
to není možná! — neboť srdce jeho
nic o tom neví! — My jsme podvodníci!
Ó Bože!
Sal. (k templáři). Podvodníci? Jak? to myslíš?
to mohl bysi myslit? Pak jsi ty
sám podvodník! pak vše na tobě lež!
tvář, hlas i chůze, nic to není tvého!
Jdi! — takovouto sestru neuznávat!
Temp. (pokorně se k němu blíže).
Ó nevykládej, sultane, i ty
mé podivení křivě! v okamžení,

v jakémžto sotva's svého Assada
kdy spatřil, nechtěj neznat jej i mne!
(Spěchá k Nathanovi.)
Vy běřete i dáváte mně spolu,
ó Nathane! a plnou, plnou rukou! —
Ne, vy jste dal mně víc, než co jste vzal!
nesmírně víc! (Padne Reše okolo krku.) Ach, moje
drahá sestro!

Nath. Teď Blanda z Filneku!

Temp. Jak? Blanda? Blanda?
ne Recha již? ne vaše Recha víc?
Můj Bože! vy ji zavrhujete,
vy zase jmeno její křesťanské
jí navracujete? A k vůli mně
ji zavrhujete? — Ó Nathane!
ó Nathane! proč ona, ona za to
má trpět?

Nath. Co? Ó moje milé dítky!
Či bratr dcery mé by nebyl též
mým dítětem, jak mile jen by chtěl?

(Mezitím co Nathan se podává jejich objímání, přistoupí Saladin k sestře své s nepokojným podivením.)

Sal. Co tomu říkáš, sestro?

Sit. Moje srdce
jest pohnuto.

Sal. A já — já skoro žasnu
před větším ještě pohnutím! Jen připrav
se na to, sestro, jak ti nejlíp možno!

Sit. Jak?

Sal. Nathane, na jedinké jen slovo!

(Mezitím co Nathan k němu přistoupí, jde Sittah k templáři a k Reše, dávajíc jim na jevo své účastenství. Nathan a Saladin mluví potichu.)

Slyš, Nathane, zda nepravil jsi před tím....

Nath. A co?

Sal. Že otec její nebyl Němec;
že nebyl Němec rodem. Kdo pak tedy
a odkud tedy byl?

Nath. On sám to nikdy
mně nechtěl svěřiti; já z jeho úst
nic o tom nevím.

Sal. Nebyl vůbec Frank?
ne z vlastí západních?

Nath. Ó k tomu často
se znal, že není. Nejraději vždy
mluvíval persky...

Sal. Persky! persky! což
chci ještě víc? — on jest to! on to byl!

Nath. Kdo?

Sal. Bratr můj! zajisté! on, můj Assad!
ó zajisté!

Nath. Když sám jsi na to připad'....
Zde potvrzení měj si v této knize!
(Podává mu breviář.)

Sal. (jej chtivě otevře).
Ah! jeho ruka! poznávámť i tu!

Nath. Až dosavad nic o tom nevědí!
Jest na tvé vůli pouze, mnoho-li
se mají dovědít.

Sal. (který byl zatím v knize listy převracel).
Já že bych neměl
se hlásit k dítkám bratrovým? k svým strýcům —
ba k svojím dětem? měl bych neuznat je?
a nechat je snad tobě? (Opět hlasitě.) Toť jsou *oni*!
to oni jsou, má sestro! oni jsou to!
ti obadva jsou děti bratra mého
i tvého spolu! (Pospíší je obejmout.)

Sit. (následuje za ním). Jak? co slyším? — Zdaž
pak také mohlo jinak jenom být?

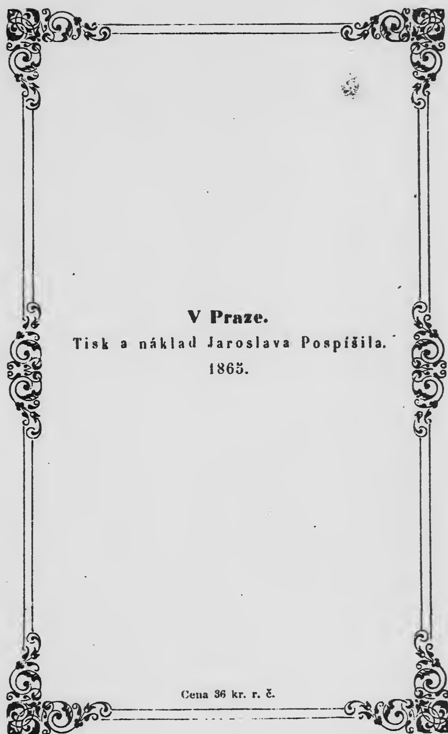
Sal. (k templáři). Teď, tvrdohlavče, přece budeš snad
mne milovat! (K své sestře.) Teď přece v skutku jsem,
zač nabízel jsem se jí; chtěj ty teď
anebo nechtěj!
Sit. Také já!
Sal. (k templáři). Můj synu!
můj Assade! ty mého bratra synu!
Temp. Já z krve tvé! — Tož byly ony sny,
kterými konejšili moje dětství,
přec více nežli sny! (Padne mu k nohoum.)
Sal. (zdvihne jej). Hle bezbožníka!
on věděl o tom cos, a přece mohl
chtít učinit mne vrahem svým! Nu počkej!

(Mezi opětným všeobecným objímáním spadne opona.)

Poznamenání.

1) Císař Fridrich I. Rudovous, podniknuv tažení do Svaté země k osvobození Božího hrobn roku 1190, ntopil se při koupání v řece Salefě. — 2) Imam, kněz mahomedánský. — 3) Richard, příjmím Lví srdce, král Anglický, jenž proslavil se udatenstvím na křížácké výpravě, ač neprospěšné, a spřátelil se se Saladinem. Bratr jeho Jan, příjmím Bezzemek, stal se nástupcem jeho v Anglii. — 4) Akka (St. Jean d'Acre, druhdy Ptolemais), přístavní město v Sirii, proslulé ve válkách křižáckých, jehož se roku 1191 zmocnil Richard Lví srdce, načež stalo se hlavní tvrzí křesťanů, sídlem templářů a johanitů, i posledním zbytkem říše Jerusalémské až do rokn 1291, kdež dobyli ho Egypťané. — 5) Parsi, jinak Guebr, ctitel slunce, kteréhož náboženství byli staří Peršané. Po dobytí Persie od Arabů sice většina Peršanů přijala islam, ale jistá část věrna zůstala staré víře. Až dosavad zachovali se vyznavači toho náboženství v Persii a v Indii, klaníce se ohni co symbolu slunce. — 6) Deftendar, pokladník; tak nazývá se na východě ministr finanční. — 7) Gebrové, Gncbrové, viz pozn. 5. — 8) Dalk, oděv dervišů. — 9) Ginnistan, říše duchů. — 10) Diva, báječná bytost východňanů, genius. — 11) Jamrlonk, jistý šat orientální.

V Praze.

Tisk a náklad Jaroslava Pospíšila.

1865.

Cena 36 kr. r. č.

U téhož nakladatele vyšlo:

Dcera věřitelova.

Novela od Josefa Kořeňovského.

Z polského („Kollokacya“)
dle druhého opraveného vydání přeložil
Fr. Lad. Vorlíček.

Za 70 kr.

Kdo z našich čtenářů nezná jmeno tohoto výborného polského spisovatele, kterýž umí tak výtečně líčiti povahy lidí každého druhu, že kdokoli čte jeho romány a novely, shledá v některém duševní svůj obraz jako v zrcadle? Upozorňujeme milovníky zábavného, lahodného čtení na jeho „Dceru věřitelovu“. Jak mistrně líčen tu bývalý vrchnostenský úřaduík, jenžto nabyv přičinlivostí, šetrností a sňatkem velkého jmění, přece nemá nikdy dosti a neštítí se žádného prostředku, kterým by majetek svůj rozmnožil! Avšak jestliže čtenář s nelibostí dlí u tohoto lakomce, jak hojné náhrady dojde u jeho spanilé, šlechetné dcery, která je pravým opakem svého necitelného otce! Velmi líbezný obraz podal nám spisovatel u vylíčení milostného poměru mezi Kamillou, dcerou onoho lakomce, a Josefem, synem to starého, nezkaženého šlechtického rodu polského. Jak pravdivě popisuje nám celou rodinu Josefovu! Otec, toť vzor mužné, šlechetné, rázné povahy; dědoušek, toť pravý obraz našich dědů ze „starých, krásných časů“! podobně i babička; matka pak je nábožnou, rozšafnou manželkou. A Aninka, sestra Josefova, stydlivá panna v plném rozkvětu své krásy a jemného citu! — S potěšením prodlívá čtenář ve kruhu těch jadrných, zkázou časovou nedotknutých, ničemu nešlechetnému nepřístupných lidí. Avšak jako každá jasnost vyniká jen tenkráte, když je na blízku tmavý stín, tak i v této novele jsou líčeni lidé zcela opačného druhu. Naproti Josefu stojí sok jeho, rozmazlený to potomek vznešené rodiny, slabý, chorobný, přílišnou péčí matčinou zkažený mladík. Naproti Kamille, Anince a ostatní rodině Josefově stojí celé množství sousedících s nimi šlechtických schudlých rodin, hrdých svým šlechtictvím, mezi nimiž má každá směšná stránka společenského života věrného zástupce. — Vypravování je plynné, jazyk dobrý, zapletení poměrů důmyslné, a šťastný konec dojista uspokojí čtenáře.
